

DET DER MED AT TRÆDE IND AD DØREN OG – HEY, HER DUFTER AF MIG

Afsluttende evaluering af projekt Forstærkede plejefamilier i Københavns Kommune

DET DER MED AT TRÆDE IND AD DØREN OG – HEY, HER DUFTER AF MIG
Afsluttende evaluering af projekt Forstærkede plejefamilier i Københavns Kommune
Af Dinne Skjærlund Christensen
Foto: Andrei Shumskiy, Colourbox.com

Rapporten kan frit downloades fra:
centerforfamiliepleje.kk.dk/udgivelser

KØBENHAVNS KOMMUNE
Socialforvaltningen
Center for Familiepleje
Videnscenter for Familiepleje 2015

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	4
Baggrund, formål og status på projektet	7
1. Afsluttende evaluering og rapport.....	13
2. Metode	15
3. Børnenes/de unges perspektiv.....	19
4. Plejeforældrenes perspektiv	33
5. Sagsbehandlingernes perspektiv	45
6. Familieplejekonsulenternes perspektiv	53
7. Konklusioner og anbefalinger fremadrettet.....	63
Bilag.....	68
Litteratur.....	73

Resumé

Denne rapport udgør den afsluttende evaluering af Projekt Forstærkede plejefamilier. Formålet med projektet har været, at børn og unge, som tidligere er blevet anbragt på døgninstitution eller socialpædagogisk opholdssted, fordi deres problematikker har været antaget at være for vanskelige for plejefamilier at håndtere, fremover skulle anbringes i en plejefamilie. Igennem særlige forudsætningskrav til plejefamilien såvel som en øget professionel støtte er der etableret en ny familietype, hvor også disse børn og unge kan trives og udvikle sig positivt.

Rapporten er baseret på en undersøgelse af fire forskellige gruppers perspektiver: Anbragte børn og unge, plejeforældre, sagsbehandlere og familieplejekonsulenter. Der er anvendt både kvalitative og kvantitative metoder. Fokus for evalueringen, såvel som denne rapport, er børnenes og de unges trivsel og udvikling i plejefamilien. Formålet er således at vurdere, hvorvidt børn og unge anbragt i familiepleje med forstærkning kan siges at udvikle sig og trives i disse familier. Den indhentede viden skal bruges til fortsat at udvikle og kvalificere den forstærkede indsats.

Indhold

Rapporten indeholder udover dette resumé følgende kapitler:

- Et indledende kapitel fra projektlederen om evalueringens baggrund, formål og projektets status.
- En beskrivelse af evalueringsrapportens formål, arbejds spørgsmål og målgruppe.
- En gennemgang af de anvendte metoder samt disses styrker og svagheder.
- Deskriptiv analyse af kvalitative interviews med 8 børn og unge i forstærket familiepleje.
- Deskriptiv analyse af kvalitative interviews med 8 forstærkede plejeforældrepar.
- Præsentation af sagsbehandlernes perspektiv i form af spørgeskemabesvarelser fra 21 sagsbehandlere.
- Præsentation af familieplejekonsulenternes perspektiv i form af spørgeskemabesvarelser fra samtlige fem konsulenter beskæftiget med forstærket familiepleje.
- Konklusioner og anbefalinger til indsatsens fremtidige udvikling og drift.

Hovedkonklusioner

På baggrund af rapporten konkluderes overordnet, at de inddragede børn fra samtlige undersøgte perspektiver trives og udvikler sig positivt i plejefamilien. Børnene og de unge fortæller selv, at de føler sig hjemme i plejefamilien, og at de oplever at have fået mere ro og overblik i hverdagen. Såvel sagsbehandlere som familieplejekonsulenter beretter, at langt størstedelen af børnene/de unge under anbringelsen har udviklet sig overvejende eller meget positivt. Denne tendens er særligt tydelig hvad angår følelseshåndtering og sociale kompetencer og relationer, og mindre i forhold til faglige præstationer.

Børnene/de unge beskriver den første tid i plejefamilien som præget af en vis usikkerhed og nervøsitet. Bl.a. plejeforældrenes væremåde, oplevelsen af større frihed samt følelsen af at have en familie fremhæves som det mest positive ved plejefamilien. Også i samtalerne med børnene/de unge bekræftes, at det hovedsageligt er på det faglige og/eller sociale plan i skolen og med jævnaldrende, at der opleves vanskeligheder. Enkelte har dog også udvist stor fremgang i deres skole-

faglige præstationer. Mens de fleste er mest fortrolige med plejemor, føler enkelte sig stadig bedst forstået af deres biologiske familie, bl.a. pga. plejeforældrenes kontakt med f.eks. sagsbehandler og andre i kommunen. Særligt sagsbehandlere, men også en del familieplejekonsulenter og plejeforældre, understreger vigtigheden af en god kontakt med de biologiske forældre. Netop i denne kontakt oplever flere af plejeforældrene, at børnene/de unge kan have brug for særlig støtte.

Fra et driftsorienteret perspektiv kan det konkluderes, at mens plejeforældrene overordnet udtrykker glæde ved deres arbejde og opbakning til projektets baggrund og vision, har nogle også en oplevelse af lange behandlingstider og bureaukratiske forhold, der kan skabe frustration. I den forbindelse er det interessant at såvel sagsbehandlere som familieplejekonsulenter efterspørger mere fokus på at styrke det tværfaglige samarbejde, og nogle sagsbehandlere ønsker mere viden om forstærket familiepleje som anbringelsesmulighed. Blandt forslag til forbedringer af indsatsen fremhæver sagsbehandlerne især et øget fokus på plejeforældrenes samarbejdsevner med biologiske forældre og forvaltningen, hvor familieplejekonsulenternes forslag hovedsageligt omhandler plejefamiliens arbejdsvilkår. Begge faggrupper prioriterer det gode match imellem plejebarn og plejeforældre, samt plejeforældrenes tidligere erfaring højt i forbindelse med anbringelse i forstærket familiepleje.

Baggrund, formål og status på projektet

- projektlederens forord

Baggrunden for projekt *Forstærkede plejefamilier* i Københavns Kommune tager afsæt i både et kommunalt ønske om ændring af anbringelsesmønstret og med Barnets Reform en lovmæssig ændring af Serviceloven i 2011.

I Københavns Kommune iværksatte Center for Politik (tidligere Mål- og Rammekontoret for børn og familier) en række initiativer som et led i det overordnede projekt *Ændring af anbringelsesmønstre* (2011-2014), der gik ud på at øge andelen af børn og unge i familiepleje frem for på døgninstitution eller socialpædagogisk opholdssted. Center for Familiepleje (CfF) skulle i den forbindelse udvikle et tilbud om plejefamilier, der kunne anvendes som et alternativ til anbringelse på døgninstitution eller opholdssted. Metodeudviklingsprojektet blev forankret i Videnscenter for Familiepleje (ViF).

Under overskriften *Nærhed og Omsorg* blev der med Barnets Reform i 2011 (Servicestyrelsen, 2011) sat fokus på at styrke plejefamilieområdet: *"Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig"* (Serviceloven LBK nr. 810 af 19/07/2012). Derved fik familiepleje så at sige forrang som anbringelsessted, når kommunen skal vurdere, hvor barnet/den unge skal anbringes. Lovgivningen bygger på et længerevarende udredningsarbejde og forskning, der viser, at familiepleje på særlige områder, kan være en fordel. Ser man alene på *anbringelsesform*, viser en komparativ undersøgelse af institutionsanbringelser i Norden, at institutionsanbringelse er den anbringelsesform, der hyppigst bryder sammen (Egelund et al. 2009). Ud fra SFIs forskningsoversigt om anbragte børn og unge fra 2009 fremgår det, at den ramme, som plejefamilieanbringelser udgør, kan være med til at opfylde barnets/den unges behov for nære relationer (ibid.). Børn anbragt på døgninstitution har ikke samme muligheder som familieplejeanbragte børn for at knytte an til bestemte og nærværende voksne, da personalet på institutioner kun er til stede i begrænsede tidsmæssige perioder, går på barsel, holder ferie, skifter job m.m.

For at sikre kommunerne de bedste muligheder for at tilbyde anbragte børn og unge et trygt omsorgsmiljø med nære og stabile voksenrelationer, gav Barnets Reform mulighed for at anvende en bredere vifte af plejefamilier. Med den nye lovgivning blev begrebet *kommunale plejefamilier* introduceret som en ny familieplejetype, der med særlige forudsætninger – herunder relevant uddannelse og lang erfaring med familieplejehvervet – skulle kunne rumme børn og unge, hvor en ekstraordinær indsats er nødvendig i anbringelsesforløbet.

Ud over lang erfaring og relevant uddannelse, som er en essentiel forudsætning for at kunne blive ansat som en plejefamilie med forstærkning, har Københavns Kommune i forbindelse med udviklingen af den nye familieplejetype også lagt særlig vægt på at sikre plejefamilierne en forstærket indsats, der vurderes at være nødvendig, når børn og unge med særlige følelsesmæssige og adfærdsmæssige problematikker anbringes i familiepleje. Netop den forstærkede indsats spiller en central rolle i forhold til at sikre og styrke kvaliteten i anbringelsen af børn og unge med behov for særlig støtte. Derfor har Københavns Kommune valgt at definere den nye type af familiepleje (kommunal plejefamilie) som *forstærket plejefamilie/plejefamilie med forstærkning*. Denne foranstaltningstype rummer en række dimensioner, som ikke – eller i begrænset omfang – er inkluderet i anbringelse i ordinær familiepleje.

De forstærkede dimensioner

Den forstærkede indsats består af forskellige konkrete dimensioner, der alle i projektperioden har været afprøvet med forskellige tiltag og mere eller mindre har udviklet sig undervejs. I det følgende beskrives de enkelte dimensioner og de erfaringer, som projektleder og familieplejekonsulenterne har gjort sig undervejs:

- ✓ **Øget støtte** i form af hyppige besøg af familieplejekonsulenten, der giver rådgivning og vejledning i forhold til det konkrete barns specifikke udfordringer. Familieplejekonsulenterne kan desuden støtte plejefamilien i samarbejdet med daginstitutionen, skolen, lokal PPR eller barnets biologiske forældre. Det har i projektperioden særligt vist sig, at øget støtte særligt i begyndelsen af anbringelsen har stor betydning for plejefamiliernes trivsel, og kan være med til at forebygge konflikter.
- ✓ **Fast telefontid** på alle hverdage hvor plejefamilierne kan komme i kontakt med deres familieplejekonsulent. På baggrund af midtvejsevalueringen af projektet (2013) og i den resterende projektperiode har det vist sig, at plejefamilierne generelt set ikke benytter sig så meget af den faste telefontid, men de giver udtryk for, at det er yderst vigtigt, at muligheden er til stede.
- ✓ **Ekstern supervision** af professionelle med kendskab til det konkrete barns eller den unges problematikker er noget, som plejefamilierne med forstærkning er forpligtigede til at modtage. I projektperioden har det også vist sig, at plejefamilierne har behov for at få en specifik faglig viden fra enten en psykolog eller anden supervisor, der har specialist viden inden for et bestemt område.
- ✓ **Ekstra efteruddannelse** med fokus på at styrke plejefamiliernes kompetencer. Plejefamilierne med forstærkning har i projektperioden bl.a. modtaget et skræddersyet kursusforløb om tidligt omsorgssvigt, hvor forskellige eksperter har undervist og givet dem indsigt i, hvordan den nyeste viden på området kan omsættes til pædagogisk praksis, således at børnene/de unge får den nødvendige støtte.
- ✓ **Netværksgrupper** for plejefamilierne med forstærkning. I projektperioden har der været etableret i alt fem netværksgrupper, hvor plejefamilierne har mulighed for at sparre og udveksle erfaringer med hinanden. I netværksgrupperne har plejefamilierne også modtaget fælles faglig undervisning om f.eks. neuroaffektiv udvikling, børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund og samværs betydning for plejebørn.
- ✓ **Børnepasning** som en fast del af kontrakten. Plejefamilierne har i projektperioden haft mulighed for at få bevilliget op til 16 timer pr. måned. Midtvejsevalueringen af projektet viste, at netop denne dimension var særlig vigtig for plejefamilierne, da nogle timer uden plejebarnet om måneden kan give et nødvendigt pusterum og fornyet energi til plejefamilierne.
- ✓ **Lektiehjælp** som en mulighed for at styrke plejebarnets faglige udvikling. I projektperioden har flere børn/unge haft gavn af denne mulighed. Eksempelvis vurderer vi, at lektiehjælp for en teenager har været en af årsagerne til, at den unge har fået mod på og et karaktergennemsnit til at påbegynde en ungdomsuddannelse.
- ✓ **Fast vederlagsniveau** de første fire år af anbringelsen. Plejefamilier med forstærkning er sikret et højt vederlagsniveau (minimum 8) de første fire år anbringelsen for at sikre kontinuitet og ro omkring barnet/den unge. Hvis barnet er 14 år eller ældre ved anbringelsens begyndelse, er plejefamilien sikret et højt vederlagsniveau indtil den unge fylder 18 år.

Med afsæt i disse forstærkede dimensioner har forstærket familiepleje været en mulighed for sagsbehandlere i Københavns Kommune som et alternativ til anbringelse på en døgninstitution eller opholdssted siden 1. januar 2012.

Visitationer

De første visitationer med et ønske om forstærket familiepleje kom i februar 2012, og den første anbringelse i en plejefamilie med forstærkning fandt sted den 1. april 2012. I projektperioden har samtlige enheder i Børnefamiliecenter København (BFCK) henvendt sig vedrørende forespørgsel og ønske om forstærket familiepleje. I følgende figur er antal af visitationer i projektperioden (pr. 1. januar 2012 til og med 31. december 2014) fra de forskellige enheder illustreret:

Børnefamilieenhed	0-6 år		7-12 år		13-18 år		I alt
	Dreng	Pige	Dreng	Pige	Dreng	Pige	
Amager	0	4	2	2	3	3	14
Bispebjerg	0	1	1	0	4	2	8
Brønshøj-Husum-Vanløse	0	1	2	4	5	6	18
City/Østerbro	1	0	0	4	1	3	9
Nørrebro	5	3	2	1	0	3	14
Valby/Vesterbro	2	1	2	3	3	4	15
HCK	0	0	1	0	0	0	1
I alt	8	10	10	14	16	21	79

Flere henvendelser er dog ikke blevet iværksat som forstærkede forløb, hvilket har forskellige årsager. Nogle børn/unge blev alligevel ikke blevet anbragt, da forvaltningen i stedet iværksatte en sikkerhedsplan med særlig støtte i hjemmet. Nogle børn/unge blev anbragt i ordinær familiepleje frem for forstærket familiepleje, da Københavns Kommune vurderede, at der ikke var behov for en forstærket indsats alligevel. Kriminalforsorgen har afvist anbringelse i en konkret forstærket plejefamilie på baggrund af plejefamiliens boligområde, der blev vurderet at være et socialbelastet område. Børne- og Ungeudvalget har i få tilfælde truffet afgørelse om, at der ikke var tvangsmæssigt grundlag for anbringelse uden for hjemmet. Flere teenagere har afvist anbringelse i familiepleje. Ovenstående er blot eksempler på, hvorfor flere visitationer om forstærket familiepleje alligevel ikke blev til iværksatte forløb.

Iværksatte forløb

Derfor er antallet af etablerede forløb i forstærkede plejefamilier langt lavere end antallet af de henvendelser, som børnefamilieenhederne har haft i projektperioden. Fra 1. april 2012 til 31. december 2014 har der været iværksat følgende forstærkede forløb:

Børnefamilieenhed	0-6 år		7-12 år		13-18 år		I alt
	Dreng	Pige	Dreng	Pige	Dreng	Pige	
Amager	0	3	1	3	0	2	9
Bispebjerg	0	1	0	0	2	1	4
Brønshøj-Husum-Vanløse	0	0	0	1	2	4	7
City/Østerbro	0	0	0	2	1	1	4
Nørrebro	3	1	2	2	0	2	10
Valby/Vesterbro	2	0	0	2	2	3	9
HCK	0	0	1	0	0	0	1
I alt	5	5	4	10	7	13	44

Ophør

I projektperioden har der været flere ophør af den forstærkede indsats – både planlagte og ikke planlagte ophør. Fra 1. april 2012 til og med 1. december 2014 har der været i alt 12 ophør af de 44 iværksatte forløb. Tidsrammen for anbringelserne inden ophør har været forskellige. Fem ophør er sket inden barnet/den unge har været anbragt i plejefamilien under et halvt år. Fem ophør er sket, hvor barnet/den unge har været i plejefamilien mellem halvt til et helt år. To ophør er sket i tidsrummet, hvor barnet/den unge har været i plejefamilien mellem 1 og 2 år. Et enkelt ophør er sket, hvor barnet/den unge har været i plejefamilien over 2 år.

Der er som sagt forskellige årsager til ovenstående ophør, hvor nogle har været planlagte og andre ikke planlagte. De hyppigste årsager til ophør er i projektperioden:

- Barnet/den unge forlod plejefamilien (ville ikke være der)
- Anbringelsen brød sammen, da plejeforældrene opgav
- Københavns Kommune valgte et andet anbringelsessted eller hjemgivelse
- Forstærket familiepleje fandtes ikke nødvendigt længere

Det bør understreges, at disse overordnede årsager ikke er gensidigt udelukkende, og at der derfor også kan være tale om overlap. Når vi ser tilbage på de konkrete årsager til ophør i projektperioden, er det derfor heller ikke altid entydigt, om der er tale om et planlagt ophør eller sammenbrud. I projektperioden har vi eksempler på begge dele. Der har været ophør, som er sket på baggrund af hjemgivelse efter forældremyndighedsindehavers begæring og en sikkerhedsplan er blevet iværksat. Der har været ophør, hvor en behandlingsmæssig indsats på en særlig døgninstitution fandtes mere hensigtsmæssig. Dertil har en ung ikke ønsket efterværn ved det fyldte 18. år, hvorfor den unge valgte at flytte fra plejefamilien. Endvidere er et barn blev bortadopteret efter kortere tids anbringelse.

Desuden har der været et ophør, hvor foranstaltningstypen er blevet ændret fra *forstærket familiepleje* til *ordinær familiepleje*, da den forstærkede indsats ikke længere viste sig nødvendig. Da barnet/den unge havde udviklet sig positivt, blev forstærkningen gradvist udfaset.

12 ophør ud af 44 kan umiddelbart lyde som et højt tal. 8 ud af de 12 ophør har været teenagere, og heraf kan nævnes, at to havde et naturligt ophør. Vi ved bl.a. på baggrund af SFIs forløbsundersøgelse (Egelund og Vitus, 2007), at der ved teenageanbringelser i højere grad er risiko for sammenbrud. Dette gør sig også gældende i projektperioden, hvor de tre ud af de i alt fire plejefamilier, som har givet op, har haft teenagere anbragt.

I den fremadrettede drift vil der fortsat være fokus på årsager til ophør og sammenbrud. Særligt vil der være fokus på, hvordan sammenbrud kan forebygges, hvor særligt erfaringen fra projektet også spiller en central rolle.

Afsluttende evaluering af projektet

Med fuldendelsen af denne afsluttende evaluering overgår metodeudviklingsprojektet til drift pr. 1. januar 2015. Som projektleder har det været en spændende proces at være med til at udvikle den forstærkede indsats og følge glæderne og udfordringerne ved denne type familieplejeanbringelse. Midtvejsevalueringen af projektet, som blev gennemført før sommeren 2013, gav nogle interessante perspektiver fra såvel plejeforældre som sagsbehandlere og familieplejekonsulenter. Midtvejsevalueringen havde hovedsageligt fokus på at undersøge praktikernes perspektiv på den forstærkede indsats, hvorfor nærværende evaluering retter sit fokus mod børnene og de unge, og deres trivsel og udvikling i plejefamilierne.

Da der fortsat er tale om en foranstaltningstype, som fremadrettet skal fungere i en politisk styret organisation, hvor økonomi uundgåeligt spiller en væsentlig rolle, vil det også være relevant at definere fordele og udfordringer med økonomien i en evaluering som denne. Perspektiver på økonomien berøres som bilag, og træder i den øvrige rapport i baggrunden, for at sikre at fokus på børnenes og de unges trivsel fastholdes.

Da jeg som projektleder for projektet *Forstærkede plejefamilier* har været tæt involveret i den daglige drift, og har haft kontakt til mange af plejefamilierne med forstærkning undervejs, har vi valgt at den afsluttende evaluering af projektet skal foretages af en udenforstående og neutral person, der ikke har dybdegående kendskab til de enkelte forløb, og derved heller ikke på forhånd kan have forforståelser eller være farvet af særlige holdninger til forstærket familiepleje. Derfor har cand. psych. Dinne Skjærlund Christensen, der ikke tidligere har været beskæftiget med forstærket familiepleje, og alene blev ansat til at gennemføre denne evaluering, selv stået for den afsluttende evaluering af projektet samt udarbejdelse af den resterende rapport.

Inden ordet gives til Dinne vil jeg som projektleder gerne takke alle forstærkede plejefamilier for hver jeres indsats. Uden jeres faglige og personlige engagement ville mange af børnene og de unge ikke have haft mulighed for at opleve nære og stabile voksenrelationer. Jeg vil også gerne takke alle familieplejekonsulenterne, Jane Larsen, Jeanne Løfberg, Lone B. Lindblad, Pia Narud og Susanne Frederiksen, som har hver i sær har bidraget konstruktivt til udviklingen af forstærket familiepleje. Jeres meget tætte kontakt og ofte daglige opfølgninger med plejefamilierne, jeres faglige viden og dybe engagement i arbejdet med at sikre de anbragte børn og unge de bedste betingelser, har været uundværlig i alle forløb. Dertil skal der lyde en tak til de repræsentanter, som har været en del af følgegruppen: Gitte Ørum Madsen (tidligere projektleder for projektet – nu BFCK), Anne Marie Bigum (Drift- og Udviklingskontoret), Gunvor Gornitzka (MR Børn – nu BFCK), Christian Sørensen (BFCK), Pernille Præstmosé Christiansen (De 5 - omegnskommuner), Nanna

Steenstrup og Maria Irene Møllerstrøm Mikkelsen (Roskilde Kommune) samt Mette Larsen (leder af Videnscenter for Familiepleje).

God læselyst.

Carsten Kirk Alstrup

Projektleder

I. Afsluttende evaluering og rapport

Jf. projektbeskrivelsen skal der foretages en afsluttende evaluering, der bl.a. skal søge at afdække effekterne af de enkelte støtteinitiativer med udgangspunkt i børnenes/de unges perspektiv.

I rapporten anvendes ofte direkte citater. Disse markeres med indrykning og kursiv. Hvor der af hensyn til læsevenligheden er udeladt passager, markeres dette med [...].

Af hensyn til samtlige informanternes anonymitet er informationer, der kunne føre til genkendelse af de interviewede personer, blevet sløret og ændret (eksempelvis køn, alder, årsag til anbringelse eller plejeforholdets længde), ligesom specifikke hændelser, der kunne føre til genkendelse af konkrete forløb, er udeladt eller ændret. I arbejdet med relativt få cases og særligt følsomme emner, er det væsentligt også at tilstræbe anonymitet imellem de implicerede parter – eksempelvis imellem plejebørn og plejeforældre. Hvis dette ikke opnås, er der risiko for at kompromittere relationer imellem de interviewede og deres omverden.

I.1 Formål og målgruppe

Med udgangspunkt i den beskrevne baggrund er formålet med nærværende rapport at afdække, hvordan anbringelse i hvad der i Københavns Kommune betegnes som en *forstærket plejefamilie* opleves af de anbragte børn og unge, samt hvordan det påvirker deres udvikling og trivsel. Statistisk set er der tale om en gruppe børn/unge, der før Barnets Reform pga. deres vanskeligheder og støttebehov typisk ville være anbragt på institution. Hvor tidligere undersøgelser har belyst børns og unges oplevelser af at være i familiepleje (se f.eks. Larsen et al., 2012; Warming, 2005), består det nye i denne evaluering netop i den ændrede målgruppe for indsatsen. Det grundlæggende spørgsmål er derfor, hvordan denne form for familiepleje egner sig til, og opleves af, disse børn og unge, og hvordan indsatsen videre kan kvalificeres.

Når en indsats som den aktuelle skal evalueres, er det nødvendigt på forhånd at afklare, hvad det præcist er, der evalueres, og hvordan dette gøres bedst muligt (Rieper, 2004). Evalueringspraksis kan overordnet forstås som et forsøg på at besvare spørgsmålet: ”*Fungerer indsats A for målgruppe B ud fra succeskriterium C?*” (Krogstrup, 2006). På flere måder er denne forståelse imidlertid problematisk i nærværende sammenhæng. Hvor indsatsen kan defineres som anbringelse i forstærket plejefamilie, og målgruppen som de børn og unge, der er anbragt her, er det straks sværere at definere eller operationalisere et succeskriterium. Som beskrevet ovenfor kendetegnes de børn og unge, der anbringes i denne type familiepleje, typisk ved en kompleks konstellation af følelsesmæssige og adfærdsmæssige vanskeligheder. Hvert barn/unge menneske har unikke udgangspunkter, vanskeligheder, ressourcer og muligheder, ligesom de befinder sig i unikke miljøer. Dette betyder, at et begreb som succes bør defineres meget individuelt for hvert enkelt barn/ungt menneske, da det ikke er meningsfuldt at forvente det samme af dem. Det er i arbejdet med evalueringen forsøgt at imødekomme dette ved at fokusere på det enkelte barns/unge menneskes personlige trivsel og udvikling, og betragte dette som et mål med indsatsen (Mørch, 1993).

Ligeledes komplekst er det overordnede spørgsmål om, hvorvidt en indsats ”fungerer”. Et sådant spørgsmål besvares ofte med henvisning til et eller flere effektmål (Krogstrup, 2006). Når det kommer til en indsats så kompleks som familiepleje, er traditionelle forståelser af effektmål imidlertid ikke nødvendigvis hverken hensigtsmæssige eller overhovedet anvendelige. Hvad er effekten

af at bo i en anden familie end sin biologiske, og hvordan kan/bør en sådan måles? Ydermere, hvordan kan den isoleres fra effekten af andre begivenheder i barnets liv? At udlede sådanne effektmål er derfor ikke formålet med nærværende evaluering, ligesom det ikke er hensigten at foretage en større komparativ undersøgelse. Derimod bestræbes det at skabe en afgrænset, men meningsfuld og nuanceret forståelse af, hvilken betydning det har for barnet/den unge at bo i familiepleje. Denne indsigt er afgørende for den videre udvikling og kvalificering af indsatsen.

Endelig består et formål med evalueringen i sig selv i at lade børnene og de unge komme til orde. I den forstand fungerer evalueringen som en metode til *empowerment*, idet de unge inddrages som vigtige vidner og aktører i deres eget liv, og dermed opnår nye muligheder for indflydelse og større handlerum. Mere herom senere.

1.2 Arbejdsspørgsmål

For at vurdere hvordan børnene og de unge udvikler sig og trives i en plejefamilie med forstærkning, bliver det relevant at undersøge:

- Hvordan oplever barnet/den unge det at bo i plejefamilien?
- Hvad opleves som positivt og negativt?
- Har barnet/den unge selv mærket en udvikling? I så fald hvor og hvordan?
- Hvordan og hvorvidt påvirker det barnets/den unges liv som helhed, dvs. på tværs af kontekster, at bo i plejefamilien?
- Hvordan oplever hhv. plejeforældre, sagsbehandlere og familieplejekonsulenter børnenes og de unges udvikling?
- Hvilke faktorer er fremmende hhv. hæmmende for barnets/den unges trivsel og udvikling?
- I hvilken udstrækning kan disse oplevelser forbindes med de forskellige dimensioner i den forstærkede indsats?

Målgruppen for denne rapport er kommunalt ansatte medarbejdere, forskere og andre med interesse for anbringelsesområdet.

2. Metode

Der er benyttet kvalitative såvel som kvantitative metoder til dataindsamling og analyse. Tidsmæssigt er evalueringen gennemført i perioden fra august til december 2014. Metodisk består den af tre delundersøgelser:

- Interviews med 8 børn og unge i alderen 11-18 år, der har været anbragt i forstærket familiepleje i minimum et år.
- Interviews med de tilsvarende 8 plejeforældrepar.
- Spørgeskemaer til 54 sagsbehandlere og fem familieplejekonsulenter, alle med erfaring med forstærket familiepleje.

Oprindeligt var det ønsket at inddrage data fra Forandringskompasset¹ om 20 børn og unge, der har været anbragt i familiepleje i minimum et år. Ved nærmere analyse blev det imidlertid besluttet ikke at anvende disse data i nærværende sammenhæng. Se bilag 2 for en nærmere begrundelse af dette valg.

2.1 Metodiske refleksioner

I Videnscenter for Familiepleje er man inspireret af, hvad der kaldes det nye barndomssyn (Sommer, 2006). I dette betragtes børn og unge som handlende og kompetente aktører i deres eget liv. Som sådan besidder de en unik og meningsfuld viden om, hvad de har brug for og gavn af i forhold til deres egen udvikling og trivsel. I den foreliggende evaluering er barnets/den unges perspektiv derfor prioriteret højt. I bestræbelsen på at give børnenes/de unges egne fortællinger forrang, er anvendt kvalitative interviews præget af nysgerrighed, anerkendelse og dialog. Såvel i projekt Forstærkede plejefamilier som helhed som i arbejdet med denne evaluering, har et eksplicit fokus været øget inddragelse af børnene/de unge. Denne inddragelse har en etisk, demokratisk såvel som metodisk motivation (Warming, 2012).

Fra et etisk perspektiv har det værdi i sig selv at inddrage børn og unge, og anerkende deres oplevelser og perspektiver. Demokratisk er det vigtigt at lade børn og unge blive hørt og få mulighed for at yde indflydelse på de strukturer og forhold, de selv opererer i. Denne tænkning er knyttet til begrebet empowerment, som i stigende grad anvendes i socialt arbejde. Som mål henviser empowerment til en bestræbelse på at tildele relativt underprivilegerede grupper mere indflydelse og selvbestemmelse i forhold til de systemer og strukturer, de befinder sig i (Freire, 1968). I denne sammenhæng vil det eksempelvis foregå ved at undersøge børnenes og de unges oplevelser og holdninger, og lade disse få betydning for udviklingen af praksis på plejefamilieområdet. Netop dette er det primære formål med nærværende evaluering, der er centreret om børnenes og de unges egne oplevelser, fortællinger og ønsker. Endelig består en metodisk motivation i at benytte børnenes og de unges perspektiv til professionel og faglig udvikling og selvrefleksion blandt praktikere på området. Helt konkret er der således i samtalerne med børnene og de unge eksplicit spurgt ind til, dels hvad de mener om det at være i familiepleje, dels hvad de mener, bør inkluderes i en meningsfuld evaluering. Ved direkte at inddrage børnene og de unge i disse overvejelser,

¹ Forandringskompasset er et værktøj udviklet i Københavns Kommune til at vurdere, hvilke forandringer borgeren opnår som følge af en social indsats. Se bilag 2 for uddybning.

undgår vi som professionelle at prioritere vores forståelse på bekostning af deres, og dermed overse vigtige pointer og udviklingsrum.

Ved at anlægge et børneperspektiv skabes således ikke kun et helt afgørende grundlag for at kvalificere og udvikle indsatsen relevant fremover. Denne metode skal samtidig tjene det formål at støtte børnenes/de unges oplevelser af personlig autonomi, dvs. af at være aktive subjekter i deres eget liv, med ressourcer til og muligheder for at udøve indflydelse på deres egne livsforhold.

2.2 Interview

I alt 9 børn og unge samt plejeforældre blev i udgangspunktet inviteret til at deltage. Disse blev først kontaktet pr. brev, der informerede dem om evalueringens formål og interviewets omfang, og efterfølgende pr. telefon. Af disse 9 var det muligt at få etableret interviews med 8. I de tilfælde, hvor barnet/den unge var under 15 år gammel, blev de biologiske forældres samtykke indhentet.

Såvel børnene/de unge samt deres plejeforældre er interviewet personligt og individuelt ud fra en semi-struktureret interviewguide. Disse interviews blev optaget med informantens samtykke, og varede mellem 30 og 90 minutter. En udfordring ved denne meget direkte interviewform består i, at nogle af informanterne af forskellige årsager har svært ved denne form for samtale, måske især med en person de ikke før har mødt. Dette har betydet, at nogle af dem momentvis trak sig tilbage i samtalen, opgav at svare på enkelte spørgsmål, eller fik afgivet meget uklare og uforståelige svar. I forsøget på at skabe de trykkest mulige rammer er børnene og de unge (såvel som plejeforældrene) interviewet i plejefamiliens hjem. Særligt i situationer hvor informanten var utilpas ved situationen, har plejemor og/eller -far kortvarigt siddet med ved bordet eller været til stede i rummet under interviewet. Dette kan naturligvis ikke udelukkes at have påvirket barnets/den unges svar, ligesom det må antages, at dele af emnet (eksempelvis at man ikke kan bo hos sin biologiske familie) i sig selv kan være vanskeligt at tale om, uanset barnets/den unges eventuelle vanskeligheder (Andersen, 2000). Såvel undervejs i de enkelte interviews samt i den efterfølgende bearbejdning af data er det derfor forsøgt at tage højde for disse faktorer i fortolkningen af informanternes svar. Dette bestræbes bl.a. ved en opmærksomhed på børns udtryksformer, herunder ikke-sproglige, at sammenholde børnenes/de unges svar med plejeforældrenes, samt at fastholde bevidstheden om den bredere kontekst, de enkelte oplysninger udgør en del af (Kragh-Müller, 2000).

Data fra de kvalitative interviews er efterfølgende blevet analyseret og fortolket på baggrund af en meningskondensering. Dette betegner en analytisk kondensering af data i brede temaer, foretaget ud fra en opmærksomhed på de etablerede arbejdsspørgsmål. De konstruerede temaer afspejles i de enkelte afsnit i de respektive analysekapitler.

2.3 Spørgeskemaundersøgelse

Både sagsbehandlere og familieplejekonsulenter blev inviteret pr. mail til at udfylde et anonymt webspørgeskema, hhv. i perioden mellem d. 5. - 28.11 og 18.11 - 8.12, 2014. Disse spørgeskemaer omhandlede primært, hvordan sagsbehandlere og konsulenter oplevede barnets/den unges udvikling og trivsel, hvad de oplever som fordelene ved den forstærkede familiepleje, samt hvordan de mener, tilbuddet kunne forbedres. Der blev anvendt en blanding af åbne og lukkede spørgsmål.

I alt blev 54 sagsbehandlere inviteret til at deltage på baggrund af deres registrerede erfaring med forstærket familiepleje. Heraf var fem mailadresser utilgængelige, og én angav, at vedkommende ingen erfaring havde på området. Samtlige fem familieplejekonsulenter, der er beskæftiget med denne type familieplejebringelse, blev inviteret til at deltage, og alle besvarede undersøgelsen.

Spørgeskemaernes nærmere indhold samt svarprocenter uddybes i forbindelse med dataanalysen.

2.4 Metodevurdering

Overordnet er det forsøgt at anvende de metoder, der vurderes bedst egnede til at besvare de givne arbejdsspørgsmål, samt bedst muligt supplerer indsigterne fra midtvejsevalueringen. Til det formål at opnå indblik i et subjekts livsverden, er det kvalitative interview en anerkendt metode (Kvale, 1997). Her prioriteres en dyb, meningsfuld forståelse af de konkrete forløb og relevante dynamikker på bekostning af et bredere overblik. Til dette valg er knyttet en række forbehold. Det bør understreges, at der fra et videnskabeligt perspektiv er tale om relativt få cases, der hver især prægnes af en række individuelle forhold, og således intet siger om udbredelsen af de beskrevne oplevelser.² Ligeledes anlægger og producerer især den kvalitative interviewmetode et subjektivt perspektiv, der ikke nødvendigvis kan sammenlignes på tværs af individer. Den foreliggende evaluering kan således ikke benyttes til at udlede generaliseringer om, hvordan alle børn og unge oplever det at være anbragt i en forstærket plejefamilie. Dog kan der på tværs af interviews observeres et vist overlap i tematikker, en såkaldt 'mætning' af data, der typisk tages som udtryk for, at problemfeltets mest centrale pointer og emner er afdækket. På den baggrund kan det formodes, at flere af evalueringens fund og pointer vil vise sig relevante for andre i lignende sammenhænge.

Mht. sagsbehandlernes og familieplejekonsulenternes perspektiver, suppleres den kvalitative metode i midtvejsevalueringen her med en kvantitativ tilgang i form af spørgeskemaer. Her har målet netop været at opnå en mere generel indsigt i, hvilke erfaringer de professionelle informanter har med indsatsen. På baggrund af erfaring er det vurderet, at korte spørgeskemaer fungerer bedst i forhold til at højne svarprocenten fra sagsbehandlere og familieplejekonsulenter – om end dette efterlader nogle ubesvarede spørgsmål.

Endelig må det medgives, at der i dette evalueringsdesign er udvalgt visse perspektiver på bekostning af andre. Eksempelvis kunne man med fordel havde interviewet andre pleje- eller biologiske børn i familien, ligesom de biologiske forældres perspektiv havde været relevant at inddrage. Af etiske såvel som praktiske hensyn måtte dette imidlertid udelukkes i nærværende sammenhæng.

² Dog kan der argumenteres for, at en relativt stor del af den samlede population er interviewet personligt, idet disse 8 interviews udgør 18 % af de i alt 44 børn og unge, der er, eller har været, anbragt i forstærket familiepleje i perioden.

3. Børnenes/de unges perspektiv

Det følgende kapitel bygger på samtalerne med de 8 børn og unge, der blev interviewet i forbindelse med denne evaluering. De interviewede børn og unge var på interviewtidspunktet mellem 12 og 18 år gamle, og har boet mellem 1 og 17 år i plejefamilien. Samtalerne havde meget forskellig karakter, bl.a. fordi informanterne varierede i alder, køn, motivation for at deltage, samt forudsætninger herfor, f.eks. kognitivt funktionsniveau. I afsnittet behandles de fælles temaer, der viser sig ved at analysere interviewdata med fokus på barnets/den unges trivsel og udvikling, samt de beskrevne arbejdsspørgsmål. Der gøres opmærksom på, at der i samtalerne med børnene og de unge ikke er spurgt særskilt ind til det forhold, at plejefamilien er ”forstærket”. Dette skyldes dels etiske overvejelser omkring det at gøre børnene/de unge opmærksomme på særlige behov eller vanskeligheder, de måtte have sammenlignet med andre anbragte børn og unge, men som interviewer var det desuden min oplevelse, at børnene og de unge ofte ikke selv var bevidste om denne ”forstærkning”, hvorfor det ikke gav mening at italesætte dette forhold i sig selv.

3.1 Informanterne

Der kan være mange forskellige grunde til, at et barn eller ungt menneske bliver anbragt i forstærket familiepleje. Dette gælder også informanterne i denne evaluering. Nogle har selv ønsket at komme i familiepleje, andre er blevet tvangsfjernet eller anbragt som helt små. Nogles forældre er eller har været misbrugere, nogle er født med abstinenser, nogle har været en del af et kriminelt miljø. Nogle er blevet anbragt som spæd, andre først som teenagere, og nogle har tilbragt kortere eller længere perioder på institution eller opholdssted. Alle har de oplevet omsorgssvigt. Følgende citater er eksempler på, hvad børnene og de unge fortæller om, hvorfor de ikke bor hos deres biologiske familie. En 16-årig pige, der flyttede ind hos plejefamilien som 13-årig, fortæller:

Da jeg flyttede til en anden by, begyndte alt at ændre sig. Nye venner og... Så var det sådan lidt, man kom på det forkerte spor. Jeg fik nye venner, hvor det var sådan nogle, der ikke tog sig sammen til skolen, pjækkede og lavede ballade og sådan, så man skulle lige føle sig lidt sej for at være en del af dem, og så gik det bare helt galt. Jeg pjækkede, der var altid skænderier derhjemme mellem min bror og mig, også min far fordi han ringede til ham, så der var altid problemer derhjemme.

En yngre pige svarer på samme spørgsmål:

[Mine forældre] er alt for sløve, de slår sig hele tiden og får blå mærker, og de kan ikke sådan magte tingene, de bliver sure over ingenting. Man kommer hurtigt til at sige noget forkert.

En 17-årig dreng, der har tilbragt størstedelen af sit liv på et opholdssted, fortæller:

Min mor var... Eller, er alkoholiker. Og min far rejste væk. Og det har ikke ændret sig, det er faktisk blevet værre.

Der er stor forskel på, hvordan informanterne taler om deres baggrund og tidligere erfaringer, og hvordan de reagerer når emnet berøres. Nogle slår det hen og skifter hurtigt emne, mens andre gerne reflekterer over, og deler, hvad de har oplevet, og hvordan det har påvirket dem. Især de lidt ældre unge, der kom i familiepleje som teenagere, er meget bevidste om, hvordan tidligere oplevelser har præget dem. En pige på 17 år, der har boet flere år på institution end i familie, fortæller:

Jeg har en grim personlighed og en sød personlighed. En person der kan sidde og tale, som jeg sidder og taler med dig nu, det er mig, ikke, og så en person jeg kan skifte over til, som virkelig er: 'Bare kom an, du kan virkelig bare få', ikke. Det er institutionsbarnet som virkelig bare tænker så fuck dig, ikke. Det er det, der er gået galt på opholdsstedet for mig.

En lidt ældre dreng, der også har tilbragt mange år på et opholdssted, fortæller også om de konsekvenser, det har haft for hans liv i dag:

Børnene gjorde mig skør. Altså, jeg blev skør, fordi der var så meget larm. Når du hører så meget larm hver dag, så begynder du sgu også selv at blive lidt skør [...] Så altså, jeg er blevet lidt skør af at bo derude.

Informanternes baggrund og erfaringer påvirker tydeligt den måde, hvorpå de oplever og fortæller om det at bo i plejefamilien. Når de fortæller, hvad de er glade for ved plejefamilien, sker det netop ofte i en mere eller mindre direkte sammenligning med, hvad de tidligere har oplevet, f.eks. at bo med en mor som er misbruger, eller på et socialpædagogisk opholdssted med mange andre børn. Det er derfor interessant, at en af de få informanter, der blev anbragt i plejefamilien som spæd, er den der virker mest utilfreds med livet i plejefamilien. På det givne datagrundlag er det hverken muligt eller meningsfuldt at konkludere på, hvad dette skyldes, eller at afdække evt. sammenhænge nærmere. Der gøres blot opmærksom på, hvordan børn og unge i forstærket familiepleje har meget forskellige udgangspunkter, ressourcer, vanskeligheder og behov. I løbet af kapitlet vil dele af informanternes baggrund (med respekt for anonymitet) blive inddraget til at perspektivere deres udtalelser.

3.2 Den første tid

Netop med informanternes baggrund in mente er det ikke overraskende, at de fleste beskriver det som en stor omvæltning at flytte ind hos plejefamilien. Flere fortæller om følelser af usikkerhed og nervøsitet i den første tid. Dels skulle der etableres tryghed ved plejeforældrene og en oplevelse af at føle sig hjemme, dels var de bekymrede for, hvad der ville ske hvis det 'ikke gik', dvs. hvis plejeforældrene ikke ville have dem boende alligevel, eller omvendt, at de ikke brød sig om plejeforældrene. Nogle havde fra medierne eller biologiske forældre fået skrækscenarier om, hvordan livet i en plejefamilie ville være, og var derfor direkte bange for plejeforældrene. Andre har pga. tidligere erfaringer udviklet en mere generaliseret nervøsitet og angst for at gøre noget forkert:

Du ved ikke, om du lige pludselig kommer til at trykke på en forkert knap og så går det hele amok. For sådan er det jo på et opholdssted. Der kan du jo risikere, at hvis du sidder og snakker med et barn og kommer til at sige én ting forkert, så 'bang!' siger det, total ragnarok.

Dette citat kommer fra den samme pige, der ovenfor beskrev, at hun havde to personligheder. Hun kom i plejefamilie som 13-årig og var meget usikker den første tid. Hun kommer selv ind på, hvordan hun kunne have følt sig mere tryk:

Det gør lidt ondt, det der med at man kommer ind ad døren og bliver efterladt til fuldstændig fremmede mennesker. Havde det stået til mig, havde man kommet og besøgt [plejeforældrene] over flere gange, første gang hilser man måske på, anden gang prøver man måske at spise aftensmad sammen og stiller nogle ting op på dit værelse. I stedet for at man bare kommer og siger 'Hej, og nej, hvor bor I fint', og man tænker bare 'Her skal jeg fandeme ikke bo', og så flytter man ind.

Flere af de unge deler denne holdning om, at det havde været rart med en sådan glidende overgang, hvor man eksempelvis besøgte plejefamilien over nogle gange og flyttede ind mere 'gradvist'. På den måde undgik man at føle sig helt så 'ny' og usikker i starten. Adspurgt, hvad plejeforældrene gjorde for, at hun skulle føle sig hjemme, svarer en pige på 18 år, der flyttede ind som 14-årig:

Jeg ved det ikke, bare generelt godt selskab tror jeg, bare hele den måde de var på og er på, de er bare meget åbne og rigtig søde.

Denne og flere andre udtalelser illustrerer, at oplevelsen af at føle sig hjemme afhænger af nogle meget grundlæggende træk og egenskaber ved plejeforældrene, snarere end mere håndgribelige enkeltfaktorer. En anden pige er mere konkret i sit svar om overgangen fra institution til plejefamilie:

De første dage hvor jeg var her, der var det sådan noget med at mig og [plejemor], vi stod udenfor og røg en smøg sammen, og vi stod og talte, og nussede måske lidt om værelset, og spiste noget slik og så en film og sådan. Altså, man skal også ligesom huske, at ligesom når der er en person der lige har været nede i iskoldt bad, så skal de også lige have et tæppe omkring sig.

De fleste af informanterne har svært ved at sætte præcise ord på, hvad der fik dem til at slippe mere af, men taler overordnet om en følelse af åbenhed, forståelse og omsorg. Spørger man, hvad der er vigtigt for, at man kan få et godt forhold til sine plejeforældre, fortæller en af pigerne:

Jeg føler bare, det vigtigste af det hele er, at der skal være den der kemi, og så skal der også være tillid [...] Altså hvis du ikke viser tillid fra starten af, så vil de altid være sådan lidt usikre på dig.

Grundlæggende lader det således til, at den rette kemi, eller hvad der i fagsprog ofte kaldes et godt match, er afgørende for, at barnet/den unge føler sig tilpas i plejefamilien.

De børn og unge, der anbringes i denne type familiepleje, har således nogle erfaringer, vaner og leveregler med sig, som bliver særligt tydelige i den første tid i plejefamilien. Dette er de fleste bevidste om, ligesom de ved, at deres baggrund på mange måder er anderledes. Måske derfor fremhæver de det som særligt vigtigt, at de møder åbenhed, rummelighed og tillid i relationen.

3.3 Trivsel

Det er i samtalerne med børnene og de unge forsøgt at få indblik i deres trivsel ved at spørge ind til, hvordan de har det i plejefamilien såvel som i skolen og andre kontekster.

Helt overordnet kan det konstateres, at 7 ud af de 8 informanter giver udtryk for at være glade for at bo i deres plejefamilie lige nu. Adspurgt hvor længe, de ønsker at blive i plejefamilien, svarer de fleste noget i retning af "Så længe de vil have mig" eller "Så længe det er muligt". Andre planlægger af

forskellige grunde at flytte, når de bliver 18 år gamle, f.eks. fordi de savner venner og familie et andet sted, eller ønsker at bo tættere på byen. Spørger man til, hvad det bedste er ved at bo i plejefamilien, omhandler svarene bl.a. det at have flere muligheder, herunder materielle forhold (f.eks. at have sit eget værelse, eller at kunne rejse). Især de af informanterne, der før har boet på institution, fortæller om en oplevelse af større frihed og selvbestemmelse i de helt små ting: At måtte tage mad to gange, at gå en tur når man vil, eller selv bestemme over sit udseende. En nyere undersøgelse fra SFI (Ottosen et al., 2014) bekræfter en generel tendens til, at institutionsanbragte børn oplever en mindre grad af personlig frihed sammenlignet med børn anbragt i familiepleje.

En anden dimension i svarene går på følelsen af at have en familie. En pige, der fortalte om konsekvenserne af hendes tid på et opholdssted, forklarer:

Jeg vil sige, at ved at sende mig i plejefamilie har jeg rettet op på virkelig, virkelig mange fejl. Jeg synes slet ikke, at børn skal på opholdssted. Det synes jeg ikke. De gør jo mange gode ting, selvfølgelig gør de det, men problemet er også et eller andet sted, at du mærker ikke, hvordan det er at være i en kernefamilie. Nu har jeg fået søskende f.eks. Du mærker også, hvordan det er at være enebarn, altså at være sådan en rigtig kernefamilie, hvor det bare er dig og ikke 10 mia. andre børn også. Så altså, plejefamilie det er det bedste, jeg overhovedet har været ude for.

Denne pige har igennem sit liv boet på flere forskellige opholdssteder, inden hun efter eget ønske kom i familiepleje som 13-årig. Når man spørger nærmere ind til forskellene mellem livet på institution og familiepleje, søger hun efter ordene, men ender med at forklare det med:

Det der med at træde ind ad døren og – hey, her dufter af mig.

Også dette citat afspejler, at livet i familiepleje er med til at dække nogle behov der er grundlæggende, men ikke nødvendigvis nemme at verbalisere, såsom en følelse af at høre til og være en del af noget.

I forhold til trivsel nævner flere vigtigheden af, at man har et godt forhold til sine plejeforældre, og kan lide dem som mennesker. En af informanterne, der har oplevet forældre med et voldsomt temperament, svarede på spørgsmålet om, hvad der er godt ved hendes plejemor:

Hun bliver ikke sur over, hvis man gør noget, så siger hun bare at det ikke var så godt, hun råber ikke af én.

I interviewet med pigens plejemor, der behandles nedenfor, fremhæver hun det netop som afgørende for kontakten til barnet at bevare roen og fastholde struktur og forudsigelighed, også i konfliktsituationer. Denne pige har, som flere af informanterne, både i relationen med sine biologiske forældre samt på den givne institution oplevet nogle ting, der gør det svært for hende at føle sig tryk ved voksne. For nogle af de interviewede er forholdet til plejeforældrene måske første gang, de føler tryk i tilknytningen til en voksen. At en sådan tryk etableres, kan derfor kræve meget af både plejebørn og -forældre, men er afgørende for barnets trivsel og udvikling (Rygaard, 2006).

Selvom informanterne generelt svarer, at de har det godt og ikke ville ændre noget ved livet i plejefamilien, giver de dog enkelte steder udtryk for utilfredshed. Dette omhandler typisk regler i plejefamilien, konsekvenser af uønsket adfærd eller lignende. Her giver enkelte af informanterne udtryk for, at det kan være svært at overholde reglerne, og at de helst er fri for at lyve, men at det ikke er lykkedes dem at få skabt et kompromis, de er tilfredse med. Andre fortæller, at regler, som

de til at begynde med var uenige i, nu giver mening for dem og bliver overholdt. Konkret nævnes faste spisetider, motionsvaner og sengetider. Som en 11-årig dreng siger:

Man skal lige se tingene fungere, inden man laver det hele om. Lige se hvad de gør, fordi det kan jo være anderledes, i stedet for at sige 'Ej, det gider jeg ikke'.

Dette tyder på, at børnene/de unge er bevidste om, at de også selv skal gøre en indsats i plejefamilien, og har formået at tilpasse sig den nye virkelighed, de oplever der.

En anden ting, der kan påvirke trivselen i plejefamilien, er savnet efter (og bekymringer for) mor, far eller søskende, eller at man er flyttet langt væk fra sine venner. Det er helt tydeligt, at børnene bekymrer sig om de biologiske forældre og tager meget hensyn til deres ønsker, f.eks. omkring kontakt. Nogle af informanterne fortæller også, at det af forskellige grunde kan være svært at besøge biologisk familie og venner i weekenden. En del giver udtryk for at have fundet en balance, de er tilfredse med, mens enkelte stadig kæmper med at finde en god orden. Det kan f.eks. være vanskeligt at prioritere sin tid så man får set alle, at undgå nogle gamle bekendte, man måske ikke har lyst til at se, eller kortvarigt at skulle tilpasse sig nogle meget anderledes rammer end dem i plejefamilien. Her fortæller både børn og unge samt plejeforældre, at der kan være en del uro og konflikt op til eller umiddelbart efter hjemmebesøg eller samvær. Selvom det tydeligvis er noget, informanterne har svært ved at tale om, giver flere på en eller anden måde udtryk for, at det er rart hvis der er en vis kontakt imellem plejefamilie og biologisk familie. Eksempelvis fortæller en pige, at det betyder meget for hende, at hendes biologiske mor også inviteres med til fødselsdag. En dreng fortæller, hvor vigtigt det var for ham, at hans mor selv fortalte plejefar om sine vanskeligheder, så han ikke skulle gøre det. En anden teenagepige fortæller, at hun, på trods af et ellers godt forhold til sin biologiske familie, er lidt skuffet over, hvordan de har tacklet det, at hun nu bor i plejefamilie:

De har ikke været henne og besøge mig endnu.

Interviewer: *Nå, okay. Hvordan har du det med det?*

Det føler jeg, er lidt nederen, men det er fint nok, det kommer ikke bag på mig. Jeg kan godt klare mig selv.

I flere tilfælde er der en oplevelse af, at kontakten er særligt svær i starten, men langsomt bliver bedre, som alle parter vænner sig til situationen.

3.3.1 Trivsel i skolen

Udover hjemmet tilbringer informanterne meget tid i skolen. Her er der større variation i, hvorvidt børnene og de unge trives. Nogle er glade for skolen både fagligt og socialt. En pige der, før hun kom i familiepleje, ofte pjækkede og med egne ord hadede skolen, trives nu i den nye skole og er stolt af sine faglige præstationer. I dag er det meget vigtigt for hende at få en uddannelse, og hun drømmer om at komme på gymnasiet og siden på politiskolen. Desværre mistrives mange i skolen. Nogle har f.eks. en oplevelse af at være lettere at drille og provokere end de andre elever, hvilket også en nyere undersøgelse fra SFI finder (Ottosen et al., 2014). Det er bemærkelsesværdigt, at informanterne taler meget lidt om de andre elever, mens flere nævner vigtigheden af, at der er en lærer, man kan lide og respekterer. Dette kan have mange årsager. En mulighed er, at de interviewede børn og unge kan have svært ved at opsøge, danne og fastholde venskaber (Nielsen,

2014). Det bør i den forbindelse nævnes, at mange har en ekstra udfordring, fordi de f.eks. går i specialskoler, hvor man ikke må omgås udenfor skolen, eller hvor eleverne bor meget spredt og derfor ikke ses privat. Desuden har flere førhen oplevet at måtte tage afsked med vennerne pga. mange skift i f.eks. skole og bopæl. I den forbindelse viser forskning på området, at anbringelse i sig selv kan medvirke til at skabe sociale vanskeligheder i skolen, i de tilfælde hvor der er uklarhed om anbringelsens varighed (Egelund et al., 2009). Da jeg spørger en 16-årig pige om, hvordan det går med vennerne efter, at hun er kommet i familiepleje, siger hun at det går fint, og tilføjer:

Men veninder, altså, jeg ved jo godt, der er jo ikke nogen af dem der vil blive for evigt, du ved, vi er venner nu, ja, vi har det sjovt, og så er det dét.

En anden mulighed er, at læreren er den primære tillidsperson, hvis barnet/den unge f.eks. tidligere har været eller aktuelt er involveret i en mobbeproblematik. Nogle undersøgelser tyder på, at andelen af anbragte børn, der er indblandet i mobning, er større end blandt ikke-anbragte børn (Egelund et al., 2009).

Flere studier har vist, at anbragte børn har dårlige uddannelsesmæssige udsigter (Mortensøn & Neerbæk, 2008). I en søgen på de bagvedliggende årsager hertil, peges ofte på et samspil af forskellige faktorer. Også blandt denne gruppe har flere af informanterne haft år med forsømt skolegang, før de blev anbragt, og/eller oplevet flere skoleskift både før og i forbindelse med anbringelsen. Nogle har været igennem en række mere eller mindre vellykkede skoletilbud, der påvirker deres adfærdsmønster i skolen og evne til at mestre skolens krav. For flere af dem har dette haft faglige konsekvenser, således at de i dag er adskillige klassetrin under deres jævnaldrende, eller personlige konsekvenser i forhold til, hvordan de oplever skolevæsnet og sig selv som elev. En teenager fortæller, hvordan han mener, det påvirkede ham at gå i intern skole på den institution, han boede på:

Hvis jeg havde flyttet for lang tid siden, så havde jeg haft det rigtig godt. Jeg tror, jeg havde været bedre i skolen. Fordi, jeg kunne ikke gå i skole på den institution. Fordi der var nogle der larmede hele tiden. De var mine venner, og det var sjovt nok, så jeg kunne ikke tage det seriøst i skolen.

Dette er ét blandt flere eksempler i data på, at kulturen i institutionsskoler og specialklasser kan bidrage negativt til nogle børns udvikling, hvilket også andre studier peger på (Egelund et al., 2009). De andre elever udgør – på godt og ondt – den sociale gruppe, børnene søger anerkendelse fra. På den måde kan selv ressourcestærke børn udvikle uhensigtsmæssige adfærdsmønstre i skolen i forsøget på at tilpasse sig gruppen. En anden af informanterne har gjort sig så mange dårlige erfaringer, at han nu nægter at deltage i nogen form for formel undervisning. Når han kortfattet fortæller om sin skolegang, er det med tydelig irritation og opgivenhed, og ordet 'pædagogisk' bliver brugt som hånlige skældsord. Hans plejemor fortæller, at han bare gerne vil være en almindelig dreng, og at han derfor reagerer med meget modstand på særbehandling og pædagoger eller lærere, der vil være 'venner'. Sådanne fortællinger vidner om vigtigheden af, at børnene og de unge møder respekt i faglige sammenhænge, og oplever, at der bliver stillet forventninger til dem, ligesom til alle andre børn og unge (Holm, 2014).

Af forskellige årsager oplever flere af de interviewede børn og unge at føle sig anderledes. Dette kan både skyldes eventuelle indlæringsmæssige og sociale vanskeligheder, men også det at være plejebarn kan i sig selv give anledning til denne oplevelse. Dette er helt tydeligt en kilde til frustration blandt informanterne, der kan udløse både vrede og tristhed. Også undertegnede har mærket

dette i nogle interviews på den måde, at et barn der indlevende og begejstret kunne fortælle om sit kæledyr eller sin livret, blev indadvendt og kortfattet så snart talen faldt på 'at være plejebarn'. Andre ville gerne interviewes om livet som plejebarn, men gav udtryk for, at dette var af hensyn til projektet, og at de ellers sjældent havde lyst til at tale om det. Ingen gav udtryk for at holde det hemmeligt, at de bor i plejefamilie, men flere havde oplevet, at der blev spurgt ind til det på en ubehagelig måde, f.eks. af lærere eller jævnaldrende. Også i plejefamilien kan man nogle gange blive mindet om, at man er anderledes. Flere af børnene/de unge giver i løbet af samtalen udtryk for en følelse af, eller bekymring om, til tider at være en belastning eller en udfordring for plejeforældrene.

3.4 Følelshåndtering

Følelshåndtering omhandler bl.a. evnen til at forstå og kunne regulere sine egne følelser. I samtalerne med børnene og de unge er der blevet spurgt eksplicit ind til dette emne, men også barnets/den unges tilbøjelighed og lyst til at tale med andre om sine følelser er inkluderet i dette tema. Selvom følelshåndtering kan betragtes som et aspekt af f.eks. barnets/den unges trivsel og psykiske udvikling, udgør det et afsnit for sig, fordi det på flere måder viser sig i andre temaer som afgørende for, at barnet/den unge har det godt i plejefamilien.

Næsten alle informanter giver udtryk for at være blevet bedre til at håndtere egne følelser. Mens der kan forventes en naturlig modningsproces i denne aldersgruppe, kæder de fleste dog adspurgt udviklingen sammen med erfaringer i plejefamilien. Konkret fortæller informanterne, at de særligt håndterer følelser af vrede eller tristhed anderledes end tidligere. Dette skyldes bl.a. en konstatering af, at tidligere metoder blot forværrede problemet og de uønskede følelser, f.eks. fordi det havde negative konsekvenser for forholdet til plejefamilien. Eksempelvis beskriver en 15-årig pige, hvordan hun førhen reagerede på vrede ved at sparke på ting eller dyr, og forsøgte at straffe de involverede ved at fortælle løgnehistorier om dem. Eftersom hun erfarede, at dette "bare gjorde ting værre", er hun begyndt at trække sig tilbage og tænke situationen igennem, til hun er klar til at tale om den. Hun er således blevet bedre i stand til at tackle sine følelser og regulere sine egne reaktioner herpå. En anden pige, der tidligere har været involveret i flere voldsepisoder, fortæller:

Jeg er i hvert fald blevet bedre til at styre mit temperament. Nu kan jeg godt mærke på mig selv, at jeg snart bliver sur, så vælger jeg at gå min vej. Det er også fordi, jeg har snakket meget med [plejemor], efter skole ryger vi en smøg og snakker og så giver hun mig gode råd, og det tager man til sig og tænker over det, så prøver man det, selvom man ikke tænker over det.

I en anden plejefamilie har plejemor og -datter aftalt at man kan benytte sig af sms'er eller breve, hvis det er svært at få sagt når man er ked af det eller vred. Sådanne redskaber kan tages i brug for at åbne op for ting, der ellers ville være for svære at tale om. En enkelt fortæller dog, at det ikke hjælper hende at tale om sine følelser, og at hun får mere ud af at afreagere fysisk, hvilket ikke nødvendigvis i sig selv er uhensigtsmæssigt – dog fortæller denne pige også, at hun ikke føler, hun kan være fortrolig med plejeforældrene, og har svært ved at tale med sine venner.

Børnene og de unge har forskellige oplevelser af at blive knyttet til sine plejeforældre og føle sig forstået af dem. Flere af dem siger direkte, eller indikerer mere indirekte, at de er meget glade for deres plejeforældre, nyder deres selskab og føler sig hørt og set. Oftest er det plejemoderen, de udpeger, når man spørger til deres mest fortrolige og den, der kender dem bedst. En ung pige, der

er vokset op hos sine biologiske forældre, hvor man ikke talte så meget om sine følelser, siger om sin plejemor gennem to år:

Det er som om, hun kan læse mine tanker. At hun ved, hvad der sker inde i mig [...] Det er både godt og skidt. Når jeg f.eks. tænker på et eller andet som generer mig, når jeg ikke selv ved det, så ved [plejemor] hvad det er, og når hun så nævner det for mig, så bliver jeg lidt sur, fordi jeg ikke vil mindes om det [...] men jeg bliver ikke sur på hende, jeg bliver bare sur over det, der bliver sagt.

Det opleves som positivt, at plejemor eller -far kan mærke, når noget er galt, men det kan være hårdt, at man som konsekvens bliver konfronteret med sine følelser og deres betydning.

For nogle er selve det at vise andre tillid noget, de har meget få erfaringer med, og som de er bevidste om kan være en stor udfordring. En pige på 15 år, der har været i familiepleje siden hun var 13, fortæller:

Der er to mennesker, jeg har stoler på i hele mit liv. Jeg stoler f.eks. ikke på [mine plejeforældre], jeg stoler ikke på min egen mor. Jeg stoler ikke på nogen som helst. Det er en af de ting, opholdssteder har gjort ved mig.

Det er vigtigt at understrege, at denne pige giver udtryk for at føle sig meget tryk ved sine plejeforældre, og at være glad for bo i familien – men for hende er dette ikke ensbetydende med, at hun stoler på dem. Spørger man hende, hvad der skal til for, at hun stoler på nogen, svarer hun:

Jeg vil ikke sige, at der skal noget til, fordi jeg ved ikke rigtig, hvordan man gør, tror jeg, altså jeg ved ikke, hvad det vil sige at sætte sig ned foran en person og så bare uddybe alle mine hemmeligheder.

Citatet understreger vigtigheden af at huske børnenes/de unges baggrund og hvordan den påvirker deres motivation for, og evne til, at åbne sig og udvise tillid. Dette påvirker således også deres venskaber og evt. parforhold. Her fortæller flere om episoder med jalousi eller oplevelser af social kontrol, f.eks. at føle sig presset til stofmisbrug eller kriminalitet, der forekommer at være mere voldsomme, end hvad man ellers kunne forvente blandt denne aldersgruppe.

Konkret i forhold til plejefamilien fortæller flere, at der kan være problemer forbundet med at betro sig til plejeforældrene. Dette forklares med en oplevelse af, at plejeforældrene ikke forstår barnets/den unges problemer (en oplevelse, der dog næppe er unik for plejebørn), eller at de pga. deres ansvar som plejeforældre har nogle forpligtelser overfor kommunen, som påvirker barnets/den unges lyst til at betro sig. En pige, der har boet i sin plejefamilie i flere år, føler stadig ikke, at hun kan tale med dem pga. erfaringer med deres kontakt til kommunen:

Jeg synes, de hænger for meget op ad kommunen. Det er som om, de er bedste venner. Virkelig. Sådan har jeg det, og jeg kan simpelthen ikke fordrage, at de er sådan der.

Som behandles i næste kapitel, viser det sig på flere måder, at det kan være en god idé at have klare aftaler med den unge om, hvad der berettes til kommunen. I denne piges tilfælde vælger hun i stedet at tale med sin biologiske far, som ifølge hende forstår hende bedre:

Hvis jeg ringer og siger, at en af lærerne i skolen de var rigtig onde og ikke forstår mig, så, han er ikke sådan en der siger 'Ved du hvad, du skal bare gå i skole og deltage blablabla', han snakker med mig om tingene.

Den biologiske familie opleves således i nogle tilfælde som mere forstående overfor barnets/den unges vanskeligheder, og kender måske i højere grad selv til, hvordan det føles at mistrives i skolen, at have vanskeligheder osv. (Egelund et al., 2008).

3.5 Fysisk og psykisk udvikling

Som berørt er det svært at vurdere 'effekten' af at komme i familiepleje. Dette skyldes dels, at det af etiske årsager ikke er muligt at skabe en tilsvarende kontrolgruppe af børn og unge, som ingen hjælp får, og dels, at det at komme i familiepleje ikke er en isoleret forandring. Typisk sker der også skift i miljø, herunder skole og omgangskreds, ligesom børn og unge generelt udvikler sig og modnes med alderen. I samtalerne med informanterne var netop udvikling og forandring et centralt tema.

Èt område, hvor det er tydeligt at se en forandring, er i forhold til informanternes fysiske form og sundhed. For de fleste har det vist sig i markant vægttab, at have lært at nyde at dyrke motion og spise sundere, samt at have en bedre føling med f.eks. mæthedsfornemmelse, søvnbehov etc. Nogle af de unge er diagnosticeret med ADHD og beskriver selv, at de er velmedicinerede og har gavn af deres behandling. Særligt én dreng er vokset meget i den tid, han har boet hos plejefamilien, og siger selv, at det er fordi han har det bedre der.

Hvad angår informanternes egne fortællinger om deres psykiske udvikling, dominerer især oplevelsen af at være blevet mere selvsikker og udadvendt, og have fået mere mod på at prøve nye ting. En af de ældre piger siger:

Altså, jeg er begyndt at sige min mening lidt mere, det har jeg ikke gjort før. Der har jeg sådan holdt mig tilbage og ikke turdet sige min mening. Før var jeg sådan én, der var meget nem at lokke, og nu der siger jeg: 'Nej, gør det selv'.

En anden pige fortæller, at hun bevidst har forsøgt at ændre sig:

Jeg tror, jeg er blevet mere social. Der var et tidspunkt, hvor jeg hele tiden sad oppe på værelset, og det var konstant. Når jeg skulle ned til aftensmad tænkte jeg bare: 'Nej, ikke nu!' Men jeg har sat mig et mål om, at jeg skal være social fem minutter hver dag med [mine plejeforældre] efter skole.

Enkelte beskriver dog også, at den nye selvsikkerhed er mindre markant i selskab med jævnaldrende, hvor de fortsat kan blive generte og anspændte. Aldersgruppen taget i betragtning er dette imidlertid ikke nødvendigvis grund til bekymring.

3.5.1 Faglig og adfærdsmæssig udvikling

For et par af informanterne er der især sket en ændring i forholdet til skole og uddannelse. Følgende citat er fra en pige, der som ung teenager begyndte at færdes i et meget hårdt miljø. Hun fortæller, at hun på mange måder var træt af den livsstil og gerne ville ændre den, men at det var for svært så længe hun fortsat boede det samme sted og gik i den samme skole. Det at flytte til en anden by og starte på en ny skole omtaler hun som en chance, der har ændret hendes liv radikalt:

Jeg hadede skolen. Det gjorde alle. Jeg blev hele tiden ringet op: 'Skal du lige med ud, skal du lade være med at tage til skolen i morgen?' Og der blev jeg sådan meget fristet og tænkte 'Okay, kom. Lad os gå ud så'. Men nu synes jeg bare, det er latterligt at gøre det.

Interviewer: *Og hvordan er det så nu?*

Der er stor forskel. Jeg passer min skole og er der til tiden og det hele, laver mine lektioner og følger med i timerne så godt, jeg kan.

For flere af informanterne er det tydeligt, at alene det miljøskifte, det har medført at komme i familiepleje, har været en stor positiv indflydelse. Her fortæller den samme pige om, hvorfor det kan være svært at ændre adfærd uden at skifte miljø:

Fordi, altså, du bor jo stadig der, i det område der hvor dine veninder er, som du går rundt med hver dag, som du også gør alt dit lort med, ikke. Når du så vælger at sige fra, så kan det godt være, at de bliver rigtig sure på dig, og så har du ikke nogen at være sammen med.

Dette gælder både i forhold til uhenigtsmæssige dynamikker i skole, familieliv og omgangskreds, men i høj grad også for dem, der har boet på institution, hvor man måske måtte udvikle en uhenigtsmæssig adfærd for at få opmærksomhed eller anerkendelse af de andre. En ung mand, der har tilbragt størstedelen af sit liv på en institution, hvor der boede mange børn med adfærdsmæssige vanskeligheder, fortæller:

Jeg havde det godt på det tidspunkt, med de voksne, jeg havde en rigtig god kontaktpædagog. Det eneste problem jeg havde, var børnene. Så får man stress, og begynder at råbe af dem og sige de skal tage sig sammen og så sviner de dig til, og så ved du, hvad der sker... Det ender i slåskamp.

Miljøskift kan således være én blandt flere udløsende faktorer, der kan være interessante i forhold til børnenes/de unges udvikling. Nogle fortæller også, at den øgede struktur og forudsigelighed, der er i plejefamilien, har givet dem et bedre overblik over deres dag og betyder, at de slapper mere af i dagligdagen. I mange tilfælde har også mødet med en konkret person, f.eks. plejemor, kontaktperson eller sagsbehandler, gjort en stor forskel. I det følgende beskriver en pige, hvordan et skift i kontaktperson satte en afgørende udvikling i gang:

Så fik jeg en kontaktperson af kommunen, som jeg ikke var så vild med [...] Fordi jeg er mere sådan, jeg føler mere piger forstår hinanden. Så jeg aflyste bare hver gang jeg skulle mødes med ham, og til sidst skulle han på ferie, og så fik jeg en ny, en der hedder Lærke. Og hende var jeg virkelig glad for, hun var bare den bedste.

Interviewer: *Hvad kunne hun?*

Hun kunne forstå mig, og forklare tingene meget bedre og vi kunne bare kommunikere med hinanden, vi klikkede bare rigtig godt sammen. Hun har hjulpet mig rigtig meget, så det er nok grunden til at jeg ændrede mig så meget, det er nok hende tror jeg.

3.5.2 Relationen til biologisk familie

Et sidste område, hvor flere beskriver en udvikling, er i forholdet til den biologiske familie. For nogle er det blevet mere kompliceret, både pga. mere almene problemer mellem voksne og teenagere, men også fordi de biologiske forældre kan have svært ved at acceptere, at de unge knytter sig til andre voksne, eller måske gerne vil ændre noget i forhold til samvær. For andre har det at komme i plejefamilie imidlertid bedret forholdet til den biologiske familie. En af pigerne, der netop måtte flytte pga. konflikter i den biologiske familie, fortæller:

Jeg har faktisk fået bedre kontakt til dem nu, vi snakker meget bedre i dag end før.

Interviewer: *Hvad tror du, hvordan kan det være?*

Det ved jeg ikke, det er vel fordi jeg har ændret mig og indset alle de fejl jeg har gjort.

At man selv har ændret sig, at forholdet er blevet mindre anspændt fordi man har fået hinanden lidt på afstand, eller at kommunikationen er bedret med hjælp fra plejeforældrene, nævnes som grunde til et bedret forhold til den biologiske familie. Denne bedring hænger ligeledes sammen med udviklingen hos barnet/den unge generelt, idet både plejeforældre og børn og unge fortæller, at de biologiske forældre ofte godt kan se at deres børn trives, har ændret adfærd, klarer sig bedre i skolen osv. I nogle tilfælde er en del af årsagen til det anstrengte forhold til den biologiske familie således bedret. Desværre fortæller flere, at det er let at falde i gamle vaner, når man er på besøg hos de biologiske forældre, og at man f.eks. hurtigt kan komme op at skændes.

Hvad angår fremtiden, giver flere af informanterne udtryk for at have ret lave forventninger til sig selv. Dette gælder både i forhold til uddannelse, arbejde og familieliv. Denne skepsis overfor egne evner kan imidlertid også tolkes som et forsøg på at forholde sig 'realistisk' til de krav, børnene og de unge ved, at der stilles til dem fremover. Et par stykker beskriver således, at hvor de tidligere var meget ivrige efter f.eks. at blive forældre, er de nu mere bevidste om, hvad dette egentlig kræver, og i tvivl om de er klar til den udfordring:

Jeg vil selvfølgelig gerne have børn. Men det er også bare det der med at overskue, kan jeg magte det? Kan jeg magte det der med at lave mad kl. 18? Kan jeg magte det der med at skulle stå op, lave madpakker, følge børnene i skole, bagefter hjem og vaske tøj, gøre rent og støvsuge og så lave mad og hente børnene og...

Når snakken falder på uddannelse, giver flere af informanterne et opgivende træk på skulderen og siger, at det har de ikke tænkt så meget over, eller svarer med et meget afvisende "Det ved jeg ikke". For mange af dem var eller er det første mål at bestå folkeskolens afgangseksamen. Måske derfor er der ikke tænkt så meget over den videre fremtid. Enkelte af de unge har dog gjort sig erfaringer med forskellige småjobs imens de har boet i plejefamilien, som de giver udtryk for at være glade for. Som nævnt er en af pigerne, der tidligere har været en del af et kriminelt miljø, i dag meget målrettet omkring, at hun gerne vil søge ind hos politiet og arbejde med unge. Da jeg spørger hende, hvordan hun vil gå til de unge, svarer hun:

Altså, jeg vil prøve at fortælle dem en lille smagsprøve af min historie, ikke. Når jeg selv har været ude for det. Så vil jeg lige give dem tid til at tænke over det.

Dette er et godt eksempel på, hvordan der kan findes en konstruktiv vinkel på den unges baggrund og erfaringer. Nærmere bestemt at nogle unge er bevidste om, at de pga. deres baggrund har en særlig viden og nogle kompetencer, som kan komme andre til gode.

At de unge giver udtryk for en del tvivl omkring deres videre uddannelse, bør imidlertid også sammenholdes med deres alder – man kan således spørge sig selv, hvorvidt det er undtagelsen snarere end reglen at være fuldstændig afklaret omkring sin fremtid når man endnu ikke er 18 år gammel (Nielsen & Sørensen, 2011). Når man samtidig overvejer de faktorer, der præger disse informanternes uddannelseserfaringer (f.eks. mange skoleskift samt faglige vanskeligheder og nederlag), er denne observation måske ikke så overraskende – blot kan det konstateres, at der foreligger et udviklingsrum.

3.6 Kontakten med kommunen

Børnene og de unge har gjort sig meget forskellige erfaringer med det offentlige system. Mange har oplevet en del skift i sagsbehandlere, anbringelse og, som nævnt, skole. Selvom informanterne generelt ikke har meget at sige om deres oplevelser med kommunen, er de få indsigter, der gives, alligevel relevante i denne sammenhæng. Undersøgelser på dette område viser, at oplevelsen af tryk ved f.eks. sagsbehandler og støttekontaktpersoner, samt at føle sig hørt og inddraget kan være vigtige for barnets oplevelse af anbringelsen i sin helhed (Warming, 2005).

En pige på 17 år, der har været anbragt siden hun var helt lille, og derfor har meget erfaring med emnet, siger:

Det, jeg er utilfreds med, det er at sagsbehandleren er for langsom [...] Jeg synes faktisk, de fleste af sagsbehandlere, de lytter ikke til børnene, hvordan de har det. Jo, det kan godt være de lytter, men jeg tror bare de lukker det ud af øret bagefter, og så går de ind og snakker med plejeforældrene bagefter. De tror på alt, hvad de siger. De tror ikke på, hvad børnene siger, det er som om, de ikke rigtigt fatter det.

En anden pige, der først kom i kontakt med systemet som 12-årig, har overordnet haft gode erfaringer, men udtrykker alligevel en udbredt holdning om, at der til tider er for meget kontakt med kommunen:

Det, jeg var mest træt af, det var at der hele tiden var møder. Det bliver man træt af.

Interviewer: *Ja. Kan du fortælle lidt om hvad det gør ved én?*

Altså, man skal hele tiden genfortælle igen og igen. Jeg følte bare: Okay, nu skal jeg fortælle det og så skal jeg fortælle det igen... Hvorfor ikke noget andet?

Denne irritation forekommer at være knyttet til oplevelsen af at være anderledes, og ubehaget ved at blive mindet om dette. Da jeg til sidst i interviewet spørger hende, om hun har nogle gode råd til, hvordan kommunen kan sikre at børn trives i en plejefamilie, kommer hun ind på vigtigheden af at inddrage barnet i beslutningen. Hun mener selv, at det har været afgørende for hendes udvikling, at det var hendes eget valg at komme i familiepleje. På spørgsmålet om, hvordan børnene kan inddrages, svarer hun:

At anbefale dem det, og sige: 'Nå, vi har tænket på en plejefamilie, hvad vil du sige til det'. Og så kan barnet lige have tid til at tænke over det og snakke med deres forældre om det. Selvfølgelig, der er nogle forældre der siger: 'Nej, hvis du gør det så skal du ikke regne med os' og sådan noget, men i sidste ende skal man også tænke på sig selv og sin fremtid på en måde, hvis man er gammel nok.

Flere af informanterne beretter også at have været meget glade for enkelte sagsbehandlere, og at de overordnet føler sig hørt, forstået og inddraget.

Sammenfatning

Børnenes og de unges fortællinger er et vigtigt bidrag til en bedre forståelse af, hvordan livet i familiepleje kan opleves fra børns perspektiv, og hvilke faktorer de selv fremhæver som fremmende for deres trivsel og udvikling. Det er tydeligt, at de erfaringer, de har med sig, samt hvordan de oplever den første tid i plejefamilien, har betydning for, hvordan de agerer i plejefamilien, hvad de fremhæver som positivt, og hvad de har svært ved. Overordnet tyder det på, at de trives i plejefamilien, føler sig hjemme og knytter sig til plejeforældrene, og at der bl.a. af den grund er sket en positiv udvikling i f.eks. deres oplevede selvstændighed. Dog kan der blandt flere stadig konstateres vanskeligheder i forbindelse med skole og jævnaldrende. Flere af børnene/de unge kæmper med kognitive og/eller følelses- og adfærdsmæssige vanskeligheder, eller er udfordret på deres sociale kompetencer. På denne måde, samt derved at de bor i plejefamilie, oplever nogle sig selv som "anderledes". Dette fylder meget i deres bevidsthed, og er måske netop noget de mærker tydeligst blandt jævnaldrende og i skolen. Dette tackler børnene/de unge på forskellige måder, bl.a. finder enkelte støtte hos den biologiske familie.

4. Plejeforældrenes perspektiv

Vi ønskede at inddrage plejeforældrenes perspektiv i evalueringen, da det er dem, der har mest kontakt med børnene og de unge til daglig. Det er i samtalerne med plejeforældrene tydeligt, at deres kontakt med barnet/den unge på én gang er personlig og faglig, dvs. pædagogisk orienteret. De er derfor oplagte informanter om, hvordan barnet/den unge trives og udvikler sig. Fokus i samtalerne har således været på børnene og de unge snarere end plejeforældrenes oplevelse af deres rolle som plejeforældre. Når dette alligevel inddrages til sidst, er det dels fordi det fyldte meget hos nogle af informanterne, dels fordi det er relevant i forhold til at kvalificere indsatsen fremover.

4.1 Børnenes og de unges udvikling

Samtlige plejeforældre fortæller om en stor fysisk såvel som psykisk udvikling hos barnet/den unge. Som også børnene og de unge fortæller, har de fleste tabt sig, ligesom der hos næsten alle børn er sket en stor udvikling i forhold til en sportslig interesse, og flere af børnene dyrker sport på konkurrenceplan. Dette er især relevant, fordi nogle af dem længe har kæmpet med fysiske vanskeligheder, f.eks. med at kunne mærke sin egen krop, mærke sult og mæthed, at kunne sove osv. Selvom nogle af disse problemer er og vil være varige, har de fleste plejeforældre observeret en forbedring i forhold til børnenes evne til at mærke sig selv, og træffe bedre valg f.eks. mht. kost og søvn.

Plejeforældrenes oplevelser af den første tid med barnet er meget forskellige. Hos enkelte har den været turbulent og vanskelig, f.eks. fordi barnet i starten ikke har ønsket at blive fjernet fra sine forældre, og har følt sig utryk hos plejefamilien. Hos flertallet, især i de tilfælde, hvor barnet tidligere har boet på institution, fortæller plejeforældrene om et karakteristisk forløb med 'hvedebrødsdage' hvor barnet opfører sig eksemplarisk i starten, men kan blive grænsesøgende, når trygheden er ved at indfinde sig. Her beskriver flere, at de har god erfaring med konsekvens og faste rutiner, mens enkelte har måttet sande, at de har været nødt til at gå på kompromis med nogle regler af hensyn til kontakten med barnet/den unge. Som en plejemor gør opmærksom på, bør konflikter og forhandlinger med barnet/den unge om f.eks. regler og pligter også ses som et tegn på, at de som andre teenagere har en sund trang til at frigøre sig som autonome individer. De fleste beskriver endvidere, at børnene har skullet 'aflære' visse vaner, afhængig af deres tidligere erfaringer. Som en plejemor pointerer, kan det for nogle af de her børn og unge være første gang i mange år, de har skullet forholde sig til voksne som private mennesker. Hun har en dreng i pleje, som har haft en meget udadreagerende og aggressiv adfærd på samtlige de institutioner, han har boet. I plejefamilien viser han sig imidlertid som en høflig og hensynsfuld ung mand, der er afholdt også af den større familie, og til fulde formår at begå sig i familiens rammer og sociale sammenhænge.

Noget andet der kan være uvant er, hvis der bor andre (biologiske eller pleje-) børn i plejefamilien. For nogle af børnene kan det være første gang, de bor med børn, der ikke nødvendigvis har de samme vanskeligheder som dem, og som (måske) bor i deres biologiske familie. Dette beskrives af plejeforældrene som en klar positiv indflydelse. Dels kan det give en følelse af at have søskende, som børnene og de unge også selv nævner, og dels giver det mulighed for, med plejeforældrenes ord, at føle sig som et 'normalt' barn, der skal leve op til de samme krav i plejefamilien som de andre, taler med ved middagsbordet om sin dag osv. Som en plejemor fortæller, kan det for nogle

af børnene og de unge være første gang de omgås jævnaldrende, der synes det er sejt at passe sin skole, og kikset at slås eller stjæle. Hun siger om sin plejesøn:

Han bliver jo smittet af de børns holdning, der er her, hvor man jo går i skole og får et arbejde, han er ikke i et miljø hvor man siger 'Fuck det, mand, jeg stjæler en knallert'. Det miljø er han jo væk fra.

Andre plejeforældre har oplevet, at netop et andet *plejebarn* i familien kan være lettere for børnene/de unge at spejle sig i eller identificere sig med end andre børn, og på den måde lindrer oplevelsen af at være anderledes, hvilket også andre studier finder (Warming, 2005).

Fordi flere af børnene har begrænsede erfaringer med det at bo i en familie, har der i nogle tilfælde været brug for at tale eksplicit med dem om, hvad det overhovedet vil sige at være en familie, hvordan man f.eks. opfører sig når man er ude blandt andre sammen, og hvordan man kan bruge sine plejeforældre til at få vendt sin dag, fortælle om noget man er stolt af, bekymret for osv. For flere af disse børns/unges vedkommende har netop det at tale om og håndtere følelser været vigtigt at træne, da nogle havde udviklet uhensigtsmæssige copingstrategier i form af f.eks. selvskade eller at søge negativ opmærksomhed. Bl.a. plejeforældrene til den pige, der tidligere havde en kriminel omgangskreds præget af vold, fortæller om en positiv udvikling:

Hun har jo haft noget, hvor det hele gik i sort, og så har vi snakket om, hvordan kan du finde en metode, så det hele ikke ender så galt, for vi har været ude for, at det er gået i sort og nogle slåskampe. Men det tror jeg, hun har lært at tackle nu. Det sidste år har der ikke været noget. Der har hun formået at bakke ud af det.

Selvom der stadig kan være vanskeligheder med følelseshåndtering, beskriver alle en udvikling i positiv retning, bl.a. fordi børnene/de unge i højere grad er blevet bevidste om deres egne vanskeligheder, og i hvilke situationer disse viser sig. Her fortæller plejeforældrene, at det i starten er vigtigt at forsøge at danne sig et overblik over barnets vanskeligheder, at få 'skilt dem ad' og se hvornår de bliver tydelige, og være bevidst om, at de kan ændre sig med det nye miljø, barnet/den unge befinder sig i. Ligeledes omtaler flere plejeforældre en øget opmærksomhed på barnets/den unges styrker og ressourcer.

Mht. børnenes og de unges faglige udvikling er der stor variation. Hvor nogle stadig ligger betydeligt under niveau for deres aldersgruppe og ikke har vist den store udvikling, har andre formået at rykke sig meget på ganske kort tid. Enkelte plejeforældre beskriver, at børnene er noget nær umulige at motivere til at lave lektier eller deltage i undervisning, mens andre beskriver nogle meget ambitiøse og hårdtarbejdende børn, der allerede har præsteret langt over, hvad man turde håbe. Enkelte ligger sågar over gennemsnittet i deres klasse. Sådanne succeshistorier kommer imidlertid ikke af sig selv, og rummer altid fortællinger om hårdt arbejde og intens lektielæsning efter skole, enten sammen med plejeforældrene eller en underviser ansat til formålet. Her nævner flere, at det er vigtigt med hyppig information fra skolen om barnets/den unges adfærd, for at der kan være et godt samarbejde om barnets skolegang. Ligeledes kan en sådan udvikling også være skrøbelig, hvis de unges ambitioner vokser sig større, end f.eks. de faglige eller kognitive evnerne aktuelt kan bære.

Flere af plejeforældrene fortæller, at barnet/den unge har vanskelige perioder socialt, og at det af forskellige grunde kan være svært for dem at danne venskaber med jævnaldrende. Når det sker, er det oftere med de andre børn i plejefamilien, eller i forbindelse med fritidsaktiviteter. Her falder børnene måske mindre 'ved siden af' end i skolen, hvor der stilles nogle andre krav. For nogle af

de unge har venskaber tidligere været forbundet med risikoadfærd, f.eks. brug af rusmidler eller kriminalitet. Ifølge plejeforældrene sker dette efterhånden sjældnere – dog bør det bemærkes, at de unge som nævnt selv understreger, at de ikke deler alt med deres plejeforældre.

En udvikling, der beskrives for alle børn og unge, er i retning af øget selvstændighed og selvværd. For nogle viser det sig i helt konkrete forhold, såsom at låse døre, huske personlige ejendele osv., som de ikke har været vant til på f.eks. døgninstitutioner. For andre viser det sig i forhold til at prøve nye ting og til at kende sine egne grænser og forstå styrker og vanskeligheder. Endelig er flere blevet bedre til at sige fra i situationer hvor de føler sig manipuleret eller dårligt behandlet, f.eks. af jævnaldrende eller biologisk familie. Som en plejemor beskriver, kan det iblandt være nødvendigt at presse dem, da de ofte har meget lave forventninger til sig selv, og hvad de tør og mestrer. Samtidig omtales det som en vigtig opgave i sig selv at gøre børnene mere bevidste om, at de har et ansvar i deres egen udvikling, og at de derfor bør være stolte, når de rykker sig:

*Så skal vi jo ind og lære hende stoltheden af sig selv. Så vi snakker meget om 'Se hvad du kunne, se hvor dygtig du var'. Og langsomt kommer hun jo til at mærke...
Altså at forsøge at lære de her børn at være stolte af sig selv.*

Flere plejeforældre nævner denne selvstændighed i forbindelse med børnenes og de unges forhold til deres biologiske familie. Det beskrives, at de fleste har eller har haft svært ved kontakten med biologisk familie, f.eks. i forhold til at sige fra overfor hyppige opringninger, ubehageligt samvær eller negativ snak om plejeforældrene. I disse tilfælde ligger der en opgave hos plejeforældrene i at støtte barnet/den unge i at se mere objektivt på sine forældres adfærd, og trække grænser hvis nødvendigt.

Selvom de positive sider dominerer samtalerne med plejeforældrene, kan der stadig opstå vanskeligheder. Nogle af de unge har svært ved krav og kan blive meget trodsige omkring regler, de er uenige i. Dette opstår bl.a. i forbindelse med samvær med de biologiske forældre, der ikke nødvendigvis stiller de samme krav eller har de samme regler. Plejeforældrene kan derfor opleve, at børnene/de unge lever et 'dobbeltliv', hvor de ikke altid ved, hvad børnene og de unge laver under samvær med de biologiske forældre. Hos nogle ændres dette imidlertid langsomt til det bedre, og bør muligvis ses i lyset af de endnu relativt nye anbringelser.

Et andet område, der kan være forbundet med vanskeligheder, er skolen. Dette handler f.eks. om at børnene/de unge bliver involveret i konflikter, ikke kan følge med fagligt eller føler sig mobbet. I den forbindelse er det påfaldende, at mange af de dårlige oplevelser er sket i specialklasser, hvor der har været misforståelser omkring den bedste pædagogiske tilgang til barnet (og hvor det desuden må forventes, at børnene har mere komplekse pædagogiske behov). Flere af plejeforældrene deler oplevelsen af, at der ikke stilles nok krav til børnene i skolen, og at almindelig undervisning hurtigt opgives. På den måde kan selv tiltag, der er iværksat i den bedste mening, i praksis have en uhensigtsmæssig effekt.

4.2 Relationen med børnene/de unge

Pleje børns relation til deres plejeforældre viser sig i forskningslitteraturen som afgørende for børnenes velbefindende (Egelund et al., 2009). Plejeforældrene i denne undersøgelse fortæller, at mange af børnene har problemer med tilknytning, har svært ved at udvise tillid og tale om deres bekymringer, og at håndtere krav. Endvidere fortælles, at nogle af disse børn og unge har haft nogle oplevelser, som kan gøre, at de på nogle punkter er blevet 'voksne før tid'. I andre situatio-

ner kan de imidlertid regrediere og have brug for at blive puslet om som mindre børn. Plejeforældrene må derfor være opmærksomme på, hvilke situationer der fremkalder hvilken adfærd, og tilpasse forventninger og respons derefter. Af flere grunde er det således vigtigt at være bevidst om den pædagogiske tilgang i relationen til barnet/den unge, og hvilke forhold, metoder og redskaber, der understøtter det unikke barns/unge menneskes udvikling bedst muligt.

På forskellige måder giver plejeforældrene udtryk for vigtigheden af, at man lærer barnet at kende, og gennem dette kendskab opbygger en følelse af tryghed og selvværd hos barnet. Som eksempel fremhæver en plejemor, at der ikke nødvendigvis er tale om børn, der aldrig har fået noget materielt, men som ikke har oplevet tilstrækkelig omsorg og nærvær, og som ikke er blevet set eller hørt for hvem de er som unikke personer. At vide, hvad der gør netop *dette* barn glad, og vise at man har tænkt på dem i en given situation, kan derfor være en meget stor oplevelse for børnene og de unge. Flere nævner også vigtigheden af at engagere sig aktivt i barnets/den unges fritidsinteresser og skabe en relation derigennem. En plejemor fortæller, at hendes plejedatter ikke nødvendigvis søger kontakt på en direkte måde, men i stedet søger nærvær ved f.eks. at lægge neglelak på plejesøster, at ryge en cigaret med plejemor, eller at 'slås' med plejefar. At støtte dem i denne kontaktsøgning, og måske langsomt udvide den, er derfor en vigtig pædagogisk opgave. Endelig giver nogle plejeforældre udtryk for, at fælles humor – særligt med teenagerne – er essentielt i forhold til at kunne åbne op for også seriøse snakke.

Begreber, der går igen i forhold til at etablere en god kontakt med barnet/den unge uanset dennes vanskeligheder, er tålmodighed og rummelighed. En plejemor beskriver det således:

Jeg er der bare for hende, hele tiden [...] Jeg har hevet hende helt derind, hvor hun aldrig mister mig. Jeg vil altid være her, så tæt på en mor som jeg kan være. Og at jeg altid er allieret med hende, og jeg går ikke imod hende. Jeg er der bare altid for hende. Så rummer jeg hende, med alle... Accepterer hendes vilkår.

I en plejefamilie, der har set en stor positiv udvikling hos den unge, spørger jeg plejeforældrene hvad det er, de kan, som har bidraget til denne udvikling:

Jeg tror, at for det første har hun mærket, at vi elsker hende. Og når hun mærker det, jamen så sker det bare helt naturligt. Så det er dét, vi har kunnet give hende, hun har kunnet mærke, at hun er en del af os.

Det, der beskrives er således (som i børnenes og de unges fortællinger) en grundlæggende atmosfære af kærlighed og accept. Et andet nøgleord er tålmodighed. Det tager tid at ændre adfærd, tankemønstre og vaner, som er tillært igennem livet. Som plejeforældre må man derfor være indstillet på, at der vil være mange gentagelser og løbende tilbagefald i kontakten med barnet/den unge. Som en plejefar formulerer det, er det nogle gange "*et skridt frem og to tilbage*". For at imødekomme dette er det vigtigt, at forventninger holdes på et niveau, hvor barnet/den unge kan være med. Ligeledes beskrives det, at man må være på forkant i forhold til barnets udfordringer, så de ikke ender i situationer, hvor de mister kontrollen. Dette gælder f.eks. i forhold til konflikthåndtering blandt jævnaldrende. Flere af børnene har tidligere haft en udadreagerende adfærd, hvor indre konflikter eller frustrationer kommer til udtryk ved f.eks. aggressive eller voldelige handlinger, som kan resultere i, at selv små konflikter eskaleres. Der ligger derfor et vigtigt arbejde i at bevidstgøre børnene om deres egen rolle og reaktionsmønstre, samt at introducere alternativer og udveje, såsom at vende sig og gå, frem for at blive truende og lade sig ophidse.

Noget, der kan virke lige så bekymrende som konflikter er, når børnene eller de unge virker 'over-artige', eller overdrevet bange for at gøre noget forkert og udløse vrede hos plejeforældrene. Dette beskrives især blandt de børn, der har haft en vis alder (ældre end 10 år) før de flyttede ind, og tilskrives typisk tidligere erfaringer med meget opfarende forældre, utrygge institutionsmiljøer, eller en frygt for konsekvenserne af at blive afvist. Dette afspejles også i børnenes og de unges fortællinger om, hvordan de førhen har været vant til uforudsigelighed fra f.eks. biologiske forældre eller jævnaldrende på opholdssteder. Måske af den grund nævner flere plejeforældre, at konflikter kan være et sundhedstegn, og at det er vigtigt ofte at forsikre børnene om, at de er gode nok, og at man holder af dem, selvom man nogle gange er nødt til at irettesætte dem eller tage alvorlige snakke.

På tværs af plejeforældrene er der desuden gode erfaringer med at etablere faste strukturer, rutiner og stabilitet i hverdagen. Dette giver barnet/den unge den nødvendige ro og overblik til at tackle udfordringer og håndtere følelser på en hensigtsmæssig måde. I samme forbindelse fremhæves konsekvens i opdragelsen, fordi barnet/den unge tydeligt mistrives i relationer, hvor den voksne kan manipuleres og derfor mister deres autoritet. At etablere gensidig respekt i relationen er på den måde en forudsætning for, at det pædagogiske arbejde med barnet/den unge kan lykkes.

4.2.1 De unikke opgaver som plejeforældre

Der hører en række opgaver med til det at have et plejebarn, som er en konsekvens af den unikke situation, at barnet/den unge ikke kan bo hos sine biologiske forældre. En del af dem vedrører kontakten med kommunen, som behandles senere, og en del af dem vedrører de biologiske forældre. Som nævnt kan det blive problematisk for forholdet mellem plejebarn og -forældre, hvis der ikke er klare rammer for, hvordan og hvornår plejeforældrene f.eks. inddrager sagsbehandleren og biologiske forældre. Plejebørn såvel som -forældre giver derfor udtryk for vigtigheden af klare retningslinjer om, hvilke konsekvenser barnets/den unges handlinger har. Hvem, hvis nogen, får f.eks. at vide, hvis den unge har røget hash? Eller har været involveret i slåskamp? Den slags spørgsmål er det nødvendigt, at barnet/den unge kan få klare svar på, for at etablere tillid i relationen.

Forbundet hermed er kontakten med, eller omtalen af, de biologiske forældre. Det er plejeforældrenes erfaring, at flere af børnene på et tidspunkt vil have behov for at få afklaring omkring deres biologiske families situation. Nogle af plejeforældrene fortæller, at børnene/de unge igennem deres liv har fået mange forskellige oplysninger, som det kan være nødvendigt at be- eller afkræfte, og placere i en meningsfuld sammenhæng. Det er vigtigt, at plejeforældrene (gerne i samarbejde med konsulent, sagsbehandler og biologiske forældre) kan og vil deltage i samtalen om, hvorfor børnenes/de unges forældre ikke kan tage sig af dem lige nu. En del af denne samtale består i at forsøge at forklare barnet/den unge, hvad forældrenes vanskeligheder går ud på. Hvad vil det f.eks. sige at være narkoman, alkoholiker eller skizofren? Ligeledes kan der være behov for at tale om, hvad dette har (og ikke har) af konsekvenser for barnets/den unges aktuelle liv og fremtid. At man f.eks. ikke nødvendigvis arver sine forældres misbrug, og godt selv kan blive en god mor eller far. Endelig fremhæver plejeforældrene vigtigheden af at forsikre børnene/de unge om, at deres forældre elsker dem meget højt, og gør det bedste de kan, på trods af deres sygdom eller vanskeligheder. Koblet hertil kan der være behov for at forbedre kontakten med de biologiske forældre, dvs. at træne børnene/de unge i at tale med deres forældre, hjælpe dem med at få de svar, de søger, eller få sat grænser. Mange af børnene og de unge véd af erfaring, hvordan forældrene f.eks.

reagerer når de føler sig pressede eller usikre. Alligevel kan de have svært ved at håndtere de konflikter og skuffelser, der nogle gange kan opstå i samspillet med den biologiske familie. I den forbindelse kan plejeforældrene hjælpe børnene til at føle sig forberedt på svære snakke, eller på anden måde skabe et bedre grundlag for kommunikation med de biologiske forældre. I data er denne problematik særligt relevant for de yngre børn, hvor man blandt de større teenagere snarere kan finde et ønske om at holde pleje- og biologisk familie adskilt i to forskellige 'verdener', og selv kontrollere, hvilken kontakt der skal være.

Endelig fremhæver flere af plejeforældrene vigtigheden af, at de selv har en god og respektfuld kommunikation med de biologiske forældre. Dels giver det mulighed for at skabe et samarbejde omkring tilgangen til barnet/den unge, og dels betyder det meget for børnene og de unge at se, at andre voksne accepterer og respekterer deres biologiske forældre. En plejemor formulerer dette på følgende vis:

Det er rigtig vigtigt for de børn vi har i pleje, at vi rummer deres forældre, og respekterer dem. [Vores plejedatter] er jo godt klar over, at hendes mor ikke er ligesom så mange andre mødre. Men det, at jeg giver hendes mor et kram, når hun kommer, det gør, at hun tør holde af mig, fordi det er okay med mor, at hun holder af mig.

Ligesom samværet med de biologiske forældre kan give vanskeligheder i plejefamilien, kan det også give anledning til konflikter, når barnet/den unge f.eks. er på samvær og pludselig stiller nogle andre krav til de biologiske forældre på baggrund af oplevelser i plejefamilien. Her er der blandt informanterne gode erfaringer med, at et fastholdt fokus på barnets/den unges trivsel og f.eks. skolegang kan lette de biologiske forældres accept af disse krav.

4.3 Om at være plejeforældre – generelt

Plejeforældrene i nærværende evaluering har valgt opgaven af mange forskellige grunde. En typisk fortælling omhandler personlige oplevelser med børn, der mistrives, og en overbevisning om at kunne hjælpe barnet bedre. Mange har også en professionel baggrund i f.eks. institutionsmiljøet, og har i den forbindelse følt, at de kunne gøre noget godt for børnene ved at inkludere dem i eget hjem.

Plejeforældrenes fortællinger vidner om, at det til tider er en blandet oplevelse at have et plejebarn. På den ene side er der mødet og den daglige kontakt med barnet/den unge, der beskrives som en berigende oplevelse, der er præget af nære følelser, omsorg og glæde – på trods af de konflikter og udfordringer, som der naturligvis også er. Enkelte nævner også, at det har været positivt at lære barnets biologiske forældre at kende. På den anden side er der en række opgaver og udfordringer knyttet til det at være plejeforældre, som ikke så meget handler om barnet/den unge, men snarere om selve professionen og dens konsekvenser for privatlivet.

I samtalerne med de 8 plejeforældrepar er det tydeligt, at det generelt er mennesker, der brænder for pædagogisk og socialt arbejde, og som har en stor praktisk såvel som teoretisk viden herom. Man får indtryk af, at deres oprigtige interesse og omsorg for barnet er så naturlig og selvindlysende for dem, at det virker overflødigt at italesætte direkte. De fortæller ivrigt om barnet/den unge, episoder der har berørt dem, og deler de varme følelser, de har for barnet/den unge. Måske derfor udtrykker nogle en vis frustration over det 'administrative arbejde', der følger med jobbet. Blandt eksempler nævnes at søge bevilling til en ny computer, at få skaffet et pas til barnet, at få godkendt at barnet begynder på en ny fritidsaktivitet eller lignende. Her beskrives en oplevelse af

et omfattende bureaukrati, og en økonomitænkning, der kan være svær at acceptere for plejeforældrene. En af plejefædrene forklarer:

Det vi vil, det er jo børnene, ikke alle de der udenoms ting, som gør det rigtig svært, at man skal sidde og bruge halve dage, hele dage, flere dage, på at komme igennem, overbevise folk om, hvad der rigtigt og forkert i familien. Der synes jeg i princippet, man burde have den fulde støtte og opbakning, så man kunne koncentrere sig om de her børn.

Alle otte plejeforældrepar fortæller, at man må være indstillet på, at det at være plejefamilie har store konsekvenser på flere områder. Dette gælder alt fra biologiske børn, parforhold, arbejde, sociale relationer, bopæl, fritid, rejser osv. Selvom de fleste overvejende har mødt positive reaktioner fra venner og familie, er det ikke alle relationer, der kan holde til de ændringer, valget om at blive plejefamilie kan medføre. Som en plejefar igennem mange år fortæller:

Altså, vi har ikke alle de venner, som vi havde tidligere. Det har sociale omkostninger. Men jeg ville ikke undvære det. Fordi der er meget mere værdi i det her end der er i de venner, man ikke har mere.

Flere gør endvidere opmærksom på de problemer, der kan opstå idet man som plejeforældre både er et par, forældre og kolleger. At man kan være 'fagligt' uenige om tilgangen til barnet, ligesom man kan med kolleger på en arbejdsplads. Denne type spændinger forstærkes yderligere af, at man aldrig har 'fri' som plejeforældre, og at man måske også er udsat for ekstra opmærksomhed og nysgerrighed fra lokalsamfundet pga. den usædvanlige familiekonstellation. Ligeledes fremhæves det, at valget om at blive plejefamilie ikke er uden konsekvenser for de biologiske børn – om end de fleste beskriver, at de overvejende oplever positive konsekvenser. En vigtig pointe er, at plejefamilier ikke er anderledes end andre familier i den henseende, at forældrenes individuelle og indbyrdes trivsel (såvel som familiens trivsel som helhed) har en ikke ubetydelig indflydelse på plejebarnets trivsel og udvikling.

Nogle af plejeforældrene italesætter direkte de specielle ansættelsesforhold, man som plejefamilie er underlagt. Når man tager et plejebarn til sig, kan det være ubehageligt samtidigt at være bevidst om, at det er en del af et erhverv, og som sådan kan ophøre af forskellige årsager. Dette omtales som vanskeligt, ikke mindst pga. de bånd, man som plejeforældre knytter til børnene/de unge, og naturligvis fordi indkomsten særligt i de forstærkede forløb (hvor det kræves at udgøre den ene parts fuldtidsbeskæftigelse) er en stor del af den samlede husstandsindkomst. Videre beskrives det som et frustrerende paradoks, at man kan risikere at blive sat ned i løn, hvis man gør sit arbejde godt – dvs. hvis barnet trives og har mindre støttebehov, hvorfor foranstaltningen kan gå fra at være forstærket til ordinær. Forbundet hermed er det faktum, at den største del af supervisionen (i praksis betegnet råd og vejledning) til plejeforældrene er intern:

Så synes jeg heller ikke, at jeg skal superviseres af den, der skal lønsætte mig. Det synes jeg er to ting, der strider mod hinanden [...] det er bare forkert.

Dette er en vigtig pointe, som man imidlertid også har været opmærksom på i udformningen af indsatsen. Det bør således nævnes, at familierne har ret til en vis mængde ekstern supervision for netop at imødekomme denne problematik.

Endelig nævner flere, at de, på trods af alle frustrationer og udfordringer ville gøre det hele igen, og at de oplever arbejdet som meget meningsfuldt, både personligt og i et større samfundsperspektiv. Som en plejefar siger:

Jeg elsker mit job. Jeg har det godt med mit job. Jeg elsker at gøre en forskel. Det er det bedste, jeg nogensinde har lavet i hele mit liv. Jeg fortryder kun, jeg ikke er startet noget før.

De fleste fortæller også, at de håber at have kontakt med barnet/den unge resten af deres liv.

4.4 Om at være plejeforældre – i forstærket familiepleje

Da denne evaluering omhandler den *forstærkede* familieplejetype, er det relevant at berøre plejeforældrenes særskilte oplevelse heraf. Her er delte meninger. Nogle giver ud over ros til såvel konsulenter som sagsbehandlere også udtryk for en del frustrationer. Andre beskriver indsatsen som optimal, og ville ikke ændre noget.

Indledningsvis kan det konstateres, at der blandt nogle hersker tvivl om, hvad det helt specifikt indebærer at være ”forstærket plejefamilie”, f.eks. i forhold til, hvad man konkret er berettiget til. Andre mener at vide det, men mener ikke at opleve forstærkningen i praksis. Her henvises bl.a. til, at der ikke opleves en forskel mellem indsatsen omkring de børn, der er forstærkede, og de, der ikke er. Spørges mere konkret ind til de respektive dimensioner (se projektleders forord), medgiver flere dog, at de f.eks. har øget adgang til supervision og flere barnepigetimer, men at de enten ikke var klar over, at dette var unikt for den forstærkede indsats, eller at de ikke synes det fungerer i praksis. Undersøgt nærmere viser det sig, at oplevelsen af manglende forstærkning primært skyldes den lange behandlingstid, der kan være på bevillinger, der ligger udenfor de eksisterende regler for supplerende ydelser, ønsker om en ny udredning af barnets vanskeligheder o. lign. Det er opfattelsen, at dette bl.a. hænger sammen med hyppige skift i sagsbehandlere, samt de mange forskellige og svært gennemskuelige forvaltninger og institutioner, man skal inddrage i sådanne anmodninger. Enkelte af plejeforældrene beretter, at det ofte er svært at gennemskue, hvem der har den endelige beslutningskompetence.

En anden årsag til utilfredshed opstår ifølge nogle plejeforældre, hvis der ikke har været en klar forventningsafstemning før ansættelsen. Med en plejefars ord:

Vi havde jo troet, at når man blev forstærket, så ville de ting, man søgte om, de ting til den unge, som f.eks. udredning og sansemotoriske behandlingsforløb eller psykologhjælp eller hvad det nu kunne være, det regnede vi egentlig med at så blev sådan nogle ting og så nemmere.

Nogle fortalte, at de i praksis har oplevet problemer med, at de har måttet vente længe på, at få den støtte de som plejeforældre vurderer, at barnet har brug for. Enkelte fortæller også om mangelfulde beskrivelser af børnene/de unge, der af forskellige årsager ikke har været udredt inden anbringelsen. På spørgsmålet om, hvad der kunne gøre indsatsen bedre, peger flere derfor på hurtigere behandlingstid, inkl. bedre information til kommende plejeforældre om, hvad man kan forvente. En af plejemødrene siger:

Det nytter ikke noget at vente, til de står midt i det, eller er på vej ud af det, der skal være noget uddannelse omkring, jamen sådan er realiteten bare [...] og at det er normalt, at det kommer.

Blandt flere af plejeforældrene er der en oplevelse af, at 'systemet' (herunder kommunen) kan have en tendens til at fokusere på at gøre ting 'efter bogen'. Standardisering og systematisering prioriteres således på bekostning af fokus på det enkelte barns behov og muligheden for alternative handleplaner. I samme forbindelse beskriver nogle enkelte oplevelser af mistillid fra kommunens side for det arbejde, de udfører:

Man er nødt til at respektere det arbejde, vi laver, hvis de forventer, at vi skal gå ind i det. Hvis jeg bliver sat ned i løn, så siger jeg nej tak til det her job, fordi det koster så meget for min familie [...] Jeg vil ikke finde mig i, at vi arbejder så hårdt, som vi faktisk gør, og vi har så mange tab på vores sociale konto, til ikke at blive respekteret for det arbejde.

I citatet ovenfor nævner en plejemor konkret lønforhold. Netop løn er et emne, der deler vandene blandt informanterne. I kontrast til ovenstående udtalelse, siger en anden plejemor:

Jeg orker ikke at høre på, at [andre plejeforældre] brokker sig over deres løn, fordi jeg har det sådan, jeg har det fedeste job i verden. Jeg får lov at være et rigtigt menneske, og jeg får lov at holde af, og jeg får penge for det.

Det samme gælder spørgsmålet om ferie uden plejebarnet, som flere finder helt afgørende for at kunne leve op til deres ansvar:

Der er jo ikke nogen mennesker, der kan arbejde 24/7, 365 dage om året og hele tiden kunne finde overskuddet inde i sig selv. Man er nødt til at komme ud, smide kappen og slå håret ud og gøre noget andet, fordi det er dér man lader op til at kunne komme hjem og give noget andet og noget nyt.

Andre har ikke dette behov for ferie, eller oplever det snarere som helt naturligt, at plejebørn såvel som biologiske børn i så fald er med. På samme måde er der forskellige opfattelser af aflastning og barnepige, hvilket nogle mener ikke at kunne klare sig uden, og andre kun benytter i form af at f.eks. nære slægtninge passer barnet uden kompensation. Adspurgt, hvad denne forskel kan skyldes, påpeger en plejemor, at det muligvis er forbundet til antallet af plejebørn i familien, og foreslår en grænse for, hvor mange børn man som plejefamilie må have boende samtidig. Uanset holdning til f.eks. løn og ferie, understreger flere plejeforældre dog også, at opgavens omfang varierer med det enkelte barns vanskeligheder, og at nogle perioder kan være mere krævende end andre, hvorfor det er svært at lave generelle retningslinjer.

Blandt de faktorer, plejeforældrene udtrykker tilfredshed med, nævnes især familieplejekonsulenternes supervision og nærvær, ligesom flere er glade for de etablerede netværksgrupper. Disse beskrives som et vigtigt pusterum, hvor man kan tale åbent og afslappet om plejebørnene med andre, der forstår den unikke situation. Med en plejemors ord:

Det dér med, at du har en ventil hvor du kan få luft og der er nogen der forstår dig. Altså hvis jeg sad og sagde de her ting til folk, der ikke havde plejebørn, så ville de bare sidde og tænke... Ikke? Men de forstår, hvad det er for nogle frustrationer, man står med i hverdagen.

I den forbindelse nævner nogle, at det også kan være en positiv oplevelse for børnene at blive inddraget. På den måde kan de få et fællesskab med andre plejebørn og se, at de ikke er de eneste, der bor i en anden familie. Dog er netværksgruppen også et sted, hvor forskellige holdninger og tilgange mødes, ligesom der kan være forskelle på hvilke problematikker plejeforældrene oplever som relevante at fokusere på.

Hvis man spørger direkte til, hvorvidt de 8 plejeforældre ser en sammenhæng mellem udviklingen hos børnene og de konkrete dimensioner i den forstærkede indsats, svarer samtlige adspurgte umiddelbart nej. Dette kan skyldes flere faktorer. Dels kan det tænkes at hænge sammen med ovennævnte lange behandlingstider og bureaukratiske forhold, nogle har oplevet. I enkelte tilfælde var plejeforældrene ikke klar over, at f.eks. tilbuddet om lektiehjælp er unikt for de forstærkede forløb, hvorfor det ikke optræder som en dimension ved forstærkningen i deres bevidsthed. En anden årsag kan være, at en væsentlig del af den forstærkede indsats består i de forudsætningskrav, der stilles til plejeforældrenes erfaring og kvalifikationer. Dette er imidlertid næppe synligt for plejeforældrene i dagligdagen, hvilket kan forklare, hvorfor det ikke nævnes. Endelig bør det bemærkes, at flere af dimensionerne støtter børnene *indirekte*, gennem en støtte til plejeforældrene. Derfor er plejeforældrene muligvis ikke altid bevidste om, i hvor høj grad det, de personligt får ud af de forstærkede dimensioner, påvirker børnene. Dette virker sandsynligt, idet nogle mere direkte adspurgt godt kan se en sammenhæng mellem hhv. deres supervision eller deres frirum i netværksgruppen og kvaliteten af det pædagogiske arbejde med barnet/den unge. Som en plejefar siger om netværksgruppen:

Det er guld værd for ungerne. Fordi når jeg lærer noget, så giver jeg det jo indirekte videre.

En plejemor gav også udtryk for, at hun netop med dette forstærkede forløb har mærket en forskel, bl.a. i form af et grundigt forarbejde fra kommunens side, der var afgørende for beslutningen om, og forudsætningen for, at tage barnet i pleje:

Jeg vil sige, at i tidernes morgen da vi startede, så tænkte jeg: Magter jeg denne her opgave? Fordi det lød voldsomt [...] Men jeg vil sige, at fordi det har været forstærket, så er der nogle andre ressourcer. Og det, der også var i det, det var at der har været nogle gode... Research, inden. Og det er måske det, der oftest er problemet tror jeg, at der var simpelthen, altså der var blevet snakket, der var blevet undersøgt, udtalelser fra skole, udtalelser fra psykolog, altså alle de der ting var samlet [...] Hvis det var så velfunderet hver gang, ville man jo aldrig ende ud i den der 'hovsa' [...] Det er optimalt, det er sådan det altid burde være.

Betydningen af at vide så meget som muligt om barnet på forhånd er som nævnt noget, flere understreger.

Endelig bør det siges, at samtlige informanter gav udtryk for en begejstring for, og tiltro til, projektets baggrund og vision. De er alle overbeviste om, at også børn med komplekse vanskeligheder med den rigtige støtte kan trives og udvikles i familiepleje. At familierne kan rumme børnene og omvendt: at børnene kan rumme at være i en familie. I den forbindelse fortæller nogle af pleje-

forældrene, at det, at der var eller blev tale om en forstærket indsats, gav en form for tryghed i opgaven. Dette skyldes bl.a. at tidligere erfaringer havde vist dem, at de pludselig kunne få brug for f.eks. øget supervision. I nedenstående citat svarer en plejemor på, hvilke tanker hun gjorde sig, da hun hørte om den forstærkede familieplejetype:

Jeg synes, det var fint, fordi at jeg har haft andre plejebørn, og der er gået 3-4 måneder til et år før, jeg har kunnet få gennemtrumpfet, at denne her sag den er vanskelig, og jeg skal have noget supervision, og det er ret vigtigt, fordi det går ikke med de her pædagogiske vejledninger. De har nogle voldsomme ar på sjælen og de kan ikke tåle... Jeg bliver nødt til at gå til opgaven på en særlig måde. Og det skulle jeg dokumentere og forklare, og nogle gange skulle der ligesom være en død kat i et træ, før de begyndte at kunne acceptere det. Så jeg tænkte, det var rigtig fint, de er på rette vej.

Denne holdning om, at den forstærkede indsats er en del af en vigtig udvikling på anbringelsesområdet, deler flere af informanterne.

Sammenfatning

Overordnet kan det konstateres, at samtlige interviewede plejeforældre mener at have set en stor udvikling hos deres plejebørn. Især øget selvsikkerhed, mod og bedre følelshåndtering fremhæves, hvilket således bekræfter børnenes og de unges egne fortællinger. Desuden tyder meget på, at det er lykket plejeforældrene at skabe et bånd til børn såvel som teenagere, og at der er etableret tillid og respekt i relationen. Dette er bl.a. tilvejebragt gennem en bevidst og konsekvent pædagogisk strategi, der bl.a. bygger på rummelighed, tålmodighed og accept i forhold til barnet/den unge, samt en udpræget struktureret og forudsigelig hverdag. Mht. oplevelsen af selve professionen, er informanterne jævnt spredt på et kontinuum fra tilfreds til utilfreds. Utilfredsheden går hovedsageligt på nogle praktiske forhold omkring behandlingstid, skiftende sagsbehandlere og ferieforhold, hvilket blandt nogle bidrager til en overordnet følelse af, ikke at blive hørt eller respekteret for sit arbejde. Ligeledes udtrykker enkelte en usikkerhed på, præcis hvori forstærkningen består i forhold til ordinær familieplejeanbringelse. Informanterne deler dog alle en tilfredshed på et højere plan, i den forstand at de oplever arbejdet som meget værdifuldt og meningsfuldt. Flere beskriver således en oplevelse af, at projektet har vist, at børnene kan fungere og trives i en plejefamilie, og at plejefamilierne formår at rumme børnene.

5. Sagsbehandlerens perspektiv

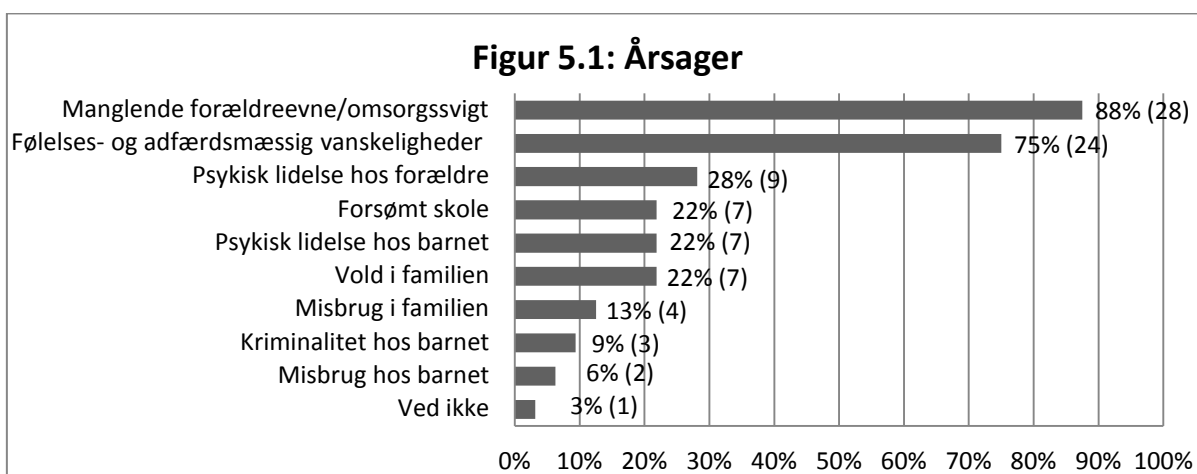
Spørgeskemaundersøgelsen blandt sagsbehandlerne blev gennemført i perioden fra d. 5. – 28.11.2014. Som beskrevet blev 54 sagsbehandlere inviteret til at deltage. Blandt disse viste seks e-mails sigt at være utilgængelige, hvorfor 48 sagsbehandlere reelt har modtaget spørgeskemaet. Af disse har 22 besvaret hele spørgeskemaet, tre har påbegyndt men ikke afsluttet spørgeskemaet, og 23 har ikke svaret. Endelig angav én i sin besvarelse, at vedkommende ingen erfaring havde med forstærket familiepleje, hvorfor denne besvarelse ikke er inkluderet i analysen.

I alt baseres følgende kapitel dermed på spørgeskemabesvarelser fra 21 sagsbehandlere med en form for erfaring med forstærket familiepleje, hvilket giver en samlet svarprocent på 44 %. 20 sagsbehandlere havde erfaring med konkrete anbringelsesforløb, én kun med visitationer. Spørgeskemaet var tilpasset denne forskel i erfaringsgrundlag således at de, der kun havde erfaring med visitationer fik fire spørgsmål herom, mens de, der havde erfaring med konkrete forstærkede forløb, fik syv spørgsmål om disse erfaringer. I forhold til disse erfaringer blev respondenterne bedt om at svare individuelt for hvert barn. Samtlige respondenter fik som det første et spørgsmål om deres erfaringsgrundlag samt fire afsluttende spørgsmål om tilbuddet mere overordnet. Det bør dog bemærkes, at der på tværs af respondenterne kan være store individuelle forskelle på omfanget af erfaring med, og kendskab til, indsatsen.

5.1 Udvikling under anbringelse i forstærket familiepleje

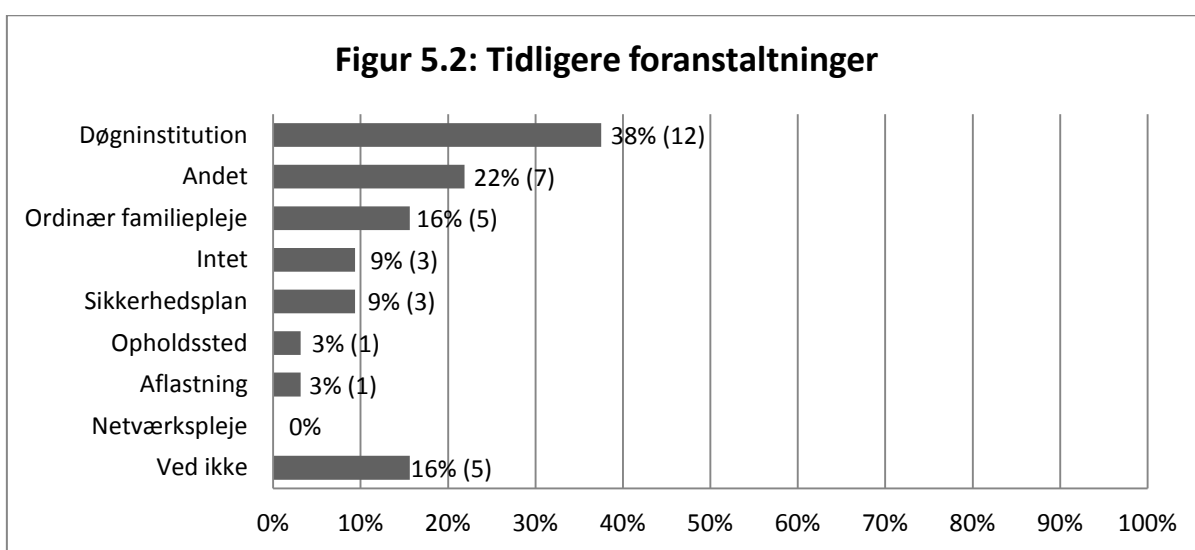
De 20 sagsbehandlere, der i denne undersøgelse angav at have erfaring med konkrete anbringelsesforløb, har tilsammen haft erfaring med 32 børn og unge. Dette udgør 73 % af de 44 børn og unge, der samlet er anbragt i forstærket familiepleje i perioden fra 1.4.2012 til 1.12.2014. I alt 11 sagsbehandlere har anbragt ét barn/ung i forstærket familiepleje, hvor syv sagsbehandlere har anbragt to børn/unge. Én sagsbehandler har anbragt tre børn/unge og én enkelt har anbragt i alt fire børn/unge i forstærket familiepleje. Størstedelen af respondenterne har således erfaring med et enkelt eller to forløb. Første del af spørgeskemaet omhandlede børnenes/de unges baggrund for at give en (overordnet) karakteristik af de børn og unge, der anbringes i forstærket familiepleje.

Spørgsmål 1: *Hvad var årsagen til anbringelsen?*

På spørgsmålet om årsagen til anbringelsen var det muligt at angive flere årsager for samme barn/ung, hvilket oftest var tilfældet. Figur 1 viser den procentuelle og (i parentes) absolutte frekvens af de givne årsager. For samtlige børn/unge var der flere end to årsager til anbringelsen, og for 68 % var der tre årsager eller flere. Langt den hyppigste årsag er manglende forældreevne/omsorgssvigt, hvilket er gældende for 88 % af de børn og unge, disse sagsbehandlere har kendskab til. Næsthypig er følelses- og adfærdsmæssige vanskeligheder hos barnet/den unge, hvilket i 75 % af tilfældene har været blandt årsagerne til anbringelse. I 28 % af tilfældene har psykisk lidelse hos den ene eller begge forældre været blandt årsagerne. Dette er således i overensstemmelse med SFIs forskningsoversigt, der viser, at der er langt flere anbragte børn og unge end ikke-anbragte, hvis mor og/eller far har en psykisk lidelse (Egelund et al., 2009).

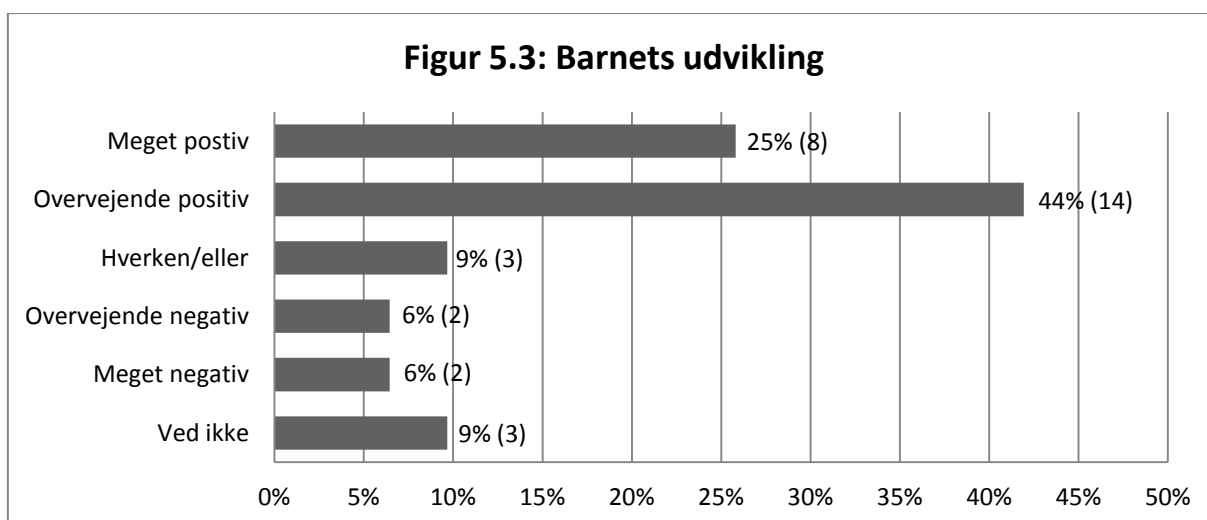
Spørgsmål 2: Hvilke foranstaltninger har tidligere været iværksat omkring barnet/den unge?

Også på dette spørgsmål var det muligt at angive flere svar for samme barn. Med 38 % er døgninstitution den hyppigst forekommende foranstaltning forud for anbringelse i forstærket familiepleje. Næsthypig med 22 % er ”Andet”, som krævede en uddybelse i besvarelsen. I disse uddybelser er angivet: ”Kontaktperson”, ”Forebyggende foranstaltning”, ”Familieinstitution”, ”Rådgivning og vejledning”, ”Familiebehandling” og ”Psykiolog”. At der for fem af børnene/de unge svares ”Ved ikke” kan skyldes, at den pågældende sagsbehandler kun har haft kendskab til barnet/den unge i en begrænset periode.

Næste del af spørgeskemaet bestod af fire spørgsmål, der omhandlede barnets/den unges udvikling generelt og mere specifikt *i løbet af anbringelsen*. Om end det som beskrevet ikke er meningsfuldt at tale om en effekt af anbringelsen i videnskabelig forstand, gøres der med disse spørgsmål et forsøg på at undersøge, hvorvidt børnene/de unge fra sagsbehandlerens perspektiv har profiteret af anbringelsen. Spørgsmålene havde form af en sætning, som sagsbehandlerne blev bedt om at fuldende, så den bedst muligt beskrev det enkelte barns/unges menneskes forløb i plejefamilien. Igen bør det understreges, at der således er tale om *sagsbehandlerens oplevelse* af barnets/den unges udvikling, der ikke kan udelukkes at afvige fra f.eks. barnets/den unges, plejeforældrenes eller andre professionelle oplevelse.

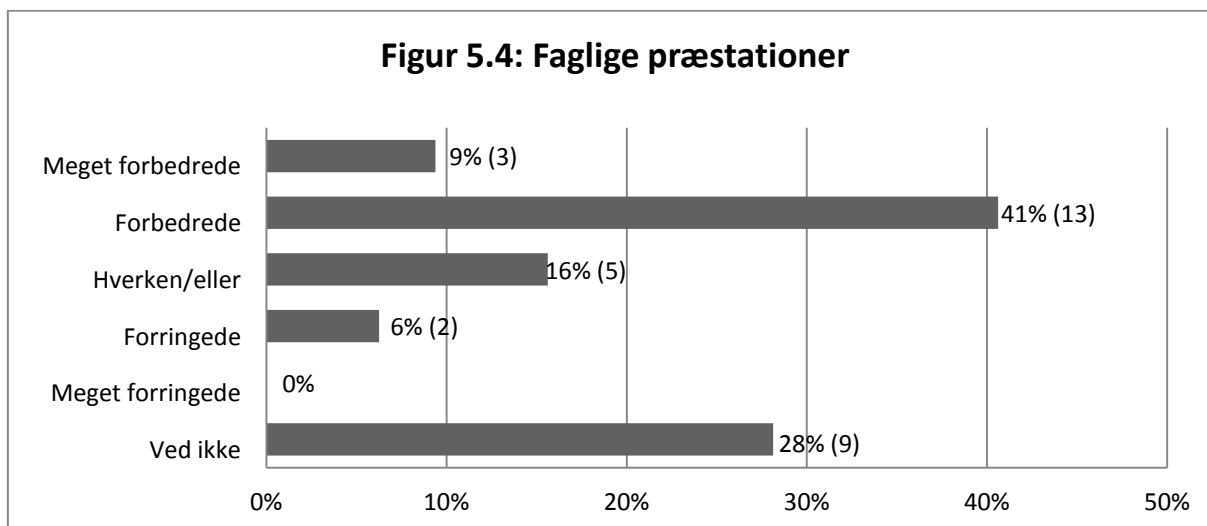
Spørgsmål 3: *Jeg vil beskrive barnets udvikling i løbet af anbringelsen som...*

Som det ses er der for 22 af de 32 børn og unge tale om en meget positiv eller overvejende positiv overordnet udvikling. For to børn, eller 6 %, beskrives udviklingen som overvejende negativ, ligesom der for 6 % svares meget negativ. I 9 % af tilfældene karakteriseres udviklingen som hverken positiv eller negativ.

I de følgende spørgsmål undersøges denne udvikling mere specifikt.

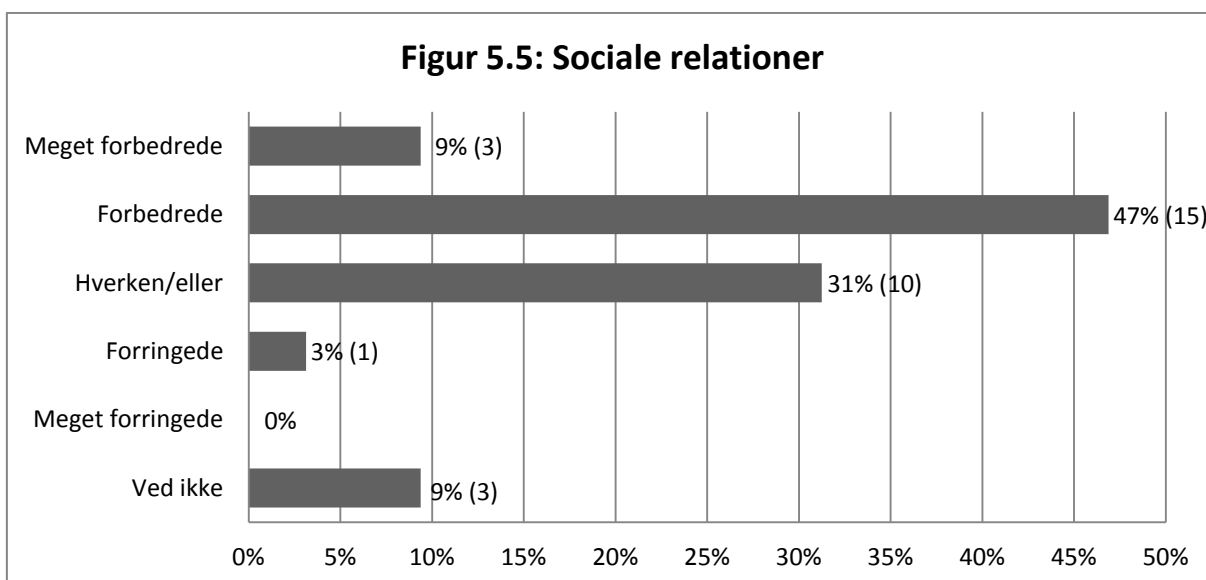
Spørgsmål 4: *I løbet af anbringelsen er barnets faglige præstationer blevet...*

Også her tyder data på en positiv udvikling. Der er en beklagelig uvished idet, at spørgsmålet har været obligatorisk at besvare for alle børn/unge, uanset om de er i skolealderen. Det relativt høje andel af "Ved ikke"-svar skal således ses i lyset af, at respondenterne sandsynligvis også har benyttet denne svarmulighed i tilfælde, hvor spørgsmålet ikke er relevant. Kun for 6 % af børnene/de unge angives en negativ udvikling i faglige præstationer, 16 % udviser endnu ingen udvikling, mens 41 % har forbedret deres faglige præstationer. For 9 % beskrives den faglige udvikling som

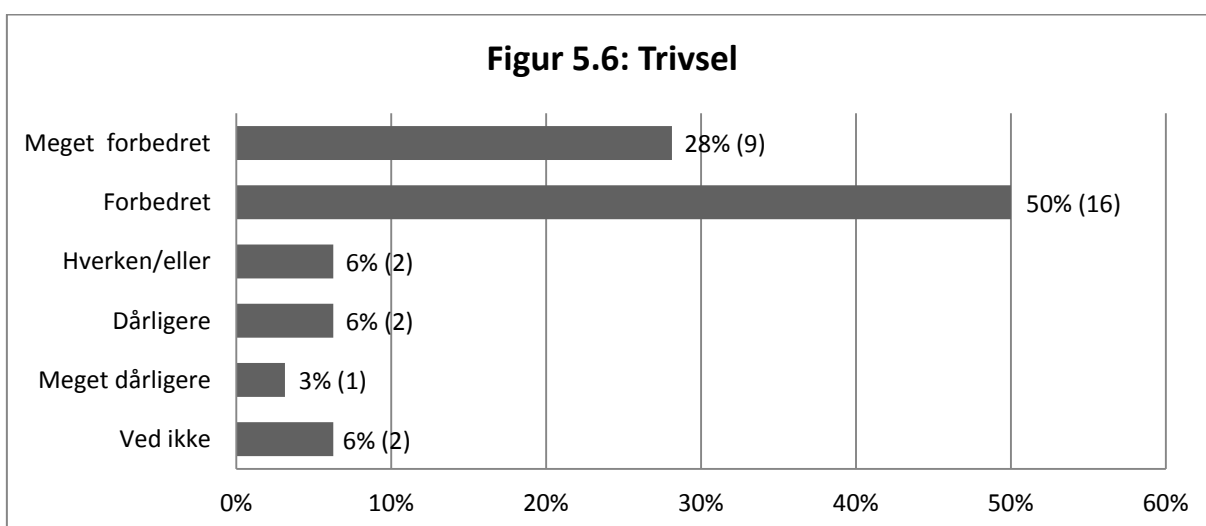
meget forbedret. Overordnet tyder det således på, at de børn og unge, der har været i skolealderen, har vist tegn på en positiv faglig udvikling under anbringelsen.

Spørgsmål 5: I løbet af anbringelsen er barnets sociale relationer blevet...

I forhold til børnenes/de unges sociale relationer, betegnes disse som meget forbedrede for 9 % og forbedrede for 47 %. Kun for 3 % er der sket en forringelse, mens der for 31 % hverken beskrives en positiv eller negativ udvikling. At 9 % svarer ”Ved ikke” kan skyldes en svaghed ved spørgsmålet idet det er uklart, hvad der nærmere menes med sociale relationer, eller som beskrevet for oven, et begrænset kendskab til barnet/den unge.

Spørgsmål 6: I løbet af anbringelsen er barnets trivsel blevet...

Det sidste spørgsmål af denne type omhandlede barnets/den unges trivsel. For 28 % angives, at barnets/den unges trivsel er meget forbedret, mens den for 50 % angives som forbedret. For 6 % defineres udviklingen som hverken negativ eller positiv. Der er 6 % af børnene/de unge, for hvem der beskrives en dårligere trivsel, og for ét af børnene (3 %) beskrives en meget dårligere

trivsel i løbet af anbringelsen. Det kan således konstateres, at langt de fleste, men ikke alle børn og unge anbragt i forstærket familiepleje, ser ud til at udvise en overordnet positiv udvikling i trivsel under anbringelsen.

5.2 Visitationsprocessen

Som nævnt har kun én af sagsbehandlerne besvaret spørgsmålene omhandlende visitationsprocessen. Der er således et yderst begrænset grundlag for at beskrive, hvordan denne opleves. De få indsigter der gives, bør dog ikke udelades, og præsenteres derfor her.

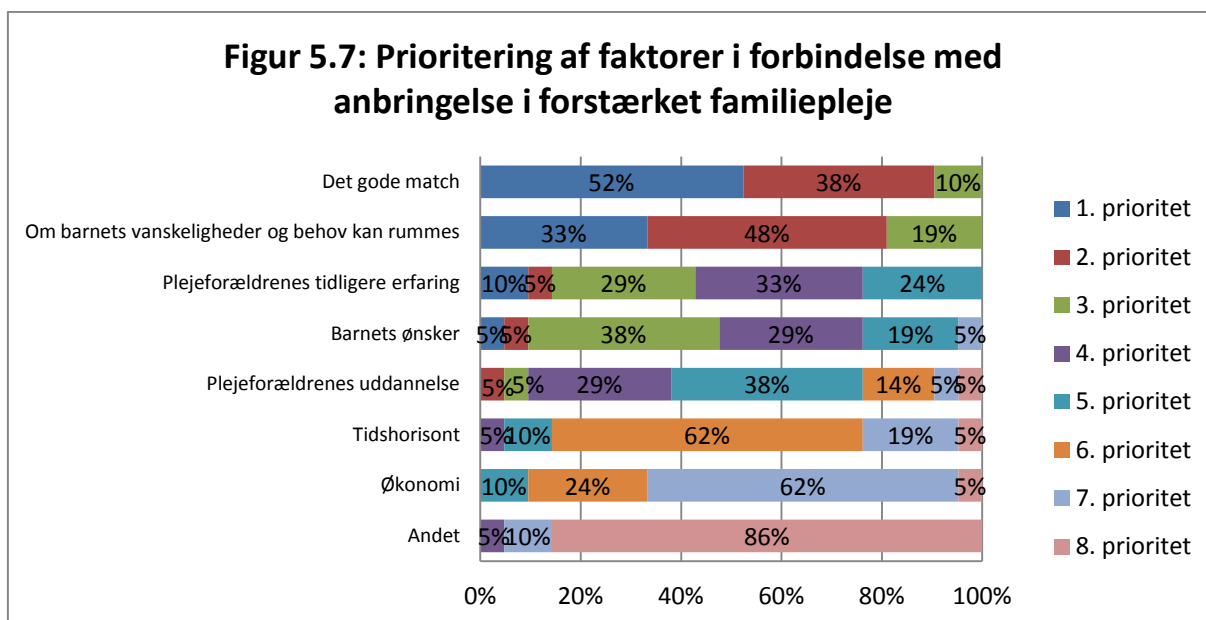
Af besvarelsen fremgår det, at visitationer om forstærket familiepleje bl.a. ikke blev iværksat, da det blev vurderet, at sagsbehandlingstiden ville være for lang, der ikke kunne findes en passende plejefamilie eller fordi det blev vurderet, at barnet havde andre behov. Konkret nævnes, at det kunne optimere processen hvis der var mere plads i felterne på visitationsskemaet. Endelig er der på spørgsmålet om fordelene ved tilbuddet svaret, at:

Plejefamilien er klædt på til opgaven via mere uddannelse.

5.3 Forstærket familiepleje som foranstaltningsmulighed

Den sidste gruppe spørgsmål omhandlede forstærket familiepleje mere overordnet. Følgende er således baseret på samtlige 21 besvarelser.

Spørgsmål 7: *Vi vil bede dig prioritere følgende faktorer ud fra, hvad du vægter højest ved anbringelse i forstærket familiepleje.*

Ovenstående diagram skal anskueliggøre, hvordan respondenterne har prioriteret nogle faktorer, der kan være relevante når det skal vurderes, om et barn skal anbringes i forstærket familiepleje. Desuden har det været muligt at prioritere ”Andet” samt at uddybe, hvad dette dækker over. Spørgsmålet krævede, at samtlige faktorer blev prioriteret.

52 % af respondenterne angiver, at ”*Det gode match*” har første prioritet, mens det for 33 % er vigtigst, hvorvidt barnets vanskeligheder og behov kan rummes i en plejefamilie. 10 % prioriterer plejeforældrenes tidligere erfaring højest. Blandt de lavest prioriterede faktorer er ”*Tidshorisont*”, ”*Økonomi*” og ”*Andel*”.

5 % (dvs. én respondent) har prioriteret ”*Andel*” som 4. prioritet, og uddybet med følgende kommentar:

Om plejeforældrenes villighed til at rumme barnets forældre og villighed til at indgå i samarbejde omkring kontakt mellem barn og forældre.

Denne kommentar omhandler således samarbejdet med de biologiske forældre som en vigtig faktor. 10 % (dvs. to respondenter) har prioriteret ”*Andel*” som 7. prioritet. Den ene har ikke uddybet denne besvarelse, den anden kommenterer:

Det er ikke klart for mig hvad I spørger om når I skriver tidshorisont - er det ventetid på at få en plejefamilie eller er det hvor længe anbringelsen kan vare...

Spørgsmålet blev stillet i førstnævnte mening, men det er interessant, at den anden faktor kommer til syne som konsekvens af den manglende konkretisering.

De tre resterende spørgsmål om forstærket familiepleje som anbringelsesmulighed var åbent formulerede og ikke obligatoriske. I det følgende sammenfattes de centrale tendenser og pointer.

Spørgsmål 8: *Hvad ser du som den forstærkede plejefamilies vigtigste bidrag til barnets udvikling og trivsel?*

18 af respondenterne har valgt at besvare dette spørgsmål. De fleste af svarene omhandler overordnet plejefamiliens evne til at rumme barnet/den unge samt give ham/hende en oplevelse af ro, omsorg, struktur, tryghed, stabilitet og normalitet. Én respondent beskriver, at vedkommende, på baggrund af det ene forløb, han/hun har erfaring med, har svært ved at se, hvad plejefamilien kunne bidrage med, da familien netop havde svært ved at rumme barnet, og der derfor var mange konflikter. Enkelte påpeger, at det afhænger af det pågældende barns behov, men at det ofte handler om omsorg og faste rammer. Én kobler disse faktorer med opmærksomhed på barnets trivsel og udvikling:

Omsorg og rummelighed for børnene. Forståelse og hjælp i dagligdagen med at få de sociale kompetencer. At kunne rumme forældrene, med deres vanskeligheder ved samvær eller afhentning ved samvær. At man kan se børnene trives og udvikler sig positivt.

I dette citat nævnes desuden kontakten med de biologiske forældre, hvilket er et hyppigt tema i besvarelsene. Som én udtrykker det, kan denne kontakt have afgørende betydning:

At plejefamilien arbejder på at skabe en god relation til barnets forældre. Hvis ikke den relation kan skabes, vil det ødelægge alt arbejde, da forældrene konstant vil modarbejde den gode udvikling.

Endelig nævner nogle det som nødvendigt, at plejeforældrene formår at forholde sig både personligt og professionelt til barnet/den unge, at de er villige til at videreudvikle deres egen tilgang til barnet/den unge, samt at de har gode samarbejdskompetencer:

At de kan indgå i et samarbejde mellem barnet/den unge, forældrene og forvaltningen.

Udover plejeforældrenes direkte bidrag til barnets udvikling og trivsel i form af bl.a. omsorg og stabilitet, vurderes også plejeforældrenes evne til at samarbejde med andre parter om barnet/den unge som vigtig.

Spørgsmål 9: *Hvad er fordelene ved den forstærkede indsats?*

17 sagsbehandlere har svaret på dette spørgsmål. På trods af deres øvrige forskelligheder, er det fælles for disse svar, at respondenterne fokuserer på barnets/den unges perspektiv, dvs. hvilke fordele der er for *det barn/den unge*, der skal anbringes. Her fremhæver flere det som en fordel, at der kan handles hurtigere, hvor det er nødvendigt, og at plejeforældrene ofte ved mere om børnene på forhånd, og derfor vil have lettere ved at give barnet en oplevelse af accept og rummelighed. Flere af respondenterne peger på kravene til plejeforældrenes erfaring og kompetencer som en vigtig fordel:

At plejefamilien har kompetencen til at varetage barnets særlige behov.

Andre fremhæver de forskellige dimensioner ved forstærket familiepleje, samt det at:

Der vil være et tættere samarbejde omkring målene for barnet.

Nogle ser det også som en fordel, at man i kraft af disse dimensioner skaber mulighed for at tilbyde familiepleje til børn og unge, der ellers ikke ville have fået dette tilbud:

At de kan tage behandlingskrævende børn, som måske ellers ville være kommet på institution. At de får ekstra supervision, har et tættere samarbejde med familieplejekonsulenten.

Endelig fremhæver én respondent en problematik, som nok ikke skal forstås som en fordel, men ikke desto mindre kan være relevant at nævne:

Det er mere svært for plejefamilien at forstå, når økonomien går ned, og man ikke ser behov for forstærket familiepleje længere, fordi de har arbejdet med børnene, så det går børnene rigtig godt, og plejefamilien derfor går ned i løn som almindelig plejefamilie med tillæg.

Som beskrevet nævnte en enkelt af plejeforældrene også dette paradoks i de kvalitative interviews, på trods af, at forstærkede plejefamilier har højt vederlagsniveau de første fire år af anbringelsen. Det tyder således på, at der er behov for en bedre forventningsafstemning omkring rammerne på dette område. Desuden bør det nævnes, at nogle af plejefamilierne har haft plejebarnet boende i over 2½ år, hvorfor de muligvis allerede forbereder sig på, at dette vederlagsniveau kan ændres.

Spørgsmål 10: *Hvordan mener du, at tilbuddet om forstærket familiepleje kunne forbedres?*

Til dette spørgsmål er afgivet 16 svar. Overordnet danner sig tre tydelige temaer: Mere viden og oplysning, tættere samarbejde, samt klare aftaler om økonomiforhold.

Flere respondenter angiver, at de selv ved for lidt om tilbuddet, eller oplever at andre parter i samarbejdet om barnet/den unge mangler viden om, hvad den forstærkede familiepleje indeholder:

Viden om hvad der ligger i forstærket [familiepleje] som i højere grad skal udbredes til sagsbehandlere så samarbejdet mellem plejeforældre, konsulent og sagsbehandler bliver tydeligere.

Dette samarbejde nævnes i flere besvarelser:

Jeg oplever ikke umiddelbart kontakten mellem BFCK [Børnefamiliecenter København] og Center for Familiepleje (CjF) er mere intensiv eller at BFCK får meget mere info om omkring trivsel osv. fra CjF, men det er svært at vurdere. Jeg kunne tænke mig mere formel rapportering fra CjFs møder med plejefamilien f.eks. i forhold til, når der er vanskelige problemstillinger.

Her nævnes samarbejdet med de biologiske forældre igen, og nogle respondenter peger på, at der i højere grad skal være fokus på at rumme forældre med bl.a. psykisk sygdom og kulturelle minoritetsbaggrunde. Et svar angiver, at tilbuddet kunne forbedres:

Ved at give flere kurser til plejefamilier om rummelighed overfor forældrene.

To ud af de 16 svar på dette spørgsmål berører tilbuddets økonomiske aspekter. Én skriver:

*Jeg synes det er problematisk, at der betales for fuld anbringelse, hvis der også skal af-
lastning eller kontaktperson ind over... Hvilket ofte giver god mening for børn med
særligt svære adfærdsproblematikker.*

Denne kommentar lægger således op til en revision af prisen på, og/eller indholdet af, den forstærkede familiepleje. En anden kommentar lyder:

At det skal være nemmere at sætte plejefamilien ned i vederlag når målene er nået.

Her berøres plejeforældrenes førnævnte oplevelse af et paradoks, idet en positiv udvikling hos børnene/de unge kan betyde nedgang i løn for plejefamilien.

Blandt svarene findes desuden ønsker om flere plejefamilier og mere efteruddannelse til disse, bedre match fra begyndelsen, øget kendskab til kulturelle forskelle, samt fortællinger om positive oplevelser i samarbejdet med plejefamilien. Som en kommentar af særlig relevans for nærværende formål, fremhæves afslutningsvis følgende svar på, hvordan tilbuddet kan forbedres:

*Drage nytte af de erfaringer, som man har høstet af forstærket familiepleje, så dette
kan udvikles til fordel for de børn og unge, som er anbragt i forstærket familiepleje.*

Sammenfatning

Ud fra sagsbehandlernes besvarelser kan det konstateres, at der for de 32 børn og unge, disse besvarelser omhandler, ifølge sagsbehandlerne overvejende har været tale om en positiv udvikling under anbringelsen. Denne er mest tydelig hvad angår barnets/den unges sociale relationer, hvilke kun for ét barn angives som forringede, for 47 % som forbedrede og for 9 % som meget forbedrede. Også på de andre undersøgte områder er der, på trods af enkelte beskrivelser af en negativ udvikling, overordnet beskrevet en positiv udvikling. Sagsbehandlerne fremhæver på flere måder kontakten med de biologiske forældre som vigtig for barnets/den unges trivsel og udvikling, og efterspørger derfor et øget fokus på dette i indsatsen. Der ønskes desuden et tættere samarbejde omkring barnet og, i tråd med plejeforældrenes fortællinger, mere klarhed omkring indsatsens indhold, økonomiske aspekter og de respektive aktørers ansvarsområder.

6. Familieplejekonsulenternes perspektiv

Der er i Center for Familiepleje fem familieplejekonsulenter beskæftiget med forstærkede plejefamilier. Samtlige konsulenter besvarede spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 100 % i perioden 18.11.2014 til 8.12.2014. Spørgeskemaet bestod af i alt 19 spørgsmål i tre dele. Én om forløb, de aktuelt var involverede i, én om forløb de havde været involveret i og som nu var ophørt, og én om indsatsen mere overordnet.

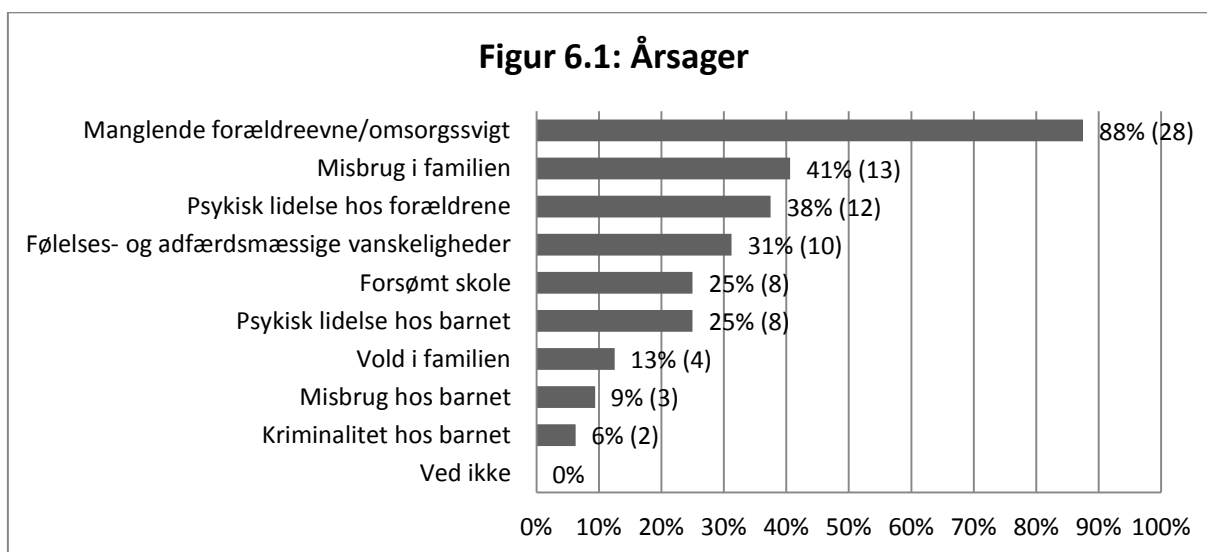
Dette spørgeskema minder på flere måder om det til sagsbehandlerne, og adskiller sig på andre. Dette skyldes dels de to faggrupperes respektive fokusområder, dels en opmærksomhed på, at formålet med undersøgelsen ikke er at sammenligne deres besvarelser, men at opnå indblik i *forskellige* vinkler på børnenes/de unges trivsel og udvikling. I spørgeskemaet til konsulenterne indgik desuden nogle mere driftsorienterede spørgsmål (herunder spørgsmål om ophør), der skulle supplere projektlederens forord i denne evaluering.

I det følgende kapitel behandles således kun svarene omhandlende aktive forløb og indsatsen mere overordnet. Svarene afspejler således ikke de forløb, der er endt i planlagt eller uplanlagt ophør. Under læsningen bør det holdes in mente, at familieplejekonsulenterne (og i en vis grad sagsbehandlerne) med dette spørgeskema ikke kan undgå i et vist omfang at evaluere deres egen arbejdsindsats og resultaterne heraf.

6.1 Aktive forløb: Udvikling under anbringelse

Tre af respondenterne angav, at de aktuelt er konsulent for 8 forstærkede plejefamilier, én for syv, og én for en enkelt plejefamilie. Samlet set er der således også her data for 32 børn og unge³. Ligesom i spørgeskemaet til sagsbehandlerne, omhandlede de første spørgsmål børnenes og de unges baggrund, og respondenterne blev bedt om at svare individuelt for hvert barn.

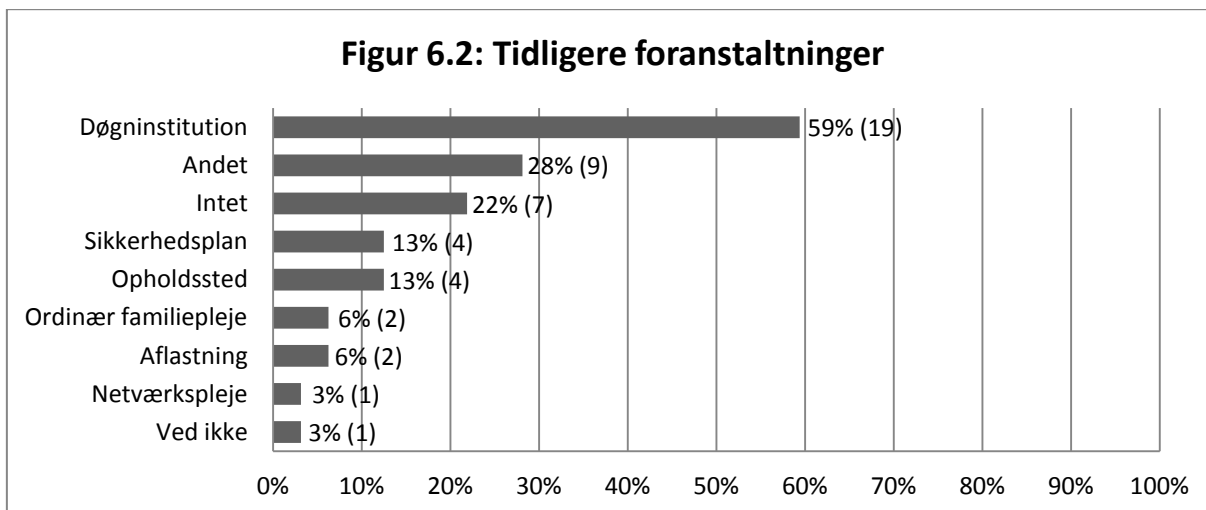
Spørgsmål 1: *Hvad var årsagen til anbringelsen?*

³ Bemærk, at dette ikke nødvendigvis er de samme 32 børn og unge, der er inkluderet i besvarelserne fra sagsbehandlerne.

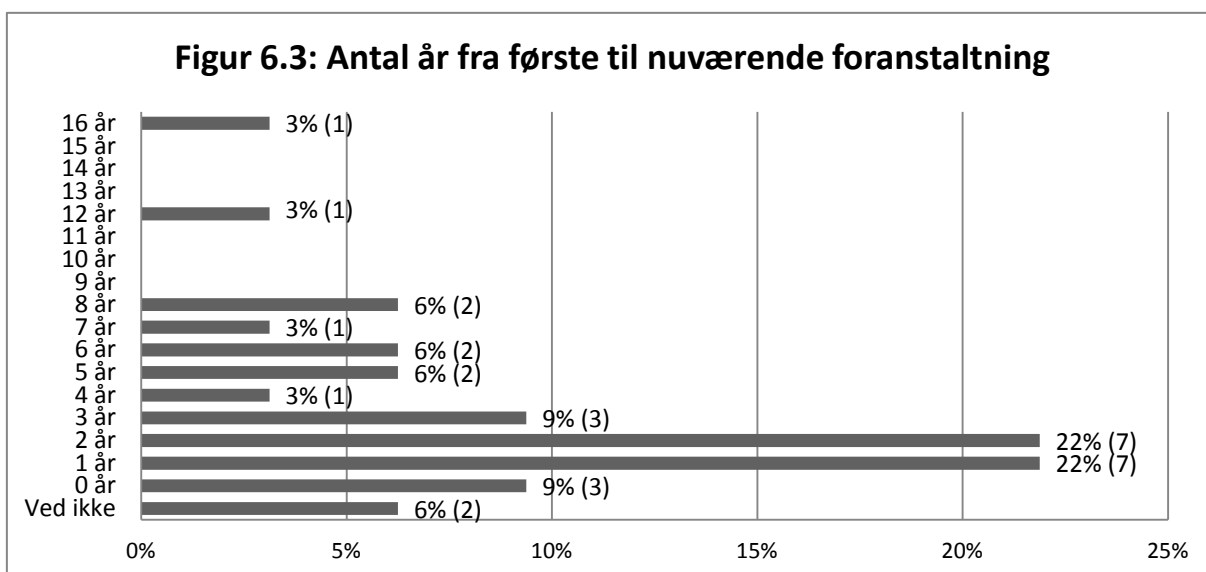
Ligesom sagsbehandlerne angiver også familieplejekonsulenterne manglende forældreevne/omsorgssvigt som den hyppigste årsag, hvilket også her har været tilfældet blandt 88 % af børnene/de unge. Misbrug i familien er med 41 % noget hyppigere her, mens psykisk lidelse hos forældrene igen er den tredje hyppigste årsag. Igen er det gældende for langt de fleste børn og unge, at der har været flere årsager til anbringelsen; for 84 % er der angivet tre årsager eller flere.

Spørgsmål 2: *Hvilke foranstaltninger har tidligere været iværksat omkring barnet/den unge?*

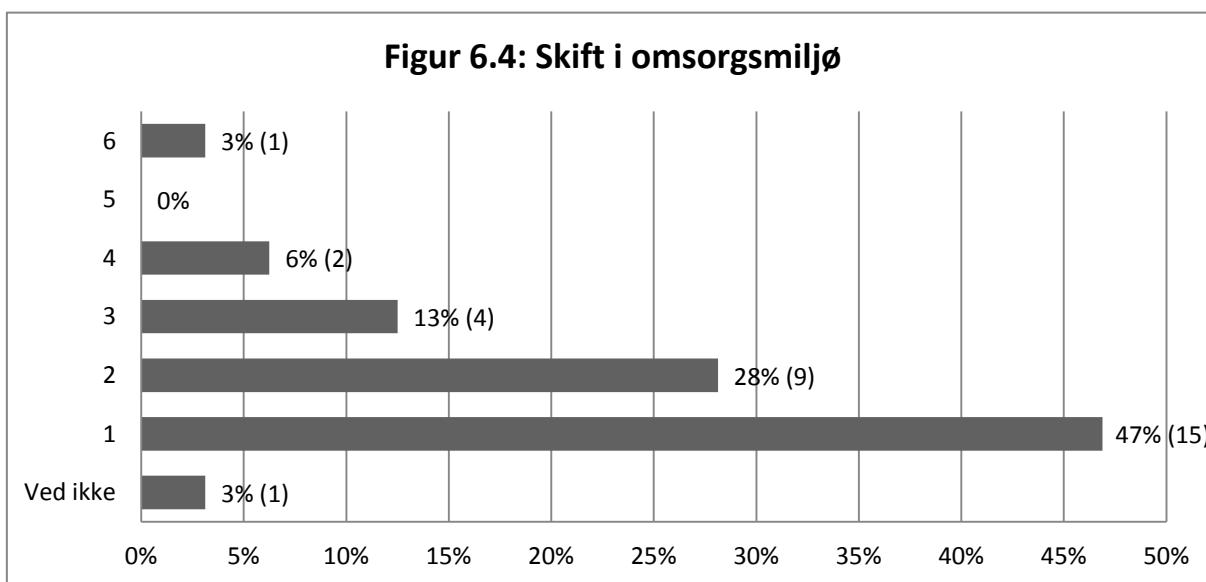
Angående tidligere iværksatte foranstaltninger angives døgninstitution (59 %) og ”Andet” (28 %) også her som de hyppigste svar. Under ”Andet” er angivet ”Anden plejefamilie” og ”Dagbehandlingstilbud”. Opholdssted angives for fire børn, og igen ses aflastning og netværkspleje blandt de sjældne foranstaltninger for denne gruppe børn og unge. I spørgeskemaet til konsulenterne var der yderligere to spørgsmål om børnenes/de unges baggrund. Det første omhandlede hvor længe barnet/den unge kan siges at have ”været i systemet”:

Spørgsmål 3: *Hvor mange år gik der fra den første foranstaltning til den nuværende anbringelse i forstærket familiepleje?*

For to af børnene/de unge er svaret ”*Ved ikke*”. For over halvdelen (17) af de resterende 30 børn og unge er der gået to år eller mindre før den nuværende anbringelse i forstærket familiepleje. For de 13 andre er der gået tre år eller længere. I det ene tilfælde, hvor der er angivet 16 år, bør det nævnes, at der er tale om samme plejefamilie, der er overgået fra ordinær til forstærket. Netop sådanne forhold gør det relevant at undersøge, hvor mange *skift* i omsorgsmiljø, børnene og de unge oplever.

Spørgsmål 4: *Hvor mange skift i omsorgsmiljø har barnet oplevet – inkl. skiftet til forstærket familiepleje?*

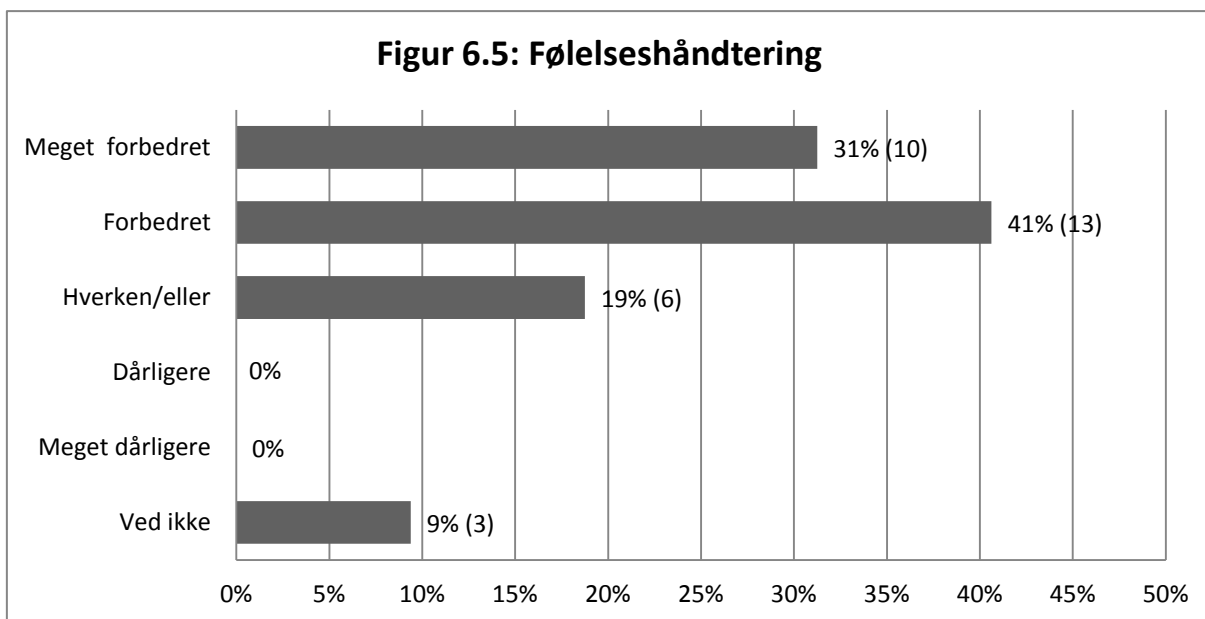

Af disse besvarelser ser vi, at lige under halvdelen (47 %) af børnene og de unge kun har oplevet det ene skift i omsorgsmiljø, som den nuværende anbringelse indebar. Tre børn har imidlertid oplevet fire skift eller flere, fire har oplevet tre skift og 28 % eller 9 børn har oplevet to skift.

Hvad der således står tilbage, og hvilket næppe kan besvares med sikkerhed, er, hvor længe børnene har befundet sig i et miljø, som ikke har kunnet give dem den nødvendige omsorg og støtte.

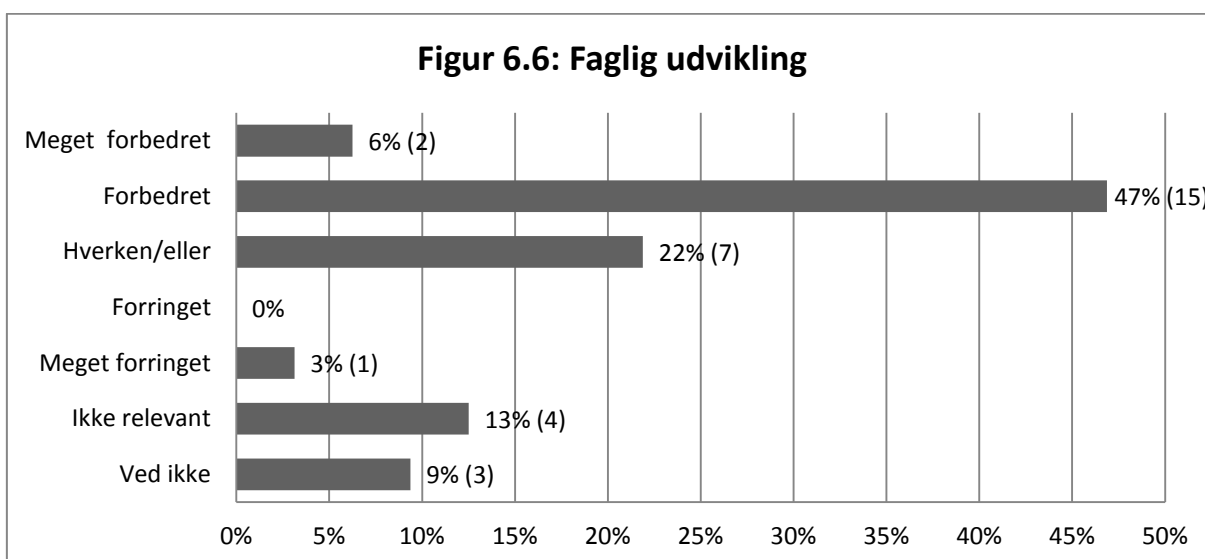
Ligesom sagsbehandlerne fik familieplejekonsulenterne dernæst fire spørgsmål om forskellige aspekter af barnets/den unges udvikling og trivsel. Disse omhandlede *følelshåndtering*, *faglig udvikling*, *sociale kompetencer* og *overordnet udvikling*. Spørgsmålene havde form af et udsagn om disse aspekter af barnets udvikling, hvilket respondenterne blev bedt om at fuldende. Igen skulle de besvares individuelt for hvert barn. Under samtlige spørgsmål af denne type havde respondenterne i et kommentarfelt mulighed for at uddybe, på hvilken måde de ser denne udvikling.

Spørgsmål 5: *Under anbringelsen i forstærket familiepleje kan barnets følelshåndtering beskrives som...*

Som beskrevet i forbindelse med de kvalitative data, omhandler følelshåndtering bl.a. evnen til at forstå, og reagere hensigtsmæssigt på, sine egne følelser. Her er det familieplejekonsulenternes vurdering, at denne evne for ingen af børnene/de unge er blevet ringere. For 19 % af børnene er den hverken blevet bedre eller ringere, mens den for 41 % og 31 % er blevet hhv. forbedret og meget forbedret. For tre af børnene er svaret ”Ved ikke”. Fra konsulenternes perspektiv tyder det således på, at de fleste af børnene/de unge i løbet af tiden i plejefamilien er blevet bedre i stand til at forstå og håndtere deres følelser. I kommentarerne uddybes det, at denne forbedring bl.a. kan observeres i forhold til håndtering af krav, bedre evne til at sige fra og udtrykke følelser, samt mindre usikkerhed. Det angives imidlertid også, at der trods støtte stadig kan være vanskeligheder med følelshåndtering i skolen.

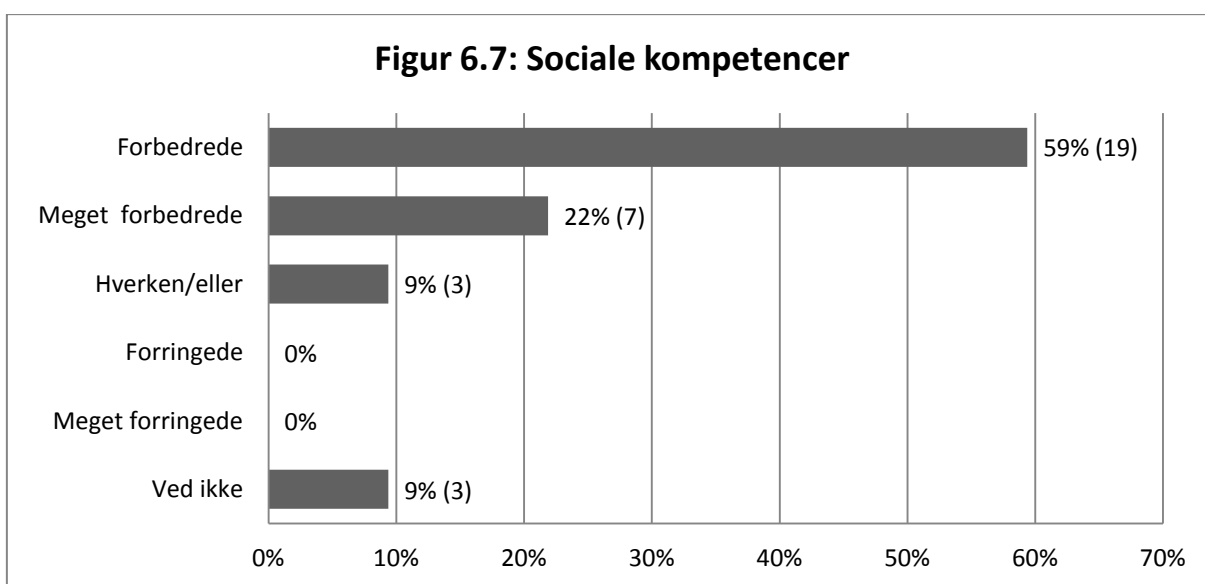
Spørgsmål 6: *Under anbringelsen i forstærket familiepleje kan barnets faglige udvikling beskrives som...*

Spørgsmålet om faglig udvikling var relevant for 28 af de involverede børn og unge. Blandt disse er der for ét barn angivet, at vedkommendes faglige udvikling er meget forringet. Dette svar er desværre ikke uddybet nærmere. For de øvrige børn og unge er der primært tendens til forbedring, hvilket er tilfældet for 47 %, mens den faglige udvikling for 6 % er meget forbedret. For 22 % betegnes udviklingen hverken som forringet eller forbedret. For tre børn/unge er svaret ”Ved ikke”, hvilket er uddybet ved, at barnet/den unge først for nylig er startet i skole.

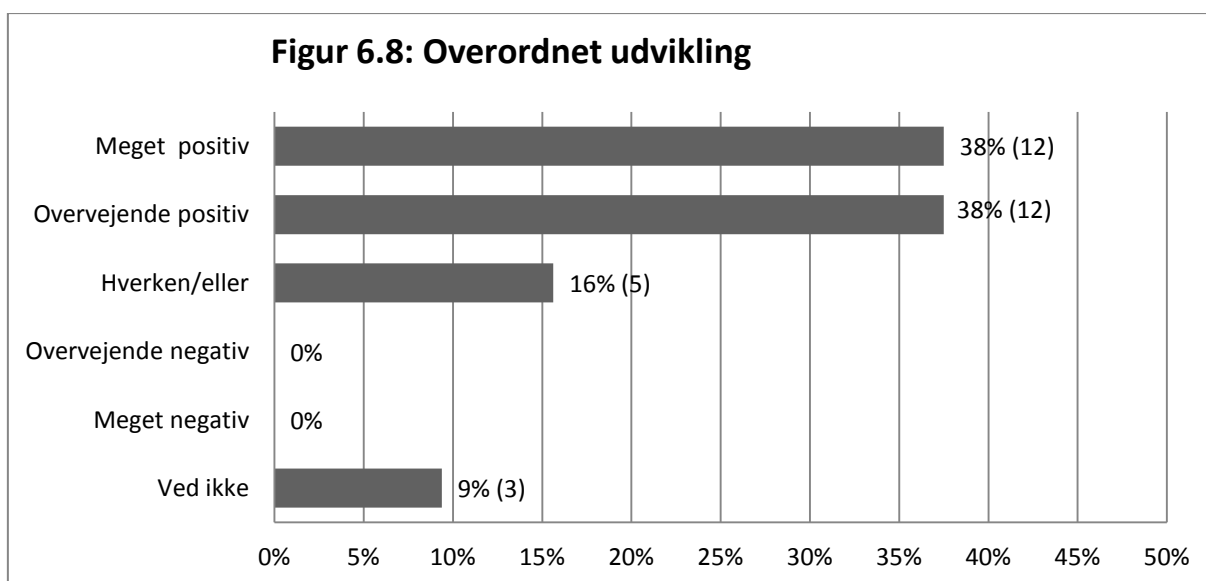
En respondent har uddybet, at skoleskift, stress fra krav i andre sammenhænge, eller urealistisk høje forventninger er blandt årsagerne til, at der ikke kan konstateres en større udvikling.

Spørgsmål 7: Under anbringelsen i forstærket familiepleje kan barnets sociale kompetencer beskrives som...

Som én respondent påpeger, er det gældende for de fleste af disse børn og unge, at de netop har vanskeligheder på bl.a. dette punkt, pga. det omsorgssvigt, de har oplevet. Også her tyder data dog på, at børnene/de unge fra familieplejekonsulenternes perspektiv har udvist en positiv udvikling i forhold til sociale kompetencer. For 59 % af børnene/de unge er de sociale kompetencer forbedrede, og for 22 % er de meget forbedrede. I tre tilfælde betegnes de sociale kompetencer hverken som forbedrede eller forringede, og for tre af børnene angives ”Ved ikke”. Dette er uddybet ved, at det endnu er for tidligt i anbringelsen til at udtale sig. Blandt de uddybende kommentarer beskrives bl.a., at børnene/de unge i højere grad kender og forstår almindelige omgangsformer i sociale samspil, f.eks. igennem forholdet til andre plejebørn. Det nævnes dog også, at flere af børnene/de unge har behov for gentagelse og stadig kan have vanskeligheder, når de overvældes eller bliver stressede.

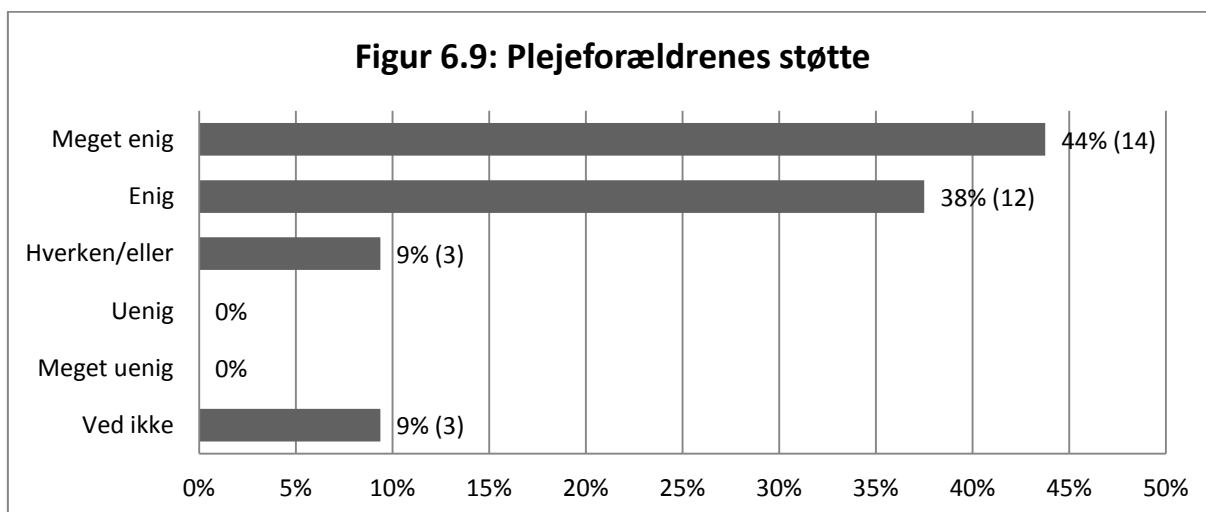
Spørgsmål 8: *Under anbringelsen i forstærket familiepleje kan barnets overordnede udvikling beskrives som...*

Også familieplejekonsulenternes perspektiv på barnets/den unges overordnede udvikling blev undersøgt. Den positive tendens, sagsbehandlerne besvarede, er her endnu mere udtalt. For 38 % er der tale om en meget positiv udvikling, ligesom der for 38 % er en overvejende positiv udvikling. For 16 % af børnene/de unge angives det, at der hverken er tale om en positiv eller negativ udvikling, og for 9 % svares ”Ved ikke”. Ingen respondenter beskriver en negativ udvikling.

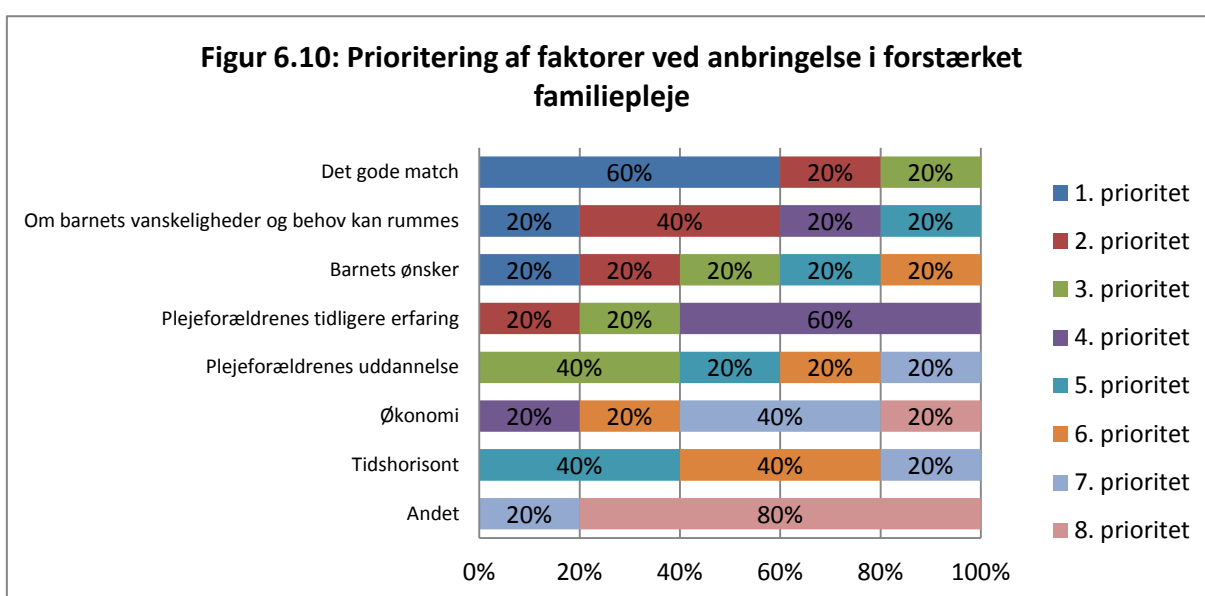
Blandt de områder, hvor denne positive udvikling kan observeres, nævnes personlig hygiejne, at overholde aftaler og regler, passe skole, samt sproglig, motorisk og følelsesmæssig udvikling. Det beskrives, at dette er særligt tydeligt, når der er struktur og forudsigelighed omkring barnet.

Spørgsmål 9: *Hvor enig er du i følgende udsagn: Plejefamilien har i løbet af anbringelsen formået at støtte barnet i hans/hendes behov.*

Idet familieplejekonsulenterne har et særligt tæt samarbejde med plejeforældrene, er det interessant at undersøge deres oplevelser af, hvordan børnenes/de unges støttebehov bliver mødt i plejefamilien. Der er tydelig enighed på dette område. Således erklærer 44 % sig meget enige, hvor 38 % er enige. 9 % har svaret hverken/eller. Her er uddybende kommenteret, at der er komplekse vanskeligheder hos barnet/den unge, som derfor kan være svær at støtte på alle områder, samt at der er andre plejebørn i familien. I data ses således både eksempler på, at andre børn i plejefamilien kan være en positiv og negativ faktor for barnets/den unges trivsel og udvikling. Endelig er der også her tilfælde, hvor det endnu kan være svært at vurdere plejeforældrenes støtte i forhold til meget nyligt anbragte børn/unge.

Spørgsmål 10: *Vi vil bede dig prioritere følgende faktorer ud fra, hvad du vægter højest ved anbringelse i forstærket familiepleje.*

Familieplejekonsulenterne blev i dette spørgsmål bedt om at foretage samme prioritering som sagsbehandlerne. Igen er ”*Det gode match*” den højest prioriterede faktor, og er således første prioritet for tre ud af fem sagsbehandlere. Én prioriterer højest, hvorvidt barnets vanskeligheder og behov kan rummes i familiepleje, hvilket ellers hyppigst angives som 2. prioritet. Endelig er barnets ønsker for én ud af fem konsulenter første prioritet, hvilket derudover prioriteres meget forskelligt familieplejekonsulenterne indbyrdes. Igen er økonomi og tidshorisont de lavest prioriterede faktorer. En enkelt respondent har prioriteret ”*Andet*” som 7. prioritet, men ikke uddybet, hvad der i dette tilfælde menes.

To respondenter har valgt at tilføje en kommenter. Den ene beskriver, hvad der må antages at være andre faktorer af betydning:

Mentaliseringsverne hos plejeforældrene. Læringsparathed. Lyst til den store opgave det er at bringe et omsorgssvigtet barn i udvikling og trivsel.

Den anden uddyber sin prioritering med denne kommentar:

Uddannelse og erfaring kan sidestilles, dog er åbenhed, stor evne til refleksion en forudsætning for at være en god rummelig plejefamilie. Barnets ønsker afhænger af dets alder og egen indsigt, evt. diagnoser og evne til at kunne forestille sig.

Begge disse kommentarer er relevante at have med, idet de dels påpeger, at listen over faktorer ikke er udtømmende, dels at den givne prioritering kan (og bør) variere alt afhængig af det konkrete tilfælde.

6.2 Indsatsen

Ligesom sagsbehandlerne, fik familieplejekonsulenterne en række overordnede spørgsmål om forstærket familiepleje som anbringelsestilbud, der denne gang var obligatoriske.

Spørgsmål 11: *Hvad er efter din mening vigtigt for, at anbringelse i en forstærket plejefamilie skal kunne fungere?*

Svarene på dette spørgsmål berører mange af de temaer, der allerede er berørt i andre sammenhænge.

Mht. plejefamilien nævnes vigtigheden af rummelighed, forståelse for barnets/den unges udviklingszone og dertil svarende behov, samt:

At det, de forventer, ikke er så helt vildt anderledes, end det de får.

Hvad ”det de får” nærmere henviser til er ikke klart, men baseret på de øvrige undersøgelser, kan det både være faktorer omkring barnets/den unges vanskeligheder, eller elementerne i den forstærkede indsats. Et andet citat omhandler samarbejde med kommune og biologiske forældre:

Tæt samarbejde med BFCK. Samarbejds møder med biologiske forældre, så de føler sig hørt og set. Uddannelse til plejefamilierne.

Dette samarbejde mellem BFCK og Cff er således en faktor, der går igen hos både sagsbehandlere og familieplejekonsulenter. Desuden nævnes også her vigtigheden af det gode samarbejde med de biologiske forældre, og at dette kan faciliteres igennem samarbejds møder. Uddannelse til plejefamilierne nævner flere, herunder konkret viden om, hvad det betyder at have oplevet omsorgssvigt.

Spørgsmål 12: *Hvad er fordelene ved den forstærkede indsats?*

På dette spørgsmål omhandler de fleste svar de øgede muligheder, det giver både familieplejekonsulenterne og plejeforældrene, at man som konsulent er mere involveret igennem hele anbringelsen. Desuden er det en fordel, at der er afsat mere tid til råd og vejledning:

At konsulenten har tid til at støtte plejefamilien på alle niveauer, så de får energi til at klare opgaven med barnet.

Det opleves, at man er mere involveret i det enkelte barns udvikling, og har en bedre føling med, hvad der sker i plejefamilien, og derfor kan handle rettidigt:

At undgå sammenbrud, fordi vi har fingeren på pulsen i plejefamilien, og kan støtte, før det sker.

Grundlæggende afspejler svarene således en opfattelse af fordelene ved indsatsen som det, der betyder, at der kan gøres mere for at fremme barnets/den unges positive trivsel og udvikling.

Spørgsmål 13: *Hvordan mener du, at tilbuddet om forstærket familiepleje kunne forbedres?*

Forslagene til, hvordan indsatsen kunne forbedres, omhandler bl.a. plejeforældrenes arbejdsvilkår. Flere respondenter foreslår aflastning og bedre muligheder for, at plejeforældrene kan være alene sammen:

Alle plejefamilier skulle have ret til at tage på "voksen weekend" 4 gange om året.

Enkelte fremhæver vigtigheden af, at de økonomiske aspekter fungerer, men uddyber ikke nærmere, hvad der menes. Et forslag lyder:

Man skal overveje krav om at gå hjemme, kan der arbejdes \times antal timer.

Dette omhandler således tilbuddets fleksibilitet i forhold til rekruttering, og hvorvidt man ved at tillade anden beskæftigelse kunne hverve flere plejefamilier. Kommentaren kan muligvis også afspejle, at kravet om at skulle opsige en eventuel stilling kan være svært for (potentielle) plejeforældre at acceptere, bl.a. fordi der ikke på forhånd kan gives sikre svar på, hvor længe anbringelsen vil vare.

Et andet tema i besvarelsene vedrører yderligere tilbud og fokusområder, såsom mere fokus på evt. biologiske børn i plejefamilien, samt netværksgrupper for plejebørnene, hvor de kan møde andre anbragte børn og unge. Endelig efterspørges:

Et forum hvor både plejeforældre og børn deltager, så vi ser samspillet.

En af konsulenterne oplever således et behov for i højere grad at få et (selvstændigt) indblik i, hvordan plejebørn og plejeforældre interagerer, frem for at danne dette indtryk primært gennem plejeforældrenes fortællinger.

Sammenfatning

Også fra familieplejekonsulenternes perspektiv danner der sig et tydeligt billede af, at børnene og de unge trives og udvikler sig positivt i plejefamilien. Både hvad angår den overordnede udvikling, sociale kompetencer samt følelseshåndtering, beskriver de udelukkende en positiv eller hverken positiv eller negativ tendens. Som også de øvrige perspektiver udtrykker, er det dog mindre entydigt, hvad angår den faglige udvikling. Her er den generelle tendens stadig klart positiv (forbedret for 47 %, meget forbedret for 6 %), men for et enkelt barn betegnes den faglige udvikling som forringet. 44 % af familieplejekonsulenterne erklærer sig "Meget enig" i, at plejefamilien formår at støtte barnet i hans/hendes behov, og 38 % er "Enig". Ligesom sagsbehandlerne prioriterer familieplejekonsulenterne "Det gode match" højest ved anbringelsen i forstærket familiepleje.

Respondenternes anbefalinger til indsatsen fremadrettet omhandler bl.a. bedre muligheder for at kunne observere samspillet mellem plejebørn og plejeforældre, samt ferie/fridage uden børn til plejeforældrene. Konsulenternes tætte kontakt med plejefamilien fremhæves som en fordel, der

bl.a. kan bidrage til at undgå sammenbrud. Endelig nævner også familieplejekonsulenterne et godt samarbejde med de biologiske forældre som en vigtig faktor i en velfungerende anbringelse.

7. Konklusioner og anbefalinger fremadrettet

Evalueringens resultater afdækker både muligheder og begrænsninger samt styrker og svagheder ved den forstærkede familieplejetype. I dette kapitel konkluderes på disse resultater, og evaluators anbefalinger til det fortsatte arbejde med forstærket familiepleje præsenteres. Også i denne sammenhæng er fokus for anbefalingerne, hvordan der skabes de bedste muligheder for børnenes og de unges trivsel og udvikling. Afslutningsvis præsenteres desuden en række driftsorienterede anbefalinger vedr. tilbuddet fremadrettet.

7.1 Konklusioner vedrørende børnenes/de unges trivsel og udvikling

På baggrund af rapporten kan det konkluderes, at de inddragede børn og unge trives, og selv mærker en positiv udvikling i familieplejeanbringelsen. I forhold til målgruppen for anbringelses-tilbuddet er det således en væsentlig konklusion, at også børn og unge med komplekse vanskeligheder som de, denne evaluering har inddraget, kan rummes i forstærket familiepleje. Informanterne peger selv på, at det bl.a. er oplevelsen af ro og struktur i plejefamilien, gode snakke med plejemor, eller forandrede vaner og adfærdsmønstre, der er årsagen til deres positive udvikling. Plejeforældrenes åbne og imødekommende væremåde, en oplevelse af øgede muligheder og frihed, samt følelsen af at have en familie, at høre til og føle sig hjemme, fremhæves som særligt positivt ved livet i plejefamilien. Plejeforældrene fortæller tilsvarende, at børnene og de unge er en integreret del af familien og overordnet formår at tilpasse sig familiens regler, men samtidig udviser et sundt behov for selvbestemmelse. Både børnenes/de unges og plejeforældrenes fortællinger tyder på, at særligt børnenes/de unges følelshåndtering og selvsikkerhed er styrket i løbet af tiden i plejefamilien. Både sagsbehandlere og familiekonsulenter angiver for de fleste af de børn og unge, de har kendskab til, at der har været tale om en overvejende positiv udvikling under anbringelsen.

Særligt de unge, der har tilbragt længere perioder af deres liv på institution eller opholdssted, giver klart udtryk for, at skiftet til familiepleje har været en meget positiv oplevelse, men også at det var en stor omvæltning at flytte ind, forbundet med en del usikkerhed og nervøsitet. Meget tyder imidlertid på, at miljøskiftet i sig selv har været en vigtig faktor i børnenes/de unges udvikling, især hvis den unges tidligere omgangskreds har haft en negativ indflydelse på vedkommendes udvikling.

Af forskellige årsager oplever børnene/de unge undertiden at føle sig anderledes. Dette kan skyldes sociale eller faglige vanskeligheder i skolen, og/eller egen eller andres opmærksomhed på, at man er plejebarn. Fra samtlige perspektiver tegnes et billede af, at det er på det faglige område, der er flest vanskeligheder. Også kontakten med de biologiske forældre er et punkt, hvor flere af de undersøgte børn og unge oplever problemer. Det kan bl.a. omhandle at få sagt fra overfor hyppige telefonopkald, utilfredshed med rammerne for samvær, eller bekymring for mor og/eller far i et omfang, der påvirker barnets/den unges trivsel. Data tyder på, at børnene trives bedst med en oplevelse af sammenhæng på tværs af kontekster. Dette stiller krav til samarbejdet imellem skole, plejefamilie og biologisk familie.

Selvom plejemor oftest udpeges som den, børnene/de unge er mest fortrolig med, udtrykker enkelte, at plejeforældrenes kontakt med kommunen kan have betydning for lysten til at betro sig til plejeforældrene. Nærmere bestemt kan det opleves som et tillidsbrud, hvis plejeforældrene f.eks. giver visse oplysninger videre til sagsbehandleren, uden at have aftalt det med barnet/den unge forinden.

På baggrund af disse konklusioner lyder anbefalingerne knyttet til børnenes/de unges trivsel og udvikling:

- Et godt personligt forhold til plejeforældrene viser sig at have afgørende betydning for børnenes og de unges trivsel og udvikling. Det bør derfor fortsat prioriteres højt at finde det rette match mellem plejebarn og -forældre. Fra plejeforældrenes side ser det ud til at være en fordel for deres evne til at skabe en positiv relation til plejebarnet, at de ved så meget som muligt om barnet/den unge på forhånd. Det anbefales derfor, at der foreligger en beskrivelse (og, hvis nødvendigt, udredning) af barnet/den unge inden overgangen til familiepleje. Det er imidlertid også vigtigt, at børnene/de unge føler sig trygge ved den indbyrdes kontakt mellem kommune og plejeforældre. Denne beskrivelse, som kontakt mellem kommune og plejeforældre i øvrigt, må således ikke kompromittere hensynet til barnets/den unges interesser. Barnet/den unge kan derfor med fordel oplyses om, hvad plejeforældrene får at vide inden det første møde (Warming, 2014).
- Flere af børnene og de unge i denne undersøgelse fortæller, at processen op til og umiddelbart efter anbringelsen er af betydning for det videre forløb i familien. Det er i den forbindelse afgørende, at de føler sig inddraget og forstået. Inden anbringelsen bør børnene/de unge således grundigt høres om, hvad de ønsker af en evt. plejefamilie. Hvad forestiller de sig om, hvordan det vil blive? Hvilke forventninger har de til familien? Og til sig selv? I forbindelse med selve anbringelsen bør der etableres nogle indledende møder, hvor børn og plejeforældre kan se hinanden an og lære hinanden at kende. Dette kan med fordel ske i plejefamiliens hjem for at skabe en mere glidende overgang, hvilket måske kan mindske børnenes/de unges oplevelse af usikkerhed og nervøsitet.
- Nogle af børnene og de unge i denne undersøgelse har faglige og/eller sociale og adfærdsmæssige udfordringer, der gør, at de går i specialklasse eller modtager støtte i undervisningen. I den forbindelse giver nogle børn/unge såvel som plejeforældre udtryk for, at dette undertiden kan bidrage til følelsen af at være anderledes, og at der ikke altid stilles de rette eller tilstrækkelige krav til barnet/den unge i undervisningen. Det bør derfor så vidt muligt tilstræbes, at også børn med særlige behov eller vanskeligheder i skolen oplever krav og forventninger som alle andre børn og unge, da dette er afgørende for deres faglige selvbillede. Dette er en yderst vanskelig balance, hvorfor det anbefales, at skole såvel som plejeforældre tilbydes professionel rådgivning fra eksempelvis Pædagogisk Psykologisk Rådgivning.
- Ligeledes i forhold til skolen anbefales det, at der indgås eksplicitte aftaler mellem skole og plejeforældre (og ideelt set sagsbehandlere og biologiske forældre) om systematisk informationsudveksling om barnet/den unge, igen efter aftale med denne. Dette skal skabe det bedst mulige grundlag for sammenhæng på tværs af kontekster.
- De biologiske forældre udgør ligeledes en kontekst i sig selv. Oplevelsen af gensidig respekt imellem biologiske og plejeforældre er afgørende for barnets/den unges trivsel, og kan gøre det mindre konfliktfyldt for barnet/den unge at knytte sig til plejeforældrene. Derfor anbefales det at støtte pleje- såvel som biologiske forældre i dette samarbejde. Mere konkret kunne et kursus om forældresamarbejde eller samarbejdsamtaler gøres til en obligatorisk del af efteruddannelsen til plejeforældrene, og der kunne etableres faste møder mellem sagsbehandler, familieplejekonsulent, forældre og plejeforældre.

- Et påfaldende fravær af nære og varige venskaber blandt børnene og de unge i denne undersøgelse ligger i tråd med studier der viser, at anbragte børn og unge ofte er netværksfattige som voksne (Nielsen, 2005). Når man fjerner et barn fra sin vante kontekst vil det – på godt og ondt – have konsekvenser for barnets netværk. Det er derfor nødvendigt, at den pågældende kommune som anbringelsesmyndighed tager ansvar for at mindske de negative konsekvenser. Børnene/de unge bør derfor målrettet støttes i at skabe og fastholde relationer. Konkret anbefaler en familieplejekonsulent at der oprettes tilbud om netværksgrupper til børnene/de unge. Her kan evt. hentes inspiration i Warmings arbejde med netværksgrupper for plejebørn (Warming, 2005).
- Et godt samarbejde mellem forvaltning og plejeforældre kan være afgørende for barnets/den unges trivsel og udvikling i plejefamilien. En helt central anbefaling går derfor på, at plejeforældre (såvel som børn og unge) føler sig hørt, anerkendt og respekteret i dette samarbejde. Helt grundlæggende for dette er, at der udvises en gensidig faglig respekt og anerkendelse for det store arbejde, der udføres. F.eks. kunne det således anbefales at etablere supervision til de involverede aktører, med eksplicit fokus på at sikre en anerkendende tilgang i forbindelse med bl.a. myndighedsafgørelser og råd og vejledning.

7.2 Konklusioner vedrørende indsatsens drift fremadrettet

Udover konklusioner og anbefalinger, der direkte omhandler børnenes og de unges udvikling og trivsel, rummer evalueringen en række væsentlige pointer af mere indirekte betydning herfor.

I samtalerne med plejeforældrene fylder kontakten med kommunen en del. Hvor flere har oplevet mange frustrationer i forbindelse med behandlingstid og ansættelsesforhold, er andre helt igennem tilfredse med samarbejdet med kommunen, og fremhæver bl.a. den tætte kontakt til familieplejekonsulenten og netværksgrupper som særligt positive faktorer. Også familieplejekonsulenterne giver udtryk for, at denne tætte kontakt er en stor fordel ved indsatsen, bl.a. i forhold til at undgå sammenbrud.

Den primære utilfredshed, som også enkelte af børnene og de unge udtrykker, omhandler lange behandlingstider og oplevelsen af ikke at blive hørt af systemet. Flere plejeforældre kommenterer i den forbindelse, at det er uigennemskueligt, hvilke instanser der samarbejder, hvordan og hvorfor. Også blandt både sagsbehandlere og familieplejekonsulenter gives udtryk for, at det indbyrdes samarbejde er vigtigt og bør styrkes. De af plejeforældrene, der giver udtryk for utilfredshed, mener at dette kunne være undgået, hvis deres forventninger i udgangspunktet havde været bedre i overensstemmelse med, hvad der viste sig at være muligt i praksis. Enkelte giver også udtryk for en vis usikkerhed mht., hvad ”forstærkningen” nærmere indeholder.

På baggrund af disse konklusioner gives følgende anbefalinger til indsatsens fremadrettede drift:

- Som også Servicestyrelsen påpeger i *Håndbog om Barnets Reform* (2011), er det en forudsætning for en vellykket indsats, at den er velkoordineret på tværs af aktører. I den forstærkede indsats er samarbejdet mellem sagsbehandler og familieplejekonsulent tættere end ved ordinær familiepleje. Dette kan være forvirrende, især for de plejeforældre, der hovedsageligt har eller har haft erfaring med ordinære anbringelsesforløb. For alle parter må det derfor være hensigtsmæssigt med størst mulig klarhed omkring roller, ansvar og myndighedskompetencer. Det an-

befales derfor at eksplicitere og evt. yderligere formalisere samarbejdet mellem de involverede aktører, samt at skabe øget gennemsigtighed i behandlingsprocessen. Et selvstændigt formål med dette styrkede samarbejde bør i den forbindelse være at reducere behandlingstiden på bevillinger.

- I samme forbindelse anbefales det at revurdere, om de nuværende opgaver og ansvarsfordelinger fungerer optimalt. Er det eksempelvis hensigtsmæssigt, at konsulenten både varetager råd og vejledning og er beslutningstager i spørgsmål om vederlag? Det kan i hvert fald konkluderes, at enkelte af plejeforældrene oplever denne dobbeltrolle som problematisk.
- Det bør søges at skabe det bedst mulige grundlag for kontinuitet i alle aspekter af anbringelsen, bl.a. i forbindelse med skift i sagsbehandler. Hvis det ikke er praktisk muligt at reducere antallet af skift, bør det undersøges, om der evt. kan udarbejdes en mere grundig overleveringsproces sagsbehandlere imellem. Formålet er at undgå, at den etablerede viden om barnets/den unges vanskeligheder og ressourcer går tabt. Det anbefales, at der fremover skabes en øget klarhed fra starten om, hvad tilbuddet om forstærkning indeholder – og ikke indeholder. Dette omhandler med andre ord en bedre forventningsafstemning imellem kommunen og plejeforældre, der bør finde sted i den helt indledende fase. Ligesom det er plejeforældrenes ansvar at sætte sig ind i deres ansættelsesforhold, er det løbende kommunens opgave at sikre, at plejefamilierne bliver tilbudt de nødvendige ressourcer, når behovet opstår.
- Et område, plejeforældrene er særligt optagede af, er netværksgrupperne for de forstærkede plejefamilier. Disse bør således fastholdes og optimeres. Da børnene/de unge er meget forskellige, er der stor forskel på, hvilke kurser og diskussioner der opleves som relevante for deltagerne. Ligeledes kan der være forskel på, hvad plejeforældrene ønsker at bruge netværksgrupperne til. Det kunne i den forbindelse overvejes, om man ved at udarbejde en mere systematisk matchingproces i forhold til netværksgrupperne kunne sikre, at alle får mest muligt ud af tiden i gruppen.
- De faktorer, der tyder på at være fremmende for disse børns og unges udvikling og trivsel (plejefamiliens åbenhed, tillid, forståelse og omsorg), er ikke begrænsede til en kernefamiliestruktur. I forhold til målet om at øge andelen af anbragte børn og unge, der bor i familiepleje, anbefales det derfor i højere grad at anerkende, at det gode match omhandler hvordan det enkelte barns *unikke* behov bedst kan rummes i en konkret plejefamilie som *helhed*, og at det derfor vil variere, hvilke krav der bør veje tungest i rekrutteringsprocessen. Der kan således argumenteres for, at også forhold, der ikke nødvendigvis minder om den klassiske (socioøkonomisk veletablerede) kernefamilie, kan udgøre trygge udviklingsmiljøer for børnene/de unge. I denne evaluering er der således eksempler på, at tilstedeværelsen af flere (pleje)børn i plejefamilien både kan være en positiv såvel som negativ faktor i barnets/den unges liv i plejefamilien. Et andet eksempel findes i et plejeforhold, hvor den unge fremhæver det som en særligt positiv faktor, at plejefar er enlig. Det kan betragtes som en vigtig styrke ved indsatsen, at der ikke stilles universelle krav på dette område.
- Det anbefales at fastholde det langsigtede perspektiv i forhold til børnenes og de unges udvikling. Når man tager i betragtning hvilke massive (og ofte længerevarende) omsorgssvigt, mange af disse børn og unge har været udsat for, må det imidlertid forventes, at det tager tid skabe længerevarende positive forandringer for barnet/den unge. Dette bliver bl.a. relevant i forbindelse med de økonomiske aspekter af anbringelse i denne type familiepleje. Særligt i et større samfundsperspektiv bør det overvejes, at der er tale om en gruppe børn og unge, der i høj

grad er i risiko for at udvikle kriminel adfærd, misbrugsproblemer osv. (Egelund et al., 2009). Således kan indsatser, der forekommer meget dyre, vise sig at være billigere i det lange løb.

- En sidste anbefaling er knyttet til denne evalueringens begrænsninger. For at skabe et endnu bredere indblik i, hvad der kendetegner en vellykket anbringelse i forstærket familiepleje, kunne fremtidige undersøgelser f.eks. inddrage også de biologiske børn i plejefamilien eller de biologiske forældre.

Bilag

Bilag I: Økonomi

Foranstaltningstypen forstærket familiepleje vil efter projektets ophør (31.12-2014) forblive en anbringelsesmulighed i Københavns Kommune. Nærværende evaluering af projektet vil pege på anbefalinger, som er relevante at medtænke i den fremadrettede driftmæssige indsats.

I Københavns Kommune køber sagsbehandlere fra BFCK (Børnefamiliecenter København) og fra HCK (Handicapcenter København) så at sige ophold hos plejefamilie hos CfF, når de anbringer et barn uden for hjemmet i familiepleje. I Københavns Kommune bliver udgifterne vedrørende anbringelser i familiepleje udregnet via *pakkepriser*. Der er forskellige pakkepriser, hvor der indgår udgifter til vederlag, feriepenge, ferietillæg, kost, logi, lommepenge, beklædning, aktivitetspenge, befordring/godtgørelse, supervision, befordring for og løn til familieplejekonsulenterne og de fleste supplerende ydelser. Det er således CfF, der afholder alle disse udgifter, når barnet er anbragt hos en plejefamilie. I 2014 kostede en pakke for en anbringelse i en forstærket plejefamilie i alt 54.915 kr. pr. måned. I denne pris indgår også udgifter til de forstærkede dimensioner som eksempelvis ekstra efteruddannelse, forpligtigende ekstern supervision, netværksgrupper og barnepasning.

Når man samlet set kigger nærmere på omkostningerne, som CfF har haft i forbindelse med de forstærkede anbringelser i projektperioden, har der været et mindre overskud eller et mindre underskud på de forskellige forstærkede dimensioner. Dvs. at der er brugt flere penge på en dimension (eksempelvis ekstern supervision) og færre penge på en anden dimension (eksempelvis netværksgrupper). Her i den afsluttende fase af projektet, kan det konkluderes, at der er en økonomisk balance mellem indtægterne fra BFCK og udgifterne til plejefamilierne for CfF i forhold til den nuværende pakkepris.

Hver enkelt anbringelse i et forstærket forløb er unik. Det har vist sig, at de fleste anbringelser kan rummes inden for den fastsatte pakkepris, imens det i andre tilfælde har været nødvendigt at tilføje ekstra udgifter for at barnet/den unge kan få den nødvendige og optimale støtte. Eksempelvis har det i nogle anbringelser været nødvendigt at barnet/den unge har fået et behandlingstilbud eller terapi ved siden af familiepleje, eller at det har været nødvendigt med et aflastningstilbud for barnet/den unge, hvilket også er en udgift ud over den aftalte pakkepris. Da sådanne ekstra ydelser og forløb ikke er medregnet i pakkeprisen hos CfF, vil være ekstra omkostninger for BFCK eller HCK. BFCK/HCK og CfF aftaler altid på forhånd og evaluerer undervejs, hvilke ekstra omkostninger et forstærket forløb kan medføre. Det bør nævnes, at 43 ud af de 44 iværksatte forstærkede forløb, som er eller har været etableret, ikke er på samme højere niveau som udgifterne til en anbringelse på døgninstitution. Et enkelt forstærket forløb har dog tangeret et sådan niveau på baggrund af barnets/den unges vanskeligheder.

Mens det således anerkendes, at de økonomiske forhold omkring en given social indsats er afgørende for, hvilke muligheder der er for at udvikle denne indsats, forholder nærværende evaluering sig ikke mere indgående til de økonomiske rammer for tilbuddet.

Bilag 2: Forandringskompasset

Som beskrevet var der fra begyndelsen af evalueringsarbejdet et ønske om at anvende data fra Forandringskompasset. Dette ønske opstod bl.a. idet Forandringskompasset deler evalueringens fokus på barnets/den unges udvikling og trivsel. Data ville således være et oplagt supplement til spørgeskemaet blandt sagsbehandlere, og på den måde bidrage til et indblik i barnets/den unges udvikling. Følgende bilag beskriver begrundelsen for, at data alligevel ikke inddrages i denne sammenhæng.

Forandringskompasset er et værktøj udviklet i Københavns Kommune til at vurdere, hvilke forandringer borgeren opnår som følge af en social indsats. Det skal dels forstås som et dialogværktøj, den professionelle kan benytte i arbejdet med borgeren, dels som en del af bestræbelsen på at dokumentere de forandringer, der skabes med socialt arbejde (Mål og Rammekontor for Børnefamilier, 2010). I forhold til anbringelsesområdet er tanken, at Forandringskompasset skal anvendes ved § 50-undersøgelse, ved skift i barnets/den unges anbringelse, og opfølgende efter tre og seks måneder. Kompasset består af 10 dimensioner, der tilsammen skal afspejle udviklingen i borgerens liv. For hver dimension skal fagpersonen (i dette tilfælde en sagsbehandler) angive en værdi på en skala fra 1 til 10 til at beskrive borgerens aktuelle situation på området. Disse scorer benyttes i en grafisk fremstilling til at illustrere barnets/den unges udvikling over tid, og er tænkt som supplement til den socialfaglige og kvalitative beskrivelse heraf.

Idet Forandringskompasset er et redskab til at vurdere ændringer over tid, blev det besluttet kun at indhente data om børn og unge, der har været i forstærket familiepleje et år eller længere.⁴ Der blev således anmodet om Forandringskompassedata for i alt 20 børn, hvoraf det lykkedes at indhente data om 18. Efter en nærmere analyse af data blev det imidlertid klart, at det er begrænset hvad disse målinger – på nuværende tidspunkt – kan anvendes til i nærværende sammenhæng. Dette ledte til en række drøftelser, bl.a. med BFCK, om, hvorvidt det var meningsfuldt at inddrage de erhvervede data i evalueringen af Projekt Forstærkede plejefamilier. På denne baggrund blev det besluttet ikke at anvende data til dette formål. Dette skyldes dels nogle faktorer knyttet til Forandringskompasset som redskab i sig selv, dels til de indhentede data som kilde *i denne evalueringsrapport*. Følgende er en kort uddybning af disse faktorer.

Hvad angår Forandringskompasset som redskab i sig selv, bærer det på flere måder præg af endnu at være et relativt nyt værktøj. Det er således varierende, hvor mange målinger der ligger for hvert barn. Dette er forståeligt, eftersom værktøjet først er taget i brug i 2012, hvorfor den tidligste måling blandt disse børn og unge er foretaget i tredje kvartal 2012. Når der, som i nogle tilfælde, endnu kun foreligger to eller tre målinger (på enkelte dimensioner kun én), er det imidlertid vanskeligt at foretage en valid estimering af en given udvikling. Ift. analysen af data tyder noget desuden på, at der på tværs af de professionelle endnu ikke er enighed om, hvordan kompasset skal udfyldes i praksis. Eksempelvis er det på grund af kompassets retningslinjer ikke altid tydeligt, om en registreret score på 10 skal forstås som ingen grund til bekymring, eller snarere henviser til, at den givne dimension ikke er relevant at undersøge for det enkelte barn.

Endelig må det, som beskrevet ovenfor, konstateres at der med Forandringskompasset alene – selv ved flere og korrekt angivne målinger – gives et meget begrænset indblik i, hvordan en even-

⁴ For børn under 15 år blev de biologiske forældre anmodet om samtykke.

tuel forandring skal forstås. At der i Forandringskompasset hovedsageligt opereres med scorer mellem 1 og 10 har givetvis nogle fordele, bl.a. i forhold til muligheden for at give et meget velafgrænset og konkret overblik over barnets udvikling og trivsel. Som beskrevet i kapitel 2, er Forandringskompasset imidlertid også oprindeligt tænkt som *supplement* til den socialfaglige og kvalitative beskrivelse heraf. Uden denne beskrivelse til at danne grundlag for en fortolkning af data, forbliver dette overblik dog relativt uanvendeligt. Idet der (blandt de data, vi har modtaget) i meget få tilfælde er angivet yderligere kommentarer, er en sådan fortolkning derfor svært tilgængelig. Hvordan skal det forstås, når en vurdering af et barns private netværk ændrer sig med flere niveauer på få måneder? Hvad ligger bag denne forandring? Sådanne (vigtige) spørgsmål forbliver desværre ubesvaret ved denne metode.

Hvad angår Forandringskompassets anvendelse i sammenhæng med en evaluering af Projekt Forstærkede plejefamilier, er der flere årsager til, at det kan være vanskeligt at tolke på de givne data. For det første blev brugen af Forandringskompasset indført nogenlunde samtidig med de første anbringelser i forstærket familiepleje. For samtlige børn og unge gælder det derfor, at disse vurderinger er foretaget inden for de første få år, de har boet i en plejefamilie med forstærkning.⁵ Enhver, der søger at fortolke og forstå disse data, bør derfor være opmærksom på den begrænsede tidshorison, disse data afspejler, ift. hvad der ønskes undersøgt. Nærmere bestemt er det tænkeligt, at selve skiftet til familiepleje i mange tilfælde udgør så stor en omvæltning, at den efterfølgende periode vil være præget af en række forandringer og udsving i barnets trivsel og udvikling – som konsekvens af denne omvæltning alene. Man kan derfor spørge, hvornår det er meningsfuldt (og muligt) at betragte en enten positiv eller negativ udvikling som resultat af specifikke faktorer ved overgangen til familiepleje, dvs. hvornår det kan antages at anbringelsens længerevarende betydning for barnets/den unges liv bliver tydelig. Dette er naturligvis også tilfældet med de øvrige datakilder i denne evaluering – men med den forskel, at det har været muligt at spørge målrettet ind til *anbringelsens eller miljøskiftets* betydning for barnets udvikling og trivsel, og derved sikre, at den observerede udvikling (positiv eller negativ) ikke reelt skyldes andre faktorer i barnets liv, der i denne sammenhæng er mindre vedkommende.

Koblet hertil er det faktum, at skiftet til familiepleje for nogle af børnene vil have fundet sted umiddelbart efter, at de som borgere for første gang er blevet synlige for ”systemet”. Dette kan tænkes at påvirke vurderingerne i Forandringskompasset i den forstand, at der udvikles et bedre kendskab til barnets/den unges vanskeligheder såvel som ressourcer, jo længere der har været en professionel opmærksomhed omkring barnet/den unge. Netop dette kan (udover en faktisk forværring af barnets trivsel og udvikling) være en mulig forklaring på, hvorfor der i flere tilfælde ses en tendens i data til, at der sker et mindre dyk i scorer, umiddelbart efter den første måling – evt. vanskeligheder træder mere tydeligt frem på baggrund af det øgede kendskab til barnet/den unge. Det kan endvidere formodes, at forventningerne til barnet/den unge bl.a. afhænger af det miljø, vedkommende befinder sig i. Iværksættelsen af en given indsats (f.eks. familieplejeanbringelse) kan på den måde *i sig selv* øge de forventninger, kompassets scorer baseres på.

Det forekommer således, at der mht. anvendelsen af data fra Forandringskompasset i denne sammenhæng er nogle grundlæggende validitetsproblemer i klassisk forstand: Måler vi det, vi øn-

⁵ Enkelte af børnene/de unge har imidlertid boet flere år i den pågældende plejefamilie, inden denne blev forstærket, hvorfor data ikke nødvendigvis afspejler børnenes/de unges første i tid i plejefamilien som sådan.

sker at måle? Den samlede betydning af disse forbehold taget i betragtning, udelades Forandringskompasset derfor som datakilde til at evaluere denne indsats.

Litteratur

- Andersen, P. Ø. (2000). Troværdige fortolkninger? I: Jørgensen, S. P., Kampmann, J. (Red.), *Børn som informanter* (s. 123-139), København: Børnerådet.
- Cederborg, A. (2005). *Interview med børn*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Deloitte (2014). *Evaluering, videnindsamling og formidling på det specialiserede plejefamilieområde - Afsluttende evaluering af udviklingsprojekt i 13 kommuner*. København: Socialforvaltningen.
- Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A., Lausten, M., Knudsen, L., Olsen, R. F., Gerstoft, F. (2008). *Anbragte børns udvikling og vilkår: Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Egelund, T., Christensen, P.S., Jakobsen, T.B., Jensen, T.G., Olsen, R.F. (2009). *Anbragte børn og unge: En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Egelund, T., Hestbæk, A. (2003). *Anbringelse af børn og unge udenfor hjemmet: En forskningsoversigt*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, T., Vitus, K. (2007). *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI).
- Freire, P. (1968). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Bloomsbury.
- Holm, C. (2014). Paradigmeskift mod en ny livsdueligheds pædagogik. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*. Nr. 4: 62-77.
- Kragh-Müller, G. (2000). Børn siger så meget – forstår de voksne? I: Jørgensen, S. P., Kampmann, J. (Red.), *Børn som informanter* (s. 123-139), København: Børnerådet.
- Krogstrup, H. K. (2006): *Evalueringsmodeller*. 2. udg. Viborg: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. (1997): *Interview: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, M., Frederiksen, A., Klyvø, L. (2012). *Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv*. Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje. København.
- Mehlbye, J. (2014). *Evaluering af kommunernes anvendelse af plejefamilier med særlige opgaver - delrapport 4*. København: KORA
- Mehlbye, J. (2012). *Evaluering af udbredelse og anvendelse af kommunale plejefamilier*. København: KORA
- Mortensøn, M. D., Neerbæk, M. N. (2008). *Fokus på skolegang ved visitation til anbringelsen uden for hjemmet – Delrapport 2*. København: SFI.
- Mørch, S. (1993). *Projektbogen: Teori og metode i projektplanlægning*. København: Forlaget Rubikon.
- Nielsen, H.E. m.fl. (red.) (2005): TABUKA – Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge. Forlaget Børn & Unge.
- Nielsen, M. (2014). Anbragte børns relationer, netværk og fritid. I: Folden, M., Larsen, M., Rygaard, L.P. (Red.), *Plejefamilie – gaver og opgaver* (s. 155-162). Aarhus: Systime.
- Nielsen, C., Sørensen, N. U. (2011). *Når det er svært at være ung i DK – unges trivsel og mistrivsel i tal*. København: Center for Ungdomsforskning.

- Ottosen, M. H., Lausten, M., Frederiksen, S., Anders, D. (2014). *Anbragte børn og unges trivsel 2014*. København: SFI.
- Rieper, O. (2004). *Håndbog i evaluering. Metoder til at dokumentere og vurdere proces og effekt af offentlige indsatser*. København: AFK Forlaget.
- Rygaard, N.P. (2006). *Børn og Unge med Tilknytningsforstyrrelse "Tidlig Frustration"*. 3. udg. Denmark: Forfatterforlaget.
- Servicestyrelsen (2011): *Håndbog om Barnets Reform*. Odense, Servicestyrelsen.
- Serviceoven (LBK nr. 810 af 19/07/2012).
- Sommer, D. (2006): *Barnpsykologi*. 2. rev. Udgave. København: Hans Reitzels Forlag.
- Warming, H. (2005). *Har andre plejebørn det som mig?* København: Frydenlund.
- Warming, H. (2012). *Børneperspektiver - børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. København: Akademisk forlag.
- Warming, H. (2014) Hvad skal jeg vide inden plejeforholdet – om barnet og dets familie. I: Falden, M., Larsen, M., Rygaard, L.P. (Red.), *Plejefamilie – gaver og opgaver* (s. 58 - 67). Aarhus: Systime.

KØBENHAVNS KOMMUNE

Socialforvaltningen

Center for Familiepleje

Videnscenter for Familiepleje – 2015